

Раді зустрічі з Вами, шановні читачі!

«Надія – мій компас земний...»
із пісні

Увіч не випадково посеред Віри й Любові о pinилася Надія. (Навіть очищеною від грубої матерії наукою вже остаточно довоєно, що немає випадковостей у цім нібито хаотичнім світі.) Тож цілком закономірно Віра дарує нам Надію, а вже Надія породжує Любов. Як просто, здавалося б, усе, як очевидно... Але в цій позірній простоті тається безмежна мудрість Творця і його дітища – світу. Не варто лише легковажити цими справжніми маяками нашого буття і неодмінно допнемося спасенних берегів...

А втім, давайте ліпше вчитаємося уважно у безсмертні рядки славетної нашої Лесі Українки, аби зайвий раз надихнутися силою її духу, і не забувати, що навіть у безвихідних ситуаціях ми просто мусимо надіятися на краще, і воно, оте краще, неодмінно прийде. Практично – це закон. Така собі буттєва настанова.

Contra spem spero!*

Гетьте, думи, ви хмари осінні!
То ж тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?

Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу! Геть, думи сумні!

Я на вбогім сумнім перелозі
Буду сіять барвисті квітки,
Буду сіять квітки на морозі,
Буду літіть на них сльози гіркі.

I від сліз тих гарячих розтане
Та кора льодовая, міцна,
Може, квіти зійдуть – і настане
Ще й для мене весела весна.

Я на гору круту крем'яню
Буду камінь важкий підіймати
I, несучи вагу ту страшну,
Буду пісню веселу співати.

В довгу, темну нічку невидну
Не стулю ні на хвильку очей –
Все шукатиму зірку провідну,
Ясну владарку темних ночей.

Так! я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! Геть, думи сумні!

*Без надії сподіваюсь (лат.)

Добра й надії усім нам!
Маємо сподівання в наступному номері журналу розглянути проблему **одностатевих стосунків**

БІБЛІЙНА СТОРІНКА

Протоієрей о. Олександр Стакурський

клірик Свято-Михайлівського кафедрального
собору УПЦ КП

“Щасливий той... в кого надія на Господа, Бога свого”

За Божим задумом для блаженства, і тільки для блаженства, покликана людина з небуття до буття. Одна з трьох християнських чеснот є надія, котра є даром Божим, завдяки якому християнин сподівається вічного блаженства. Надія – це впевненість у тому що Бог нас не покине, а завжди опікуватиметься нами. Надія – переконаність у Божій вірності. Християнська надія – перспектива жити щасливо в благодаті Божій. Обов’язок християнина вчитися відрізняти різні форми людської надії, сподівання і мрії від того, що приносить із собою християнське спасіння, що визначає фундаментальну перспективу надії. Джерело християнської надії – у вченні Святого Письма. Надією на прихід Месії переповнений Старий Завіт, а Новий Завіт – сповнення надії в особі Христа Боголюдини та надії на спасіння людства. Християнин – це людина надії, яка постійно очікує на завершення життя, з надією, що гріх і смерть будуть остаточно переможені. Християнська надія завжди простиоть розpachevі, безнадії і зневірі. Згадана чеснота вимагає від християнина відповідальності за світ. Вона допомагає витримувати важкі життєві моменти і чинити опір зневірі та розpachevі.

Апостол Павло писав: «Отож, виправдавшись вірою, майте мир із Богом через Господа нашого Ісуса Христа, через Якого ми вірою одержали доступ до тієї благодаті, що в ній стоїмо, і хвалимось надією слави Божої. І не тільки нею, але хвалимось в утисках, знаючи, що утиски приносять терпеливість, а терпеливість – досвід, а досвід – надію, а надія не засоромить, бо любов Божа вилилася в наші серця Святым Духом, даним нам... А тепер залишаються

(*Пс. 145, 5*) віра, надія, любов, – оці три. А найбільша між ними любов!» Із цього бачимо, що Христові учні мають любов, мають віру і мають надію. Любов – є найважливіша, бо Господь у час земного життя вчив: хто знає Божі заповіді та постанови і виконує їх, той любить Його. І того полюбити Отець Небесний, і того полюбити Господа.

Віра, надія, любов – це богословські чесноти, які входять до семи основних християнських чеснот.

Слово «чеснота» в етимологічному значенні походить від латинського *virtus* (чеснота) і означає «сила». Богословська чеснота віри – це віра тією мірою, якою вона для нас є силою. Надія, в богословському значенні, так само – це не пусте сподівання, дещо невиразне і віддалене, а впевненість у вірності Бога, який сповнить свої обітниці, впевненість, яка надає великої сили.

Ці три богословські чесноти становлять основний зміст християнського життя. Зрілість християнина полягає в його здатності жити у вірі, надії та любові. Християнин – це не той, хто щось там практикує, хто погоджується на певний список заповідей і обов’язків, християнин – це перш за все той, хто вірить в Бога, хто покладає на нього надію, хто бажає любити Його усім серцем і любити свого близького. Всі приписи християнського життя, молитва, святі таїнства, всі милості, що їх отримуємо від Бога, мають лише одну мету: зростати у вірі, надії й любові. Якщо вони не дають цього результату, тоді з них мало користі.

Богословським чеснотам належить ключова роль у духовному житті, бо вони займають привілейоване місце у співпраці між нашою свободою і Божою благодаттю. Все, що є позитивного і доброго в нашему житті, походить від Божої благодаті, від дії Святого Духа в нашему серці, яку ми не заслужили і яка дается нам даром. Але благодать у нас не може принести плоди без співпраці з нашою свободою. «Я створив вас без вас, але я не можу спасти вас без вас», – немовби звертається Господь до кожного з нас. Отже богословські чесноти містичним чином, але й водночас цілком реально – це дар Бога і діяльність людини.

Щоб отримати віру, необхідно вияснити із Божого слова, починаючи від створення людини, що, коли, з якої причини відбувалося. Чому люди відмовилися від Божих заповідей і законів та покинули їх, і в який спосіб вони це робили? Що очікує людство у майбутньому в Божому Царстві, та що очікує тих, хто туди не потрапить за відступ від Бога? І як уникнути Божого покарання і прийняти те, що Господь приготував для Своїх людей? Коли людина поспідово все це виясняє для себе і робить так, як Бог вчить, то вона весь час для себе здобуває Божі знання.

Світло спасування

Бог її очищає, виправдовує, зміцнює її віру і на тій основі у людини з'являється надія, що вона стане перед Богом і отримає від Нього все, що Він обіцяв для людей і вічне життя в Царстві Небеснім, згідно з Євангелієм. Тому для кожної людини найважливішим є проявити до Бога любов і проявити любов таким чином, як Бог каже, щоби Він міг освятити людину, надати їй віру і виконати Свої обітниці у відповідності Нового Заповіту. Надія є для того, щоб людина могла радіти нею, зміцнити свій дух, зміцнитися у вірі, набратися терпіння, не піддаватися спокусі, підтримати інших. Тобто, без любові і віри в людини не може бути надії на Бога, а надія зміцнює людину, потішає її, спонукає до зміцнення любові та віри.

Людина може набути надію або втратити її. Патріархи Ізраїльського народу повірили Богу, отримали надію, а щоб зміцнити віру, збільшили надію своїх дітей, вони їх навчали, а перед своєю смертю ще й благословляли їх і розповідали їм про їхнє майбутнє. Написано, що Дух Божий «ширяв над землею», а «сатана мандрував землею». Тобто, Святий Дух і дух лукавого можуть доторкатися людини повсякчасно, бо й Божий Дух зустрічається людині і злий дух також. Хто отримує Святого Духа, той отримує надію. Кого дотикає дух лукавого і хто піддається йому, той втрачає надію, хоч своє земнє життя він може проводити в «розкошах і щодня бенкетуючи», як багатій із притчі про бафача і Лазаря. Тому апостоли вчили, щоб ми не піддавалися духу лукавого і він втіче від нас, а надія залишиться.

У Псалмах оспівуються ті люди, які надію свою покладають на Бога, і саме їх названо щасливими, бо Господь ніколи не полишає тих, хто любить Його. Про це говориться і в Євангелії: «Учителю, що робити мені, щоб вічне життя осягнути?...» (щоб мати надію), – запитав у Нього один юнак. Господь запитав у нього, а як він вважає? І той відповів: «Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душою своєю, і всією силою своєю, і всім своїм розумом, і свого близького, як самого себе». Він же йому відказав: «Правильно ти відповів. Роби це – і будеш жити». Апостол Павло вчить: «У ревності не лінуйтеся, духом палайте, служіть Господеві, тіштесь надією, утиски терпіть, перебувайте в молитві... За відвічної постанови, яку Він учинив у Христі Ісусі, Господеві нашім, в Якім маємо відвагу та доступ у надії через віру в Нього... Сам же Господь наш і Бог Отець наш, що нас полюбив і дав у благодаті вічну потіху та добру надію, – нехай ваші серця Він потішить... щоб ми виправдалися Його благодаттю, і стали спадкоємцями за надією на вічне життя... Ми бажаємо, щоб кожен із вас виявляв таку саму завзятість на певність надії аж до кінця, щоб ви не раз-

лінувались, але переймали від тих, хто обітници успадковує вірою та терпеливістю».

Апостол Іван так описав нашу надію від Бога в книзі «Об'явлення»: «І бачив я небо нове й нову землю, перше-бо небо та перша земля проминули, і моря вже не було. І я, Іван, бачив місто святе, Новий Єрусалим, що сходив із неба від Бога, що був приготований, як наречена, прикрашена для чоловіка своєго. І почув я гучний голос із престолу, який кликав: «Оце оселя Бога з людьми, і Він житиме з ними! Вони будуть народом Його, і Сам Бог буде з ними», і «не буде вже смерті. Ані смутку, ані крику, ані болю вже не буде, бо перше минулося!» І сказав Той, Хто сидить на престолі: «Ось нове все творю!» Отам люди стануть такими, якими їх задумав Бог, коли створив Адама і Єву. Вони будуть «царями і священиками для Бога», будуть частинкою Бога або, як написано, «учасниками Бога», і яке життя у Бога, таке буде у них. Ось до такої надії покликав нас Ісус Христос. Як видно із наведеного, надія людині дається не задарма, не просто так, а через велику працю, через утиски, через терпіння, через набуті знання і досвід. Богкаже конкретно, що для Своїх людей Він приготував Нову Землю (Новий Єрусалим), де Він буде мешкати із людьми. І Він туди кличе всіх нас і радить надіятися на це. Бо всяка інша надія, окрім надії на Бога, всяка чеснота приводить до «озера, що горить вогнем і сіркою». Устами пророка Єремії Господь попереджує: «Проклятий той муж, що надію кладе на людину, і робить раменом своїм слабу плоть, а від Господа серце його відступає!» Таким чином, віра надія, любов, то не є черговий привід для святкування, а то є три необхідні якості людини, які кожний мусить набути і мати, щоби принести Богу плід і ввійти до Його Царства, бо всі, хто цього не матиме, будуть засуджені.

Дар Божий, – каже Святе Письмо, – має виростати в плоди у кожного з нас. Не можна говорити про справжню любов до Бога без зовнішніх проявів у способі мислення, дій і вираження прагнень. Уміння любити і приймати близьких такими, якими вони є – це зовнішній прояв внутрішнього перетворення й обожествлення чи возз'єднання з Христом. Заповіді – любити Бога і близького, покладати надію – творять нерозривну цілісність. Доброзичливість, повага, уміння пробачати, чутливість до потреб інших – це ознаки, характерні для життя людини, возз'єднаної з Христом, які повинен сповідувати християнин. Особливим проявом цієї духовної єдності є здатність відповідати на зло добром, на зневагу – вибаченням, що також є виразом зрілої християнської позиції.

о. В'ячеслав Гриневич

Де янголам лагодять крила...

Якщо хтось думає, що янголам не докучає біль, дуже помиляється. Вони також терплять. Тé, що янголятам поки не докучає ревматизм, не крутить на зміну погоди, не означає, що вони не відчувають болю... Адже є біль, від котрого просто опускаються крила. А від плачу – гrimить та блискає на небесах. Сльози дитини...

Нічні вечірки, п'яні побоїща... Неначе крильцями обійняті колінця в кутку кімнати, яка ніколи не стане “своєю”. В такий момент янголи аж ніяк не можуть плакати, вони мають бути непомітними, мріють про те, щоб про них забули... Бо якщо тихе пхинькання приверне увагу, на них знову дихатимуть алкоголем, змушуватимуть босоніж бігти по снігу в магазин за сигаретами, а потім битимуть до синяків шкіряним ремінцем маминого коханця.

За кожним разом, коли чуєш “недитячі” історії зі страхом усвідомлюєш, що плач янголів чує лише Господь...

Сім років тому спільнота отців Паллотинів в Україні, за ініціативи отця Павла Горая, відважилася на нелегкий крок: віддати частину монастиря дітям, створити “місце, де янголам лагодять крила”. Варто було зробити лише перший крок, як Господь почав діяти: відкрив серця міської влади, знайшов людей, готових жертвувати свої кошти і час...

Звідтоді нам вдалося не лише капітально відремонтувати частину середньовічного монастиря, який аж від 1957 року, коли радянська влада вигнала монахів, спорожнілій чекав на своїх маленьких господарів, але й створити справжній дім для дев'яти янголят: Марічки, Петрика, Сашка, Наталки, Михайла, Олега, Миколи, Андрія, Марійки.

Довірившись Господу, з тихою надією чекаємо миті, коли дитячі серця виростуть, загояться шрами, і наче янголи на крилах підіймуться в молитвах до Всешишнього, щоб подякувати Йому за те, що попри схлипування, невиразні слова, тоді, в куточку своєї кімнати, Він почув їхні молитви, знайшов тих, хто полагодив крила дитячої долі.

Шпаргалка

*Не обманюйтесь, Бог осміяний бути не може.
Бо що тільки людина посіє, те саме єй пожне!*

Галатів 6:7

ШПАРГАЛКА, *и*, жін., розм. – аркуш паперу із замітками, якими учень або студент користуються потай від викладача.

Здавалося б, звичайне слово, а вистачить написати його в пошуковій системі, як засоби її приготування, поради, як непомітно списати враз приваблять свою магічною силою.

Вірус “списувача” активізується кінцем весни, початком літа, атакує переважно школярів і студентів, які здають екзамени. Він спричиняє гріх, сором, страх, лінь, занижену самооцінку, забирає радість, а найстрашніше, призводить до важких наслідків у майбутньому. Адже неосвічений рано чи пізно спричинить зло або сам стане поживою для злодіїв.

Після другого року семінарії я проходив місячні практики у спільноті “Хліб Життя”. Спільнота займається служінням бездомним. Люди, які не мають прихистку, живуть, моляться і трудяться разом. На сьогоднішній день вони мають свою консервну

фабрику, декілька магазинів, поля, на яких вирощують агрокультуру. Завдяки цьому спільнота має, що їсти і може розвиватися, тим самим допомагаючи іншим. Засновниця цієї спільноти с. Марта не раз згадувала, якими важкими були початки: “самі помилки”. Справа в тому, що багато хто з людей у спільноті не були навчені працювати. Монахиня розповідала, що 10 років тому сільський голова виділив для спільноти велику земельну ділянку, і вони вирішили засіяти її пшеницею, щоб потім випікати хліб. На запитання, хто з мешканців спільноти знається на зернових, троє запевнили, що мають багаторічний досвід. Вони пізніше й вирушили до сільського мельника, аби придбати пшеницю на засів поля. Минув час, і яке ж здивування було на очах с. Марти, коли, вийшовши в поле, замість очікуваних рівних ланів пшениці вона помітила справжню суміш різноманітних зернових культур. Виявляється, мельник, помітивши неосвіченість по-

купців, продав їм якісь жалюгідні залишки жита, пшениці, ячменю й вівса в одному мішку.

Так само, як у цій історії, плоди посіяного ми побачили лише тоді, коли зерна зійшли. Так і в житті: що посіється під час навчання, те неодмінно зійде в майбутньому. І страшно подумати, які плоди може

дати вірус “списувача” в професії лікаря, будівельника, економіста...

Хай там як, а мусимо пам'ятати одну істину: Господь не очікує від нас високих оцінок, Він очікує від нас чесності. А це дасть найкращі плоди в нашому житті.

Ієромонах Хризостом:

Ми молимося за всі народи і особливо просимо Бога заступництва молоді, щоб знайти вихід із безвихідних ситуацій, з якими стикається наразі людство. Ми, афонські ченці, вбачаємо розв’язання сучасних проблем людства в поверненні до християнських принципів життя, які може дати православна церква.

Ми не маємо сліпо слідувати тим філософським віянням, які приходять, особливо в наші країни, із Заходу, тому що вони говорять нам про те, що життя – це гроші, це влада, це популярність. Але це імітація життя. Життя справжнє – це любов, співчуття, доброта – і все це може нам дати Божий Дух.

І ми маємо молитися і просити заступництва у Бога, щоб він нам відкрив очі і освітив нас своїм сяйвом, щоб ми могли побачити істину, яка справді може дарувати нам безцінне радісне життя. Думайте про нас гарно, моліться за нас, а ми завжди молимося за вас, за український народ.

Володимир Студінський

Сторінками щоденників записів Юрка Гудзя: магічне слово для сина

Так уже запрограмовані, певне, люди, що мріють про власну сім'ю. Як написав Юрко Гудзь в одному з листів до Петра Сороки: «12 лютого 2001 року... Що ж, сім'я – основа цивілізації, а відчувати себе причетним до основ завше гарно» (Гудзь Ю. Набережна під скелями. – Житомир, 2012. – С.232). Тому і мріють люди про гармонію в родині, де визначальним елементом її структурної стійкості є діти. Жінки у своїй переважній більшості мріють про народження доньки, чоловіки ж, свою чергою, перевагу віддають синові. Мабуть, таке розмежування закладається ще на генетичному рівні, коли жінки відчувають головне призначення у народженні дітей, а чоловіки – у продовженні роду-племені і збереженні його сакральності, що прихована в імені-прізвищі...

Юрко Гудзь не був винятком у цьому ряду, бо він завжди мріяв про сина:

«31.X.94. Сини завжди старші й мудріші батьків».

Особливою сторінкою стосунків Юрка Гудзя та його сина Богдана було створення навколо себе і навіть у собі, казкового простору і світосприйняття. Саме через казку, через образи міфічних творінь і надзвичайних явищ маленькому хлопчикові відкривався світ. Творцями цього світу були обидва Гудзі – маленький і великий:

«24. VIII.93. ...нічні казки для Богдана: про крокодила-торпеду і вітрильник піратський (...десь біля четвертої години ранку...) тільки задрімаю, а він вже штовхає, будить мене... Тату, тату, давай розказуй, вже пірати пливуть, давай запускай крокодила...

...І він проковтнув пірата великого і малого, з одним вухом і з оком одним, з ногою одною і одноруким, і третього, і четвертого...»

«29.V.98. четвер. Богдан: «Татусь, я до нашої казки такий неймовірний сюжет придумав... Ти коли до мене прийдеш? А мені такий сон дивний нещодавно снівся... Вдома немає нікого... Нема кому розказати... Приїжджає... Ой, вибач... Я ж забув... Баба Катя ключі забрала... А сама на роботу пішла... Й тепер я не зможу двері тобі відкрити...»

Сюжети Юркових і Богданових казок були якісь дивовижні та неймовірні. Власне, казка у їх стосунках була певною комунікативною формою, яка виявлялась як в усній розповіді, так і в епістолярному жанрі:

«Богданіку! З новим роком тебе, з Різдвом на-

ступаючим! Будь здоровий і веселий! Твій татусь.
5.I.99 р.

Остання таємниця Снігокрила
(продовження)

Те, що сталося в найближчі кілька хвилин, було вочевидь неймовірним, але великого подиву в мені не зворушило... З часу ранкової з'яви сніговита на моєму подвір'ї я інстинктивно почав очікувати якісь дивовиж... Бо ж саме цієї пори довколишніх чудеснє життя, мої особисті справи дійшли вершин зимової безпросвітності... Хоч і знов: моє давнішнє й терпляче сподівання справжніх чудес не є марнimi, безглуздими, безпідставними... Та потроху моя довіра до тих передчуттів почала гаснути... Й тоді хтось постукав у мою льодяну шибу... В той день у Ягоденському лісі зрушила з місця несамовита лавина майбутніх пригод, таємниць, несподіваних зустрічей... Отож, мій дорогий читальнику, будь уважним і терплячим: наша історія лише починається...

...Приставлена до лиця сніговита рурка вже почала вібрувати... Її видимий трем, добре чутнє гудіння (серед раптової тиші) змусили напасника призупинити свою атаку, втрутитися очима у підозрілий предмет... Відчуваши якусь незрозумілу загрозу, він спробував задкувати – близче до своїх... Та було пізно. Я побачив як швидко видозмінюється

Світло спілкування

вся незграбна постать сніговита! За якусь мить вона виросла майже вдвічі, довкруги його плечей, голови з'явилася сріблясте мерехтіння, а з самої рурки вирвався несподівано потужний струмінь білого кольору. Пролетів майже поруч знерухомленого ошелешка, змінив траєкторію лету й закружляв довкола нього несамовитим вихором! Підхопив нападника, відірвав від землі й одним порухом закинув його поміж старих ялин. Це сталося майже блискавично. Двоє гінших шкіродерів навіть оком не встигли кліпнути як зазнали *тієї* ж долі. Білий вихор, ніби розлюченій дракон, закрутів ними, злішив з двох одній чорну дзигу, підняв їх над землею... В круговороті, що знялася довкруги, було важко щось розібрати. Чути лише якесь гупання, жалібне ойкання, брязкіт і стукіт металевих бляшанок... Снігова веремія втамувалася так само раптово, як і розпочалася... Неподалік, з високого замету, ніби відокремлено від тулуба, стирчала пара ніг у жовтих мештах... Вгорі щось булькало й ображено шморгало носом. Я підняв голову. Поміж двох сосен був затиснутий «мерс»... Нещодавно розкішне авто тепер важко впізнати: зірваний кузов, розплющений бампер (не плутати з пампером), десь щезло одне з передніх коліс... На задньому сидінні, зі смугами мастила на лиці, майже на вколішки стоїть один з «крутіх»... Він перестрашено зирить додолу – ніби голопузе пташеня в розореному гнізді, й не може дотямати, як це його занесло на таку верхотуру...

(далі буде)»...

Дитина якось по-своєму, надзвичайно образно сприймає світ, помічає деякі його сторони через призму казковості, надає цьому світові якостей, що належать лише їй, розуміє його більш тонко, аніж дорослий:

«23.VIII.93. Богдан: ...Мені щось таке відчувається... буде вітер сильний цієї ночі... і дощ...»

«29.IX. Неділя. В лісі за Святошином – синій дим, сосни, клени... храм осіннього світла. Гілка, що розмовляє з дітьми, нахилилася до них...

Богдан: Це, мабуть, душа баби Віри...»

«25.VI.94. Богдан: Тату, тату, ходи сюди, я тобі розкажу про своїх друзів... Вони приходять до мене вночі, коли дорослі вже сплять – вони невидимі... Вони розмовляють зі мною і охороняють мене. Це кольорові духи: один – червоний, другий – білий, третій – зелений...»

«15.VIII.98. З Богданом прогулянка по зелених джунглях. Гончаки... жовта медуниця... хатка діда Оха... постамент для живих скульптур... «Тату, дивись... он хмара... схожа на янгола...»

Дитина живе на межі двох світів: реального і казкового. Можливо, що ці два виміри світу є реальними... Просто з віком дорослому легше жити у сірій буденності і не переходити за межу яскравого калейдоскопічного світосприйняття, де добро і любов завжди перемагає зло і ненависть, де не повторюються малюнки, що утворюються у цьому калейдоскопі яскравих фарб...

Особливого значення у взаємостосунках Юрка із сином набувають моменти їхніх прогулянок та мандрівок, де вони залишалися удвох, і вже ніщо і ніхто не заважав існуванню їхнього простору спілкування.

«25.VIII.93. Прогулянка з Юрком Турчинським, з Богданом по Гончапці... зруйновані будинки в долині...

захований сюжет... куртка моя на блискавці...-жовті квіти... дерев'яні східці, запах Божого древка, голос Богдана: «Пішли-и-и! Пішли! Вже звідсі!»

«28. VIII.93. Вчора – вечір – з Богданом – небо над Татаркою – над дахами будинків і верховіттям чорних дерев – шпиль телевежі...»

«29. VIII.93. Неділя. З Богданом... вид до Дніпра... Тату, ти що, думає, що я такий безпорадний?»

«31. VIII.93. Богдан: «А хто такі бусурмани?»

«А хто такі турки?»

«Богдан скочив на білого коня та й поїхав»

«Я знаю, хто ти такий... ти Півторакожуха...»

«А ти – Недайборщ...»

«Напиши мені слово «літо»

– А чому?

– Сьогодні останній день серпня. Завтра вже осінь, дітки в школу підуть.

Записи у щоденнику наступного року:

«19.VI.94. Зелена неділя в Немильті. Богдан мені шепоче на вухо: «Може ти мене все-таки візьмеш у Київ?»

«Позаєчора. 23.VI.94. Четвер. Богдан сидів у кущах – мокрий, заплаканий... тремтічним голосом: «Тату, я тобі три вісім розкажу... нахились до мене... Маша мене за руку вкусила...»

«27.VI.94. Понеділок. Вчора: неділя. Перший літній день, коли Богдан зміг босоніж бігати по дорозі, вбрід перейти Немильтянку».

«29. VI.94. Можеш і мене з собою взяти, якщо хочеш... Купання біля кладки – навпроти Пакуля».

«30.VI.94. Четвер. Тату, тату, а тобі сьогодні роботи ніякої не задавали?...»

Складалося якось так, що в силу різних обставин (найімовірніше побутово-буденних) розриви у спілкуванні із сином були тривалими. Богданчику ж так не вистачало присутності батька...

«19.VIII.94. Голос Богдана у телефонній слухавці: «В мене температура була висока. Приїжджаї...» Усвідомлення власної і чужої приреченості – незахищеності...»

«1.IX.94. Богдан: «Бабуля, попробуй – в мене є температура?» Нахилє голову: Катя торкається його чола. Потім і я».

«12.IX.94. Богдан: Ти запізнився, мені дуже смотньо за столом порожнім сидіти... Тату, мені такий сон дивний приснився: вітер дерева ламав, як олівці, і хотісь намагався втекти від них... од вітру і... дерев.

...заскучало за тобою твоє безпритульне дитяточко...»

Можливо, наступні два записи із щоденників, що будуть наведені у тексті й не мають безпосереднього стосунку до Юрка та Богдана. Проте, як у них тонко, майже невидимо, простежується взаємозв'язок самотності і безпорадності батька перед сином...

«29.VII.97. Вівторок – поїздка крізь ліс Ягоденський в Кикову, на пошту... голос Богдана в слухавці... його інтонації...»

Вода в Случі – велика, йде поверх розхитаної кладки... хоч і страшно, а люди переходять на цей берег, де за якихось півтораста метрів починається ліс... хоч вдома життя так зручно облаштововане, та все ж їх тягне сюди до Шуму...

Стояв посеред Дубової посадки, острови зеленого світла поміж дерев, сонце крізь зелену геральдику, спиною притулившись до зшерхлого стовбура...-

заплющив на хвилину очі... відчув себе корпускулою зеленого світу... несподівано на віддалі, де чітко видимість переходить в розмитий глиб зімкнених між собою дерев і кущів, звідти до мене поволі наближалася людська постать... побачив самого себе – восьмикласника-випускника, що йшов і тримав за руку хлопчика-дошкільня... це теж був я...

...відірватись від цивілізації – пірнути в пейзаж....»

«27.V.98. Середа. Сон: розмова зі Жданою, вона дає мені повістку-документ про розлучення... А я тримаю в руках запрошення до шлюбу на красивій поштівці з вензелями. Думаю: чому ж так боляче, щось запитую в неї... вона пояснює...

Сон цієї ночі: походи з Богданом в дитячий кінотеатр».

Очевидно, що Юрко Гудзь найбільше страждав від того, що він не може постійно бути з сином, присвячувати йому більше часу і задовольнити всі його матеріальні потреби. Цей сумний факт до певної міри гнітив його, але любов до сина в духовному вимірі була безмежною. Якось по-ніжному і широко описала цей стан Юрка українська письменниця Ніла Зборовська в одному зі своїх творів:

«Юрко несе свої і Дзвінчині лижі, вони йдуть по-переду і розмовляють... «Мені так хотілося зробити тобі подарунок на це Різдво, Дзвінко... Але ти

знаєш, я – вічний бродяга, у мене ніколи не вистачає грошей, наявіть на подарунок синові... І я інколи приходжу до сина, як оце до тебе, з пустими руками і кажу: «Богданчику, у мене сьогодні нічого немає, але я можу подарувати тобі – магічне слово...» А він такий щасливий, коли чує про магічне слово...» І каже мені радісно: «Ну, як у тебе нічого немає, то давай хоч магічне слово!...» «Не переживай, – втішає Дзвінка, – я у своєму дитинстві також любила вічні подарунки, які не можна взяти в руки...» (Зборовська Н. Українська Реконкіста. Анти-роман. – Тернопіль: Джура, 2003. – С. 179).

...Юрко Гудзь пішов із життя не залишивши своєму синові якихось матеріальних благ, проте Богданові дісталось у спадок магічне слово батька, яке завжди поряд з ним. Це слово, як янгол-охоронець, невидиме, але дуже сильне. Адже слово наповнює енергетикою людський простір, береже його від різних зазіхань і залишається з людиною на все життя і навіть переходить до інших поколінь роду.

«18.VI.94. Субота. ...енергія краси в слові... хочеш прорватися кудись далі слова, далі власного відчаю, а повертаєшся до самого себе...»

м. Київ

Студінський Володимир Аркадійович

Український вчений-економіст, кандидат економічних наук (1995), доктор історичних наук (2005), професор Київського національного економічного університету, виконавчий директор Науково-дослідного навчального центру «ПринцепС», член Національної Спілки журналістів України (1997), член Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині.

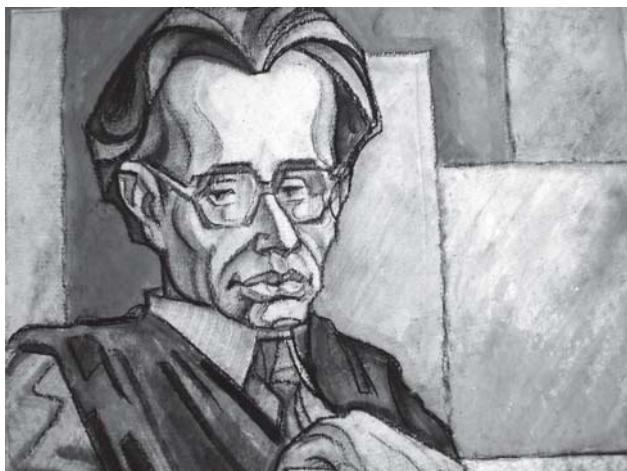
Випускник історичного факультету Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького (1984 р.), спеціальність: історія, суспільствознавство та методика виховної роботи. Під час навчання проводив науково-пошукову роботу. Переможець наукових конкурсів та олімпіад, зокрема, Х Республіканського конкурсу студентських наукових робіт (1984 р.).

Працював учителем, заступником директора, директором ЗОШ с. Ворсівка Малинського району, директором ЗОШ №5 м. Малина (1984-1990 рр., 1995-1998 рр.), головою ради та виконавчого комітету Малинської міськради (21-го скликання, 1990-1994 рр.).

Автор понад 300 наукових та науково-популярних публікацій. У його творчому доробку більше десяти книг, зокрема «Історія Малина» (у співавторстві, 1993), «Малинщина: економіко-екологічний аспект» (у співавторстві, 1995), «На спортивних аренах. Сторінки історії малинського спорту» (1996), «Малинська паперова фабрика. Історико-економічний нарис» (2006), «Чорнобильський аспект економіко-екологічного розвитку Житомирщини» (у співавторстві, 1997), «Малинська районна друкарня. Історичний нарис» (1997), «Паперова промисловість України. 16-20 ст.» (2000, 2004), «Маркетинг у житлово-комунальній сфері: навчальний посібник» (2001), «Управління твердими побутовими відходами в містах України» (2006), «Фінансово-організаційні механізми управління природоохоронною діяльністю в Україні» (у співавторстві, 2007), «У просторі часу» (2009) та інші.

ДАВАЙТЕ ПОЗНАЙОМИМОСЬ

**Художник Макаренко Олексій Дмитрович
(21.09.1936 р. – 02.05.2005 р.)**

Володимир Кобилінський.
Портрет Олексія Макаренка

«Його людська доля глибоко драматична, щоб не сказати трагічна, бо для когось іншого вона і справді стала б чорною безвихідною, а Макаренко силою свого мужнього характеру вирвався із половину нездолящого тіла, вирвався з безпросвітності своєї людської рокованості на світлий обшир долі й волі творця...

Мистецтво – то, кажуть, генетичний код нації, народу, всесвіту. Мистецтво Макаренка зосібно – то конкретні закодовані добром чаклуном знаки, символи, документи, джерела нашого сьогодення, нашого сьогодення, до цих джерел як припадеш, стільки й нап’єшся...» **Євген Концевич**

Олексій Макаренко з Євгеном Концевичем

Анатолій Журавський

Ви стільки зазнали болючого болю,
Вже мойра підступна вас брала на крини.
Та враз прилетіли жар-птиці у долю
І сіли жар-птиці на ваші картини.
За зграєю зграя – співуча й невпинна.
– Де ваша, птахи, чарівна країна?
А там, – одказали, – де птиця й людина
Ніколи не вміли ставать на коліна.
Тому там безсмертні і люди, і птахи!
Людина із серцем таким – богорівна.
Там канули в безвість в'язниці і птахи,
Любов в тій країні – єдина царівна.
Як ту країну знайти, підкажіте.–
Пігмеїв бо стільки, що згинеш у герці.
Хоча б день-деньок в тій країні пожити.
Де ця країна?
В художника – в серці!

Ольга Копил

Коли я стомлюсь у далекій дорозі
І рухатись далі, здається, не в змозі,
Без сил, без надії додолу схилися,—
Згадаю Макаренка і схаменуся.

Бо ж сором канючить, жалітися Богу,
Як тіло слухняне і бігають ноги.
Нам віру у чудо і силу любові
Дарують Макаренка квіти казкові.

Хвороба тяжка його тіло скувала,
Та волю і силу життя не зламала.
І тільки дружина невтомна знає,
Які він страждання щоночі долає.

Та ранок приходить, і сонце сміється,
У Майстра з-під пензля знов радість проллеться.
І спраглі нап'ються, і кривди не буде...
Вклонімось йому ж за це, добрій люди!

У третьому номері журналу «Світло спілкування» за 2006 рік читачі мали змогу познайомитися з біографією митця, спогадами про нього дружини Олени, статтею Євгена Концевича «Він витворив себе сам» і ґрунтовною розвідкою В.Т. Чайковської та А.М. Шевчука «Поліський самоцвіт».

Разом із тим, маємо пам'ятати, що саме цього року ми відзначаємо два славні Ювілеї – 145 років від дня народження Лесі Українки, а також 80 років від дня народження заслуженого майстра народної творчості, лауреата премії імені Івана Огієнка Олексія Макаренка. І так склалося, що ніхто інший, а саме Олексій Макаренко присвятив сотні картин «Лісовій пісні» Лесі Українки.

Отож, крім чудових робіт художника, пропонуємо публікацію про своєрідне прочитання цього твору мовою народного розпису.

Ванда Чайковська
Анатолій Шевчук
“Лісова пісня”

Лесі Українки у квіткописі Олексія Макаренка

Творчість О.Д. Макаренка – це унікальне явище в пантеоні декоративно-прикладного мистецтва України. Чогось подібного немає навіть у світовому мистецтві. Ми можемо згадати геніальних народних митців: Катерину Білокур із с. Богданівка, що на Київщині, Марію Приймаченко з Болотні (Київська обл.), чи Ганну Собачко-Шостак з Полтавщини (зраз теж Київська обл.). Кожний із цих майстрів створив особливий мистецький світ, що складає золотий фонд українського мистецтва.

Олексій Макаренко – неповторний, бо зумів про важливі історичні події України або окремі художні твори чи людські емоції оповідати з допомогою пелюстки квітки, яка народжується або в'яне.

Творчий доробок Олексія Макаренка, починаючи із 70-их років ХХ ст. окреслюють поняттям платковізм або пелюстковізм, суть його полягає у декоративних кольорових спалахах вивертів пелюсток квітів і дерев. Аби досягнути зорового ефекту, автор експериментував з кольором, щоб пелюстка «світилася», накладав різні відтінки, а самою пелюсткою відтворював сюжетну канву. Спочатку асоціації народжувались від конкретних спостережень за непомітними для досвідченого ока рухами у природі, а потім вони поступово глибшали, і вже асоціацію у пластиці могло народжувати слово. Тому цілком закономірно прийшло у народного майстра захоплен-

ня казковим національним епосом і насиченими фольклором та міфологією творами Тараса Шевченка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, Ю. Словацького.

Читаючи драму-феєрію Лесі Українки «Лісова пісня», О. Макаренко відчув, як у кожен склад слова, у кожне слово чи фразу, у кожен діалог чи монолог героїв Леся Українка «вкладала «цвіт душі» і «виливала з свого серця те, що не вмирає»

«На шлях я вийшла ранньою весною...», – писала поетеса у своїй поезії «Мій шлях», чекаючи від кожної весни чогось нового.

Для Олексія Макаренка весна була теж своєрідним доторканням до природи, однак тієї, на жаль, яку він міг в останні роки свого життя бачити лише із балкона своєї оселі.

Ще у 70-і роки ХХ ст. поліський ліс озвався у душі народного майстра якоюсь напрочуд утаємничену силою, коли вони з дружиною перебували в одному із поліських санаторіїв. Крім того, ще й «Лісова пісня» відкрила перед ним «чари Полісся у шумах і тінях лісових, у веселкових барвах квітів, у зітханні вітру, у гомоні весняної ночі, у буйних, «безупинного руху жагучих» силах природи».

Починаючи із 1975 року народний майстер уже не розлучається із текстом «Лісової пісні». З'являється перші його інтерпретації, які зберігають сю-

жетну канву драми-феєрії: «На дні лежить рибалка, над ним сидить русалка...» (1975), «Бери мене! Я хочу забуття» (1977), «Мати Лукаша» (1977), «Полінем понад виром» (1981), «Хто тут бентежить наші води тихі?» (1981), «Лісовик і Русалка» (1981), «Водяник» (1981) та інші.

Перечитуючи не один раз «Лісову пісню», цікавлячись особистим життям поетки, О. Макаренко не міг не відчути у ній дуже близьку і рідну душу. Їх ріднила неймовірна терплячість і повсякчасне долання фізичного болю, виборювання мистецтва із тієї «пекучки», яка не давала спокою, але яка не здатна була убити здатності дивуватися всьому прекрасному у світі.

Леся Українка поманила народного майстра у фантастичний світ природи, який не просто вимагав споглядання, але й бачення, тобто глибинного розуміння. Макаренко ішов до Лесі Українки довго, скрупульозно. Вона ніби вела його на вершину, залишаючи своїх читачів у долині. Це надзвичайно імпонувало художнику, бо в нього від природи був дар бачити у навколошньому світі щось потаємне. Тому, дивлячись на його інтерпретації «Лісової пісні», ми бачимо не просто квіти, пелюстки. Це слово, сплавлене з музикою і живописом.

Цікава підбірка картин зберігається на кафедрі українського літературознавства та компаративістики Житомирського держуніверситету. У колекції десять робіт, які відтворюють найосновніші епізоди із драми-феєрії.

Згадаймо початок «Лісової пісні»: опис предковічного лісу на Волині, озеро, із старої дупластої верби народжується казкове створіння Мавка. На картині Макаренка «Мені здається, що верба...» ми бачимо жіночий профіль із вербового стовбура, а на простягнутій долоні – Мавка. Вона щойно народилася із самої весни, із музики Лукашевої сопілки. Слідом за Лесею Українкою Макаренко показує чарівний світ природи, населений духами, казкою. Ось у пелюстках вгадується Лісовик, який ніби застерігає Мавку, щоб вона минала людські стежки, «бо там неходить воля, там журя тягар свій носить» (картина «Минай людські стежки...»). Весна народжує кохання лісової істоти Мавки і представника людського світу Лукаша, вона заворожує їх. І разом з весною народжується кохання. Але Макаренко передає драматизм цього почуття через химерних птахів, які провіщають, що між людиною і природою вічне протистояння. Однаке людина все ж шукає точок дотику, гармонії. Тому одна із картин відтворює ідилічну сцену двох закоханих, ніби ілюстрація до слів «Припустились до мене...»

Кожна картина циклу «Лісова пісня» вражає барвистістю і багатством кольорів.

Народний майстер добре знає не тільки текст твору, але й обізнаний з українською демонологією.

Це ми простежуємо у картині «Потерчата». Потерчата – це діти, які вмерли передчасно неохрещеними, а потім у вигляді болотяних вогнівок супроводжують людину, заманюють її у хащі. На картині Макаренка – червоні плями, як вогніки у феєричному казковому царстві квітів і пелюсток. «Не лови, кохана, не лови. То – Потерчата, вони зведуть на безвість...»

У світі природи як Леся Українка, так і художник віднаходять і Водяника – володаря водяного царства

і Русалок. На картині «Водяник» (є декілька інтерпретацій цього образу) відчувається динаміка, яка передається звивистими лініями, що нагадують хвилі. У руках Водяника своєрідний жезл, вирішений у квітковому стилі як символ влади. І вся його постать – динамічна, поривчаста, як сама вода. В іншій варіації він нагадує жабу.

Зображенням темних сил природи народний майстер присвячує картину «Я поведу тебе...». Той, що в скалі сидить заманює Мавку у своїх володіння. І те, що це злий дух, підтверджується наявністю на картині химерних створінь, які обрамляють цю постать. «Той» немовби із-за темної стіни позирає на світ одним злим оком, а кругом нього – змії та потвори...

Так само, як Мавка не знайшла у людському світі щастя, там вона зустрілась із нерозумінням і зрадою, так і Лукаш у природі відчуває дисгармонію через те, що він не може своїм життям до себе дорівняти. У кінці твору Лукаш перетворюється на вовкулаку. Він не може бути щасливим із Килиною, але й Мавка для нього недосяжна. Остання сцена «Пригорнись, моя доле...» відображає мінорну картину, коли закінчилась осінь, настали перші холоди, паморозь. У центрі картини – постать Лукаша, над якою ніби доля розпростерла свої крила. Яка це доля: щаслива чи ні? Однаке нас не покидає віра у те, що прийде знову весна і розквітне природа, і народиться Мавка (картина «Ні! Я живи...»), де в центрі усієї композиції із буйням самої весни, із землі виростають диво-квіти, виплітаючи жіночу подобу як втілення вічності природи). А поки що холод у душі, бо кохання вмерло... (картина «Пригорнись, моя доле»).

Варто зазначити одну спільну особливість творів-ілюстрацій 70-80-их років до «Лісової пісні» – усі розписи виконані на чорному або темно-синьому тлі. Це надає контрасту картинам і передає, крім того, водне болотяне царство чи то темряву лісу, коли прокидається усе його фантастичне населення.

«Хто тут бентежить наші води тихі?», «Той, що греблі рве». У цих розписах автор іноді збагачує чорне тло сиво-фіолетовими й темно-зеленими хвильчастими смужками, які передають внутрішній спокій плеса озера або створює ілюзію водної стихії природи. Художник відштовхується від опису зовнішності «Того...»: «синьоокий, з буйними і разом плавкими рухами, одежа на ньому міниться барвами, від камутно-жовтої до ясно-блакитної, і поблискуює гострими злотистими іскрами. Кинувшись з потоку в озеро, він починає кружляти по плесі, хвилюючи його сонну воду, туман розбігається, вода синішає» (тут і далі цит. за виданням. Леся Українка. Зібр. творів у 12 т. Т.5 - К.: 1976.) На картині ми бачимо розбурхане плесо озера, де не «сонна вода», а розбурхана від кружляння «Того» стихія змішується з туманом, передає спочатку монолог:

З гір на долину
біжу, стрибаю, рину!
Місточки збиваю,
всі гребельки зриваю,
всі гатки, всі запруди,
що загатили люди, –
бо весняна вода,
як воля молода!

а потім в діалог, коли Русалка «випливає і знад-

ливо всміхається, радісно складаючи в долоні: Се ти, мій чарівниченьку?!

Мабуть, найулюбленишим міфологічним образом народного майстра залишається Русалка Польова. Можливо, тому, що його дитинство було просякнуте дівочою невидимою подобою, яка могла в будь-яку мить «виринути і залоскотати» хлопця, якщо б він без дозволу бабусі чи матері зайшов на грядку огірків, чи рвав достиглі маківки, чи забігав «толочити» на полі напівстигле збіжжя. Цей напрочуд мудрий елемент залякування неслухняних дітей вимальовував невидимий образ Русалки Польової, що несподівано виринала з розпущеними косами у шумовинні вітру і так само зненацька зникала.

Пізніше О. Макаренка уже цікавитиме не лише заподатливий міфологізм образу дівчини-русалки, але й її монологічне благання до Мавки:

Уже ж мене пошарпано,
всі квіточки загарбано,
всі квіточки-зірниченьки
геть вирвано з пшениченьки!
Мак мій жаром червонів,
а тепер він почорнів.
наче крівця пролилася,
в борозенці запеклася...

Народного майстра вразили «квіточки-зірниченьки» і мак, який «жаром червоніє». Власне, тому він і знехтував описом Русалки Польової Лесею Українкою, де «зелена одіж на ній просвічує де-не-де крізь

плащ золотого волосся, що вкриває всю її невеличку постать; на голові синій вінок з волошок, у волоссі заплітались рожеві квітки з куколю, ромен, березка». Його образ Русалки Польової виображується в колоріті стиглого жита, палаючого польового маку. Саме ці явно виражені два стилізовані мотиви, обпеченні півдневим вітром, домагаються присутності імпресіоністичної палітри.

Безперечним є той факт, що О. Макаренко шукав у драмі-феєрії Лесі Українки сюжетність, виявляючи відверте зацікавлення драматичною канвою, де міфологічна (і в той же час життєва) історія не тільки переказана словами, але також відображеня дійством. Але час від часу у народного майстра виникало бажання творити власні образи без зовнішнього впливу на його асоціативне мислення, ось чому ми можемо відшукати у його доробку образи, які позбавлені будь-якої сюжетної драматичної дії.

Зауважимо ще раз, що Олексій Макаренко залишив нам неоцінений скарб – сотні картин-інтерпретацій «Лісової пісні» Лесі Українки. Це неповторне прочитання. Воно не згубилося серед інших ілюстраторів, таких як І. Їжакевич, М. Дерегус, В. Касіян, С. Караваффа-Корбут.

Як і драма-феєрія «Лісова пісня» не перестає цікавити літературознавців ось уже 105 років з часу свого написання, так і живописне прочитання Макаренком цього твору, як і вся його творчість – це іще не досліджена сторінка в історії українського народного розпису.

СВІТЛО ЖИТОМИРА

СЕРГІЙ БАБІЧ

(13.12.1939 – 24.08.2016)

Спочатку ми мали намір подати цей матеріал у дещо іншому форматі, помістивши його в рубриці «Ми пам'ятаємо». Бо й справді пам'ятаємо цю унікальну людину і цінували її за життя, у тому числі і як цікавого автора. Не варто забувати, що вперше скорочений варіант спогадів пана Сергія «Дорогою безглуздя» побачив світ саме на сторінках нашого журналу. Проте, зважаючи на масштаб особистості, вирішили, що саме тут місце доброму слову на адресу Бабича Сергія Олексійовича.

Дорогою безглуздя – до власної душі

«У 1962 році я вже знов, що не матиму сім'ї, що не буду причетним до продовження людського роду. Я не міг народжувати рабів. Я був рабом. А раб не повинен народжувати раба – це аморально...» (Зі спогадів Сергія Бабича)

лень про людину. Стосовно ж Бабича, то надто оригінальною особистістю він був, щоб до заяложених штампів і затертих ярликів вдаватися.

Зате однозначно можна погодитись із тим, що таки немає випадковостей у цім вимірі, але й за символи, а тим паче за ходульні поняття дарма чіплятися. Адже й сам пан Сергій відверто збиткувався за життя над тими «глибокодумними» визначеннями своєї персони. Ось чим дійсно маємо щиро захоплюватися, розглядаючи справді феноменальне існування Бабича, то це – яскравим прикладом збереження живої душі в цілковито антигуманних умовах, покликаних дощенту викорінити і сплюндурувати усе суто людське в людині. Тут Сергій Бабич – винятково рідкісне явище, справжній унікум. Попри всі свої теорії та розумування, він на практиці довів на що спроможні вільний дух і незламна воля, поміж іншим смачно плюнувши в Маркове корито, яке, власне, й мало б визначати свідомість.

За пласкою логікою розвитку речей життєва дорога пана Сергія повинна була вести його вниз і вниз, без жодних видимих перешкод, аж до кінцевої мети – тваринної подобизни в байдуже якому стілі. Але ж не так воно сталося. Наперекір усім запрограмованим буттевим лініям, та й самому собі, що тут гріха таїти, він відверто знехтував тим погибелльним для душі дорожковазом і по суті самотужки зламав безвідмовний доти тоталітарний механізм вигубу всього живого в людині.

На самих же початках свого сходження тонка, надмір чутлива Бабичева душа не змогла змирітися з безглуздим, на його погляд, природнім порядком: людина народжується, проживає свій земний відтинок і помирає, встигнувши наплодити такихож смертників. Такий цивілізаційний розвиток призводив до справдешнього бунту: як це хтось за нього мав усе вирішувати! Зрозуміло, що той хтось був сам Господь. То пусте, що й раніше бунтарі Бабичевого крою водилися, котрі задовго до нього у весь голос про своє категоричне заперечення устаткованого Всевишнім світопорядку заявляли. («Я мира этого Божьего не принимаю...» слова Івана Карамазова з роману Федора Достоєвського «Брати Карамазови».) Та й близче в часі самогубні зухвалці на пресвятій

У День Незалежності, 24 серпня 2016 року, прямо під час святкової ходи від пам'ятника Тараса Шевченка до майдану Корольова пан Віктор Мойсієнко вніс у ряди сумну звістку: десь із годину тому, тобто близько десятої ранку, у лікарні помер Сергій Бабич.

Звісно, хтось відразу ж вдався до пошуку символів: ой, не випадково такого дня... А далі пішло-поїхало: усе життя на боротьбу за Україну... великий патріот... професійний революціонер... – повний набір пафосних брязкалець. (Якщо виключно на сухі факти спиратися, усі внутрішні мотиви оминувши, то крім доволі примітивних за змістом і вкрай наївних політично листівок та шкільного, читай іграшкового, автомата в Бабичів революційно-боротьбістський актив, за який він карався, нічого вагомішого й не запишемо.)

А втім, вповні закономірно, що чим більший масштаб особистості, чим глибша наповненість її душі, тим гарантованіше вона обростатиме нібито достовірними посмертними зліпками із начебто ідентичних прижиттєвих портретів, а насправді – із звичайних розхожих уявлень того чи іншого індивідуума, котрий неодмінно претендуватиме на істину мало що не в останній інстанції, насправді ж зроджуючи черговий мертвенный зліпок із власних закостенілих уяв-

лик Спасителя твар Разіна наквецювали (В. Маяковський). Важило те, що Бабич сам до того «прозріння» дійшов, а там першим, десятим... Яка різниця, коли він нарешті відшукав надійну, як йому здавалося, точку опертя. З тим і пішов у широкий камерний світ з високо піднятою головою.

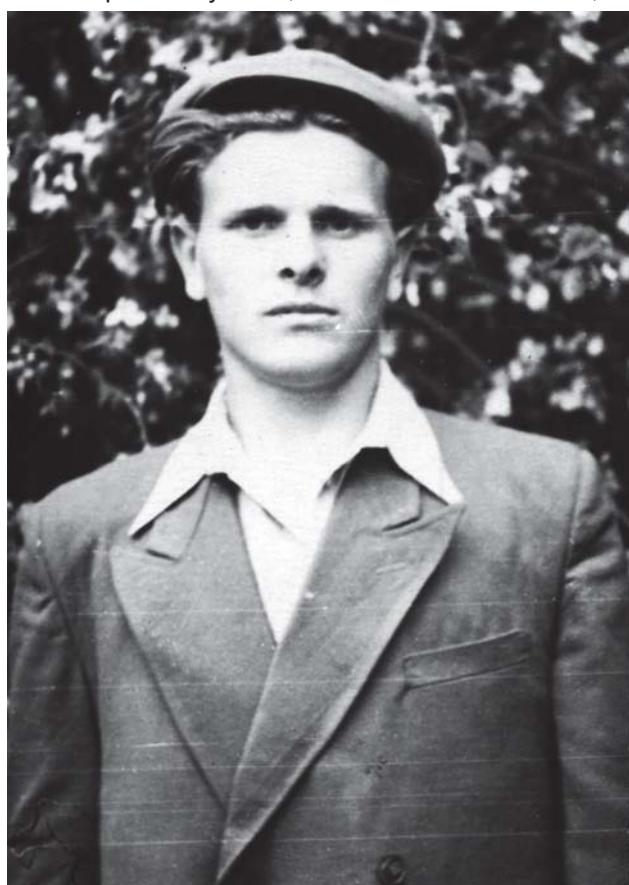
За тверезого погляду, Сергій Бабич до кінця і то з честю витримавши той жахливий поглум, якого він упродовж усіх років ув'язнення зазнавав, обов'язково мав би розгубити своїй найкращій людські якості, зачертвіти душою, повністю такої ефемерії як совість позбутися, збайдужіти і закам'яніти. Саме такою мала б невідворотна розплата за роки перебування в антигуманному оточенні бути. І все, певне, так і могло статися, якби пан Сергій наріжним каменем свого позамежного існування царину духу не зробив. І той гордий, а почасти й свавільний дух невтомно зводив височений осібний п'єdestал задля самотнього споглядання довколишньої пустелі. Зрозуміло, що за такого зодчества Бабичу абсолютно байдуже було, як там згорьованому тілу ведеться: холодно йому, голодно, незруочно й несвобідно – такий дріб'язок! Адже так вільно в камері думки й фантазії ширяли. Та про таке життя лише мріяти можна було. Хто із цим не погоджується, нехай задумастесь над тим фактом, що тільки-но звільнившись із першого ув'язнення, Бабич замало руки на себе не наклав, дорогою додому за півкроку до самогубства він перевував. Здавалося б, ось вона воля – живи й радій... Еге ж. Життя закінчилося там, у камері, а тут настригний людський мурашник і нікчемна суєта...

Скидалося на те, що й остаточне звільнення застукало Бабича зненацька, принаймні свою неочікувану волю він сприйняв без особливого ентузіазму. І

ми вкотре мусимо констатувати цілком очевидне: справжнє життя в його уявленні залишилося там, за гратами. Тому, далі почалися нібито парадокси. Спускаючись із тюремного Олімпу у цей недосконалій світ, Бабич уже твердо знов, що остаточно програв свою битву і назавжди позувся ілюзій щодо зміни як недосконалої людської природи на краще, так і несправедливого світустрою в цілому.

Але ж будучи цільною, сильною натурою, він не міг без діла сидіти, спогадами нутро наснажуючи. Очевидно, на перших вільних порах пану Сергію, як справжньому українцеві, зручніше було за вшанування полеглих героїв взятися, ніж справу з нині сущими мати. (Америку ж не відкриваю – зазвичай за життя ми мало своїх достойників цінуємо.) Хай і в колі тодішніх Бабичевих знайомих були гідні подиву та всіляких похвал люди (того ж Євгена Концевича для прикладу взяти). Але... На карб Сергія Бабича лягло впорядкування могил Омеляна Сеника і Миколи Сціборського в Житомирі та полеглим героям Другого зимового походу в селищі Базар (взагалі, той меморіал у Базарі золотими буквами в біографію пана Сергія маємо вписати).

Далі теж позірних парадоксів у його житті вистачало. Хоча національно свідомих громадян пан Сергій не інакше як «націоманами» обзвив, дисидентів з їхніми «паперовими» методами боротьби теж всерйоз не сприймав, з українофілів відверто клинив і решту ідейних активістів не жалував («великий патріот – це або великий брехун, або великий дурень»), а проте, що на національній ниві, що в сuto дисидентському спротиві, що в справі постання України, як незалежної держави особистий вклад Сергія Бабича просто неоцінений. Тому відразу ж мусимо важливе застереження зробити: коли справа пана Сергія стосується, то не стільки його слова, як

діла важать. Інакше суцільні гримаси і протирічча справжньої його сутність заступлять. Адже упродовж багатьох років саме навколо Бабича гуртувалося небайдуже в національному питанні українство. Та й жоден патріотичний захід як у Житомирі, так і за його межами не обходився без його участі. Пан Сергій завжди був у курсі політичних подій, на все мав свою думку, живо реагував на виклики часу і, можливо, й мимоволі цементував націоналістичне середовище. Його помешкання в центрі міста, особливо після відходу Євгена Концевича, стало своєрідним осердям всього суспільного життя. Для дуже багатьох людей Бабичева квартира була тим місцем, де можна було продовжити, а то й заново розпочати будь-який мітинг. Пан Сергій був вельми гостинним господарем, завжди мав чим пригостити гостей. Ніби спеціально в холодильнику завше зберігалися рибні консерви «Бички в томатному соусі» і «Сардини в олії», а ще сало було, якийсь огірок, помідорина... Ет. Надто ж ревно пан Сергій своєю знаменитою «бабичівкою» опікувався. То й не дивно, що майже кожен суспільний захід знаходив своє продовження у пана Сергія. Магнітом до Бабича тягнуло.

І неодмінно прямо-таки зразковий порядок усіх вражав у його аж надто скромній за вмеблюванням квартирі...

Сам же пан Сергій, ніби стидаючись зробленого, всіляко намагався переконати всіх, і себе в тому числі, що марнота марнот усі ті справи є (життя ж безглузде – магістральна його установка).

Проте, забувши часом про своє амплуа, він вельми ревно суєтними земними справами переймався. (Прямо скажемо: до останніх своїх днів пан Сергій без утоми на барикаді рвався і, вже й добряче на ліки підсівши, попри немилосердну жароту без зайвих вагань у живий ланцюг став на околиці міста, московським хресним посіпакам шлях на Житомир перекривши.)

Що вдіш, порою звичні маски бувають реальнішими справжніх наших образів, та й не завжди ті маски від обличчя віддерти можна.

Певне, тому завчені ролі порою брали верх над Бабичевим еством і він до радикальної риторики вдавався, іноді й втійствуval над міру, бувало й Богом себе обзвивав. Ale сьогодні напевне можна сказати, що Милостивий Господь ніколи Бабича не покидав напризоляще, такі очевидні знаки свого заступництва інколи являючи йому, що впору було схиму бодай із вдячності приймати. Достатньо його пророчі сні згадати або на втечі з попусту Творця неупередженим оком глянути. Неспростовний факт: пан Сергій завжди відчував горню опіку над собою, хоча й бувало зарозуміло нехтував нею, як кіт із мишею зі своєю долею граючись. Ale Господь у випадку з Бабичем аж надто терпеливим був. A все, мабуть, тому, що навіть у тому звіринці, в якому довгі роки перебував пан Сергій, він мав силу волі і достатню міць характеру, щоб залишатися Людиною. Вельми ревно, як тепер бачиться, Бабич душу як від поглуму тваринного оточення, так і від нашіштувань власного свавільного єства оберігав, щоб остаточно межу не переступити, на світому боці попри всі свої зіграні ролі та надумані амплуа залишився.

Поза всяким сумнівом найголовніша мета людини – турботливо виплекати власну душу, всебічно збагатити її і в цілості й абсолютній збереженості в

іншовимірні руки передати. При цьому, маємо пам'ятати, що ні вік, ні освіта, ні статус з усіма земними заслугами вкупі, а тим паче нажиті статки не слугують підставою для пільг і преференцій у посмерті; засвітня «приймальна комісія» не робить жодних знижок на всі наші примарні тутешні надбання. Важить лише гола-голісінка душа, ні на гран не спасуджена ніякими суєтними і похапливими самовтіхами. Найбільша ж мудрість у тому полягає, щоб усю немічну нікчемноту силою духу перебороти і живою (не молодою, не зрілою, а саме живою) душу залишити. Мертвий душевний об'їдок і на тому світі нікому не потрібний. I пану Сергію вдалося неможливе, здавалося б, – у цілості зберегти живу душу, ні на йоту людської подобизни не втративши, і саме в цьому найбільша дивина його химерного життя й криється, і якраз ця обставина найбільшу повагу до Сергія Олексійовича Бабича викликає, бо саме задля цієї високої місії, переконаний, він у цей вимір і приходив.

Завершуючи ж цю коротеньку оповідь про Сергія Бабича, хотілося пригадати слова, написані мною ще на початку нинішнього тисячоліття.

«Він зітканий з таких кричущих протиріч, що лішається тільки диву даватися цільності його натури. Історія життя Сергія Бабича – історія самопоглуму. Та лише на перший,увіч побіжний погляд. Великий гуманіст під маскою радикала. Я не знав більше жодної особистості, яка б так зворушливо і безнадійно воювала з вітряками. Його теорії шокують, умови-води вражають... Розумний і напрочуд вразливий, він раз і назавжди відгородив себе внутрішнім бар’єром від суетного світу й досі цілком комфортно почувається на тім осібнім і недосяжнім п’єдесталі.

Жаль тільки, що Бабич почався там, де закінчився Бог».

Незважаючи на те, що сам пан Сергій без жодних застережень і вельми позитивно цю мою коротеньку характеристику сприймав, тепер бачу, що де в чому помилявся таки. Сумніви ж мої саме його позірного атеїзму стосуються. Так ось, нині маю вагомі підстави вважати, що останнім (а, можливо, і не зовсім останнім) часом С. Бабич кардинально поміняв свою позицію щодо релігії. На чому базуються ці переконання? Пан Сергій надто ретельно і капітально до свого відходу приготувався (не забуваймо, що й пам'ятник на майбутній могилі заздалегідь сам собі встановив), словом, усе до йоти на тій останній земній дорозі передбачив і неспіхом той путь облаштував, щоб нікому зайового клопоту не завдавати. I поховали Сергія Олексійовича Бабича за традиційним християнським обрядом.

Вічна йому пам'ять.

Ще кілька штрихів з особистого ряду

Ми – дуже близькі земляки з Бабичем. Моя Вірля (центр Всеєвіту) всього в кількох кілометрах від його рідного Рогачева. Нам завжди було приємно про ті найдорожчі місця погомоніти, «своє болото похвалити», згадати дещо (мій рідний дядько і хрещений Микола Куцан щедро давніми спогадами зі мною ділився, вони ж разом із паном Сергієм в одній конторі колись працювали; взагалі, Бабича у Вірлі добре пам'ятали, адже він курятника в перерві між посадками біля Случі поблизу нашого села зводив), навіть спільні знайомі у родоводах відшукалися. Словом, тем і тем...

А ще Євген Концевич нас сильно із Бабичем зближив. Варто нагадати, що Євген Васильович, в якого абсолютно чуття на людей було, завжди велику повагу до пана Сергія мав. І то було взаємне тяжіння один до одного. Свого часу пан Сергій добряче доклав рук до впорядкування Концевичевої садиби. Зокрема, саме він головним виконробом був, коли капітальну огорожу довкола будинку зводили, а потім ми на пару з Бабичем нову вбиральню у дворі облаштовували, ще над чимось там мудрували... А скільки на тому дорогому обійті знаменитої «бабичівки» випито та всього переговорено було, та й сперечатися до хріпкоти там частенько доводилося...

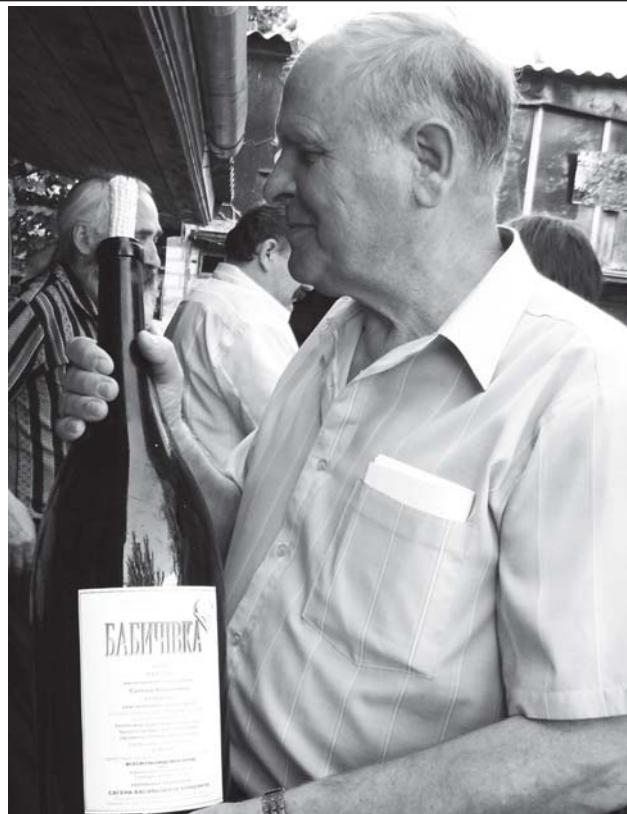
Таки дуже багато всього, як тверезо глянути, пов'язувало нас із паном Сергієм. Мені велими імпонували такі його риси як порядність, виняткова обов'язковість і вражаюча особиста охайність (не раз Концевич добродушно підтронував: «Гляньте-но, який франт Бабич»). Навіть своєрідні традиції у наших стосунках з'явилися. Так, відразу ж після Водохрещенської купелі в гідропарку ми щороку вузьким колом у пана Сергія збиралися. Всю нашу компанію моя дружина Олена і Микола Недзельський з дружиною Катериною складали. І, Боже, як же славно нам у Бабича велося! То був правдиво родинний зatiшок, то було справжнє щастя – це загальна оцінка усіх учасників тих Богоявлensьких посиденьок. Не випадково пан Сергій заздалегідь про ті гостини усім нам нагадував.

До найвищої де-факто людини в світі Леоніда Стадника, на жаль, нині теж покійного ми разом вибралися. До речі, пан Сергій дуже втішений тією поїздкою був і все Аллі Роль за те знайомство дякував; довго ми тоді з Леонідом гомоніли...

А якось Бабич у мою Вірлю вибрався. Як найдорожчу людину там його зустрічали, гарний стіл нарекли, а мій покійний рідний брат Володимир мало що до ступору пана Сергія не довів, прямо біля автобуса розкішний букет вручивши. Мабуть, то був єдиний випадок у Бабичевому житті, коли його з квітами зустрічали...

Згодом ми через Бабичів Рогачів у Гудзеву Немильню подалися, щоб Юркову могилу провідати. Й ось, коли з Немильні поверталися, Бабич попрощав у село Кикову заглянути, там колись його дальній родич проживав. Запізнилися ми, вже поховали того кревняка. А потім пан Сергій у Баранівці з машини вийшов, щоб ще до однієї родички завітати. Ось вам і практика. Попри всю свою теорію абсурдності земного існування Бабич дуже серйозно до своїх коренів ставився і ніколи родаків не цурався.

Майже щодня ми по телефону з паном Сергієм

перемовлялися, частенько зустрічалися, аж тут чорна кішка пробігла поміж нами...

Колись пан Сергій усі свої записи віддав мені, тобто я отримав повне право на свій смак і розсуд ті спогади використати. На їх основі я написав роман «Сага про камінь». Бабич, уважно перечитавши той роман у рукописному варіанті, категорично не сприйняв його. Ні, до власне літературної частини він не мав жодних претензій, але з деяких причин вважав мій труд надто сирим і не готовим до друку. Його вердикт: над твором ще потрібно працювати і працювати. Взагалі, пан Сергій так довго й настирно шпиняв мене за ті романні вправи, що врешті-решт я мусив з радістю йому повідомити: рукопис спалено. Крапка.

Звітдоді в наших стосунках наступило зatiшшя, бо доти здорово штурмило. Ми доволі часто спілкувалися, але дражливої романної теми більше не зачіпали. Проте... Рукописи, як відомо, не горять. Я вже й думати забув про те, що колись подавав електронну версію роману на розгляд обласної комісії, яка відбирала соціально-значиму літературу для друку за бюджетні кошти.

...Революція Гідності бурлила, потім розпочалася російська агресія в Україну, я записався добровольцем... і тут вибухнула бомба – «Сагу про камінь» надрукували...

Пусте, що я на той час у зоні бойових дій перебував, пан Сергій знову за свій топірець узявся і так заповзято тюкати мене в тім'я заходився ним, що справа замало до повного розриву стосунків не дійшла. Щоправда, згодом усе нібито владналося, ми знову на дружню ногу стали, проте осад, як старий єврей казав, залишився.

В принципі, я добре знаю причину того категоричного несприйняття роману паном Сергієм, але не волюю на широкий загал її виносити. І зовсім не тому, що вона якісь особистісні моменти має. Аж ніяк. Гли-

бинна суть тих різночітань у концептуальних так бі мовити установках криється, а тому й виключно суб'єктивний характер носить. Тож не для публічної розмови тема. Єдине, що можу напевне сказати: мій роман виявився сильним подразником для пана Сергія і маю велику підозру, що саме він сподвиг його видати окремою книжкою свої спогади і роздуми «Дорогою безглуздя». Хоча упродовж усього свого життя Бабич не вельми «пісателей» (звісно ж, наголос на першому складі) жалував, під кінець і сам до

їхніх рядів долучившись, неабияку втіху від того творчого доробку мав.

5 червня 2016 року під час вшанування пам'яті Євгена Концевича в обласній бібліотеці пан Сергій вручив мені примірник тієї книжки з таким дарчим написом: «Григорію Цимбалюку – автору дружнього шаржу».

На тому добрими приятелями й розійшлися. На жаль, назавжди, як виявилося...

Григорій Цимбалюк

Коротка біографічна довідка за матеріалами, підготовленими Василем Овсієнком

Бабич Сергій Олексійович колишній політв'язень, націоналіст, професійний революціонер, провів у неволі 27 років і 4 місяці, з них 24 роки – в камерах.

Народився 13 грудня 1939 року в селі Рогачів Баранівського району Житомирської області. У рідному селі закінчив 7 класів. З 1959 працював на Житомирському меблевому комбінаті, навчаючись у вечірній школі.

Уперше заарештований КГБ 13 квітня 1960 року за розповсюдження антикомуністичних листівок із закликом до робітників не просити, а вимагати своїх прав, з гаслом «Геть комуністичну систему гніту і терору!». Засуджений Житомирським обласним судом 26.05.1960 р. за ст. 7 ч. 1 Закону СРСР від 25.12.1958 «Про кримінальну відповідальність за державні злочини» на 3 роки ув'язнення. Термін відбував у тaborах Мордовії та у Володимирській тюрмі.

Вдруге заарештований 27 вересня 1963 року. На закритому засіданні суду в Рівному не визнав себе винним, не каявся, а попросив суд записати, що він остаточно переконався у правоті українського націоналізму. Одержав 10 років тaborів особливого (камерного) режиму; С. Бабича визнано особливо небезпечним рецидивістом.

Карався в тaborі №10 у Мордовії. 14 серпня 1964 року втік із робочої зони. У жовтні 1964 Сергія Бабича засуджено на 10 років тaborів особливого режиму, починаючи з дня суду, з них 3 роки тюремного ув'язнення.

24 грудня 1964 року на вокзалі у Володимирі під час посадки у «воронки» Бабич кинувся поміж двох лав ошелешених конвоїрів. Поранений у ліве стегно. Його не лікували. Рана гнила. У розслідуванні участі не брав. На суді 19 лютого 1965 року заявив, що комуністи термін «революціонер-професіонал» підмінили терміном «особливо небезпечний рецидивіст». Направлявся на психіатричну експертизу у Москву.

Володимирський суд призначив покарання 3 роки тюремного ув'язнення. З літа 1972 року знову був у Мордовії. У 1974 р., за рік до закінчення терміну, Бабича перевели в 19-й табір суворого режиму (селіще Лісне). Брав участь у боротьбі за Статус політв'язня. Звільнений 27 січня 1975 року.

Жив у рідному селі Рогачів. 11 червня 1976 його знову заарештували по дорозі на Волинь, відвезли в Житомирське УВС, побили, вимагаючи зізнань у викраденні зброй у шкільному військовому кабінеті. Суд не мав дослатніх доказів його причетності до викрадення зброй, однак виніс максимальний вирок: 5 років тюремного ув'язнення і 10 років тaborів особливого режиму за ст. 223 КК УРСР («викрадення зброй»).

P.S.

Ніяких цифрових позначок і за визначенням на тому пам'ятниківі не може бути, оскільки пан Сергій зовсім за іншим літочисленням свій вік вимірював; за власним відліком 7447 року народився він (Г.Ц.).

Редакція журналу «Світло спілкування» глибоко сумує з приводу передчасної смерті нашого давнього шанувальника й автора Сергія Олексійовича Бабича.

Висловлюємо щирі співчуття рідним, близьким і друзям покійного.

Mi дійсно його любили і справді пам'ятаємо...

Карався у Вінницькій в'язниці, у Бердичеві, Ізяславі, в Луганську, Городищі, знову у Вінниці. У кінці листопада 1983 у Бабича вилучили автобіографію (писав про Володимирський централ, про Мордовські табори). 13 грудня 1983 його кинули в «прес-хату» – камеру з карніми в'язнями, які дістали завдання побити його. Після жорстокого побиття капітан сказав: «Ну що? Я ж тобі казав: не пиши».

Сергія Бабича як в'язня сумління захищала «Міжнародна амністія». Про це писала газета «Ізвестія» у статті «Кого захищаєте, господи?» (№200 /19570/, від 26.08.1980 р.)

23 травня 1989 померла матір Сергія. Він просив звозити його на похорон. Дорогу собі й конвою – 120 км – згоден був оплатити. Відмовили. Через два тижні, 7 червня 1989 року, Бабича звільнили – за 8 місяців до закінчення терміну.

Сергій Бабич вступив в Українську Гельсінгську Спілку, з її перетворенням на партію був членом Української Республіканської партії. З легалізацією у 1992 році ОУН(б) в Україні під назвою «Конгрес українських націоналістів» очолював її Житомирську обласну організацію. Висувався кандидатом у народні депутати в 1996 і 1998 роках.

Разом із мешканцем с. Базар Народицького району Павлом Єсипчуком знайшов поховання загиблих у бою з «червоними» 17 листопада 1921 року вояків Повстанської Армії – учасників Другого зимового походу, якими командував генерал-хорунжий Юрко Тютюнник, і впорядкував їхні могили. Разом з архітектором Олександром Борисом керував спорудженням меморіалу в с. Базар.

Указом Президента України Віктора Ющенка №939/209 «Про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня Свободи» від 18 листопада 2009 року «за визначний особистий внесок у відстоювання національної ідеї, становлення і розвиток Української незалежної держави та політичну і громадську діяльність» Сергія Бабича нагороджено орденом «За мужність» I ступеня.

Жив у м. Житомир. Брав активну участь у громадському житті. 2016 року видав книжку спогадів і роздумів «Дорогою безглуздя». Це безцінні свідчення про совєцький тоталітарний режим – по обидва боки колючого дроту, про багатьох політв'язнів. Це роздуми про сенс життя.

Похований 25 серпня 2016 року поруч із батьком, матір'ю, братами і сестрами у рідному селі Рогачів, де заздалегідь поклав каменя-валуна з написом «С.О. БАБИЧ»... (поки що без дат)...

ЖИТОМИРСЬКИЙ МАРТИРОЛОГ

Заброцький Вадим Йосипович

Дата народження: 17 червня 1979 р.

Місце народження: м. Житомир

Нагороди: звання майора (посмертно), орден «За мужність» III ступеня (посмертно)

Вадим – молодший син у родині. У дитинстві був активною дитиною, дуже любив відпочивати у бабусі. Батьки, після народження старшого сина, мріяли про доньку. За словами мами Роми В'ячеславівни, не у всіх батьків були такі доньки, як її Вадим. Він захоплювався допомагав рідним у хатній роботі, порався на присадибній ділянці, а ще готував... Особливо вдавала-

ся йому випічка: пироги й тістечка виходили у нього чудово. Хлопчик завжди підтримував і жалів батьків, намагався допомогти їм, ніколи не соромився найніжніших щиріх слів для мами й тата.

Вадим закінчив загально-освітню школу №22, потім професійно-технічний заклад, але завжди мріяв бути військовим, як старший брат-десантник. Тому обрав професію військового – закінчив Харківський інститут бронетанкових військ. Служив у Косово за контрактом.

Одружився у 24 роки. У родині народилися дві прекрасні донечки – Анна й Анастасія. Дружина Юлія згадує, що Вадим був чудовим чоловіком і турботливим батьком, не було такого, чого б він не вмів зробити, вирішення усіх життєвих проблем брав на себе, ніколи не намагався перекласти домашні кло-поті на жіночі плечі. З таким чоловіком було затишно і надійно.

У зону проведення антитерористичної операції Вадим Йосипович пішов у званні капітана, був заступником начальника штабу батальйону 95-ї аеромобільної бригади. Зі спогадів колег, Вадим ніколи не прагнув високих посад, завжди був відвіртим, справедливим, чесним, мав авторитет серед побратимів.

13 травня 2014 р. на околиці села Октябрське (Слов'янський район), що за 20 км від Краматорська, під час руху колона десантників була обстріляна терористами зі ззадулегідь підготовлених позицій. Внаслідок годинного бою загинуло шестеро військовослужбовців, серед яких був і Заброцький Вадим Йосипович.

Закінчилося земне життя Вадима – мужнього, людяного, справжнього Героя, та вічною є пам'ять про нього.

Герої не вмирають!

Засідка

13 травня 2014 року, вівторок. Здається, ніщо не віщувало про небезпеку. Колона збиралася рушати з базового табору «Трійка» у напрямку блокпоста «Саламандра», виїжджаючи під пропором України за звичним маршрутом. Навколо ясно світило сонячне диво, природа ввілью спила весняних паводків і вже всюди царювало літечко, яке наповнювало життя різно-барвними кольорами і трепетною жагою до любові. Якби не антитерористична операція на сході, більшість вояків перебували б біля своїх домівок, у колі близьких людей...

Ревли мотори двох бетеерів і трьох ГАЗ-66, які везли хто воду, а хто такі потрібні в боях мінометні установки «Васильок». Завдання мали прибути на Карабун, де розміщався перший батальйон.

У голові колони на БТРі їхав Дульчик Віталій, за ним йшли «шістдесят шості», а замикав цей пересувний загін забезпечення БТР.

Вояки радили, що приєднаються до своїх побратимів. На одному із ГАЗ-66, завантаженому бутильованою водою, поряд водія сидів заступник начальника штабу батальйону капітан Заброцький Вадим.

Обстановка була спокійною. Бійці нібіто пильнували все довкіл. Вони ще не мали гіркого досвіду. Якби знали, що за ними пантурують хижі очі ворога, то, мабуть, все було б інакше.

Село Михайлівка з давніх часів розрізала звивиста дорога, которую проклали по дамбі між трьома ставками, щоб поєднати дві широкі вулиці, навколо яких були побудовані доволі міцні будинки. Тією доро-

го ліпше було проїхати до кладовища, а потім дали аж до Слов'янська.

Тут тихо плинув час, ніяких потрясінь, ніякого галасу, лише щоранку кукурікали півні та на ставках скидалися коропи. Ніщо не говорило про те, що тут може статись щось трагічне і непоправне.

Того вівторка між першим і другим ставками, розділеними великою ділянкою суші, що була всіяна розлогими вербами й тополями, заїхала чимала вата гасу. Здалеку взагалі кожний міг подумати, що то заїжджі рибалки, яких запросив до себе господар водойм. Хазяйновито все огледівши, сковалися під зеленими шатрами. Свої автівки, російські «ВАЗи», перегнали на протилежний кінець водойм.

Схоже, прибульці добре ознайомились з навколою місцевістю, тому що старший серед них з доволі чітким карапським акцентом одразу став віддавати накази.

На диво він не мав ні автомата, ні гранатомета, взагалі нічого з того, що свідчило б про його принадлежність до армії, хоча всі його манери видавали професійного військовика.

Молодого охоронця, двадцятишестирічного чоловіка, який пильнував ставки від місцевих рибалок, той міцно складений головний поманив до себе середнім пальцем і доволі чітко та голосно промовив:

— Не смикайся, якщо хочеш жити. Мовчи і не гласуй, а то ми тебе відправимо... — і він показав п'ятирічно на небо. — Чик і немає. Ти нам не потрібний, у нас важливіша справа.

Бідолаха закрив очі і не хотів нічого чути й нікого бачити. Зброя в руках чужинців говорила про їхні наміри. Аби підстрахуватися, вони зв'язали руки і ноги охоронцю скотчем і, давши пенделя, штовхнули в осоку.

— Лежи, поки ми не підемо.

Він нікого не пізнав, це були не місцеві.

Навпроти, через шлях, розкинулась ще одна водойма, котра з'єднувалася з рештою ставків широким каналом, через який був збудований бетонний міст, до того моста зверху, зі шляху, спускалася добре впорядкована нова дорога.

Затівалося щось недобре. Ось ці прибульці обляштували собі серед дерев вздовж шляху кулеметні гнізда, замаскувалися і єхидно посміхались одне до одного.

Краєм ока за ними спостерігав охоронець і йому захотілося десь за одну мить подалі від цього місця опинитися. Він збагнув: його кривдники — то просто засідка, незабаром тут буде бій.

Десь після десятої спрацював телефон у того, хто був вожаком у цій лихій зграї, і він із задоволенням крикнув:

— Вийшли! Спочатку б'ємо з гранатометів по головні машині, а потім зашнуруємо мішка.

Село ще не знало, що має статися. Люди метушилися біля будинків і городів, гуркотів трактор, який під гору волік причепа, кружляло двоє буслів біля замулених берегів, танув звичайний мирний день...

Вони спочатку почули, а потім помітили, як на верхній дорозі з'явилася невелика колона українсь-

кого війська. Ворог мав добру підготовку, був впевнений у тому, що напад зненацька пройде вдало. Занадто нахабний, мабуть, подібні вилазки робив не один раз.

Передній БТР повернув ліворуч з основного шляху і став скочуватися на дамбу до мосту. Ніхто не очікував, що тут, у цьому благодатному місці, серед села ворог здатний зробити засідку.

Несподівано вдарили з гранатометів і стрілецької зброї, шквал куль полетів у напрямку колони. Головний БТР зупинився, його поцілили в передню частину з гранатомета.

Засідка!

«Шістдесят шості» враз загальмували, вони не могли обійти головну бойову машину. Аж тут задній БТР рвонув на допомогу, але й по ньому вдарили з гранатометів, вискочивши на міст, він запалав.

Якимось дивом екіпаж Віталія Дульчика завів свою броньовану машину. Вони не розгубилися, уперлися в задню частину ураженого БТРа побратимів і стали його штовхати попереду себе. Так мінули небезпечну зону, а потім пересувалися вулицею, де за парканами хovalися спантеличені люди. Метрів чотириста продовжувався той героїчний рух, поки не виїхали на перехрестя біля кладовища і не повернули ліворуч. Лише там обидва бетеери зупинилися.

Хтось-таки повідомив у штаб про засідку. З Каучуна поспішила допомога, прилетіли гелікоптери, відкрили вогонь.

ГАЗ-66, на якому їхав Заброцький Вадим, намагався обійти пошкодженого БТРа, прийняв право-руч, але через щільний вогонь не втримався на дорозі. Машина, ламаючи кущі й молоді дерева, з'їхала зі шляху і спускалася до води; двигун заглухнув. Водій стрибнув на землю і почав шукати рятівне місце у комиші. Зрозумів, що в кабіні перебувати небезпечно. Лише один погляд кинув на командира і пополотнів, той, уражений кулеметною чергою, хилився додолу. Бронебійні кулі прошили благенький метал кабіни і бронежилета.

Ще один «шістдесят шостий» спалахнув. Хлопці, які були на ньому, кинулися у рятівні зарослі, відкрили вогонь у відповідь...

Бій тривав біля години. Ті, що вийшли з пастки, почали підготовку до оборони.

У тому бою полягли: капітан Заброцький Вадим Йосипович, старший лейтенант запасу Дульчик Віталій Георгійович, сержант запасу Славіцький Олег Вікторович, сержант запасу Рудий Віталій Валентинович, молодший сержант запасу Хруш Сергій Юрійович і старший солдат військової служби за контрактом Якимов Олександр Валерійович. Вони віддали своє життя за Україну.

Коли надійшла підмога і бійці стали оточувати те місце, де точився бій, ворог дременув, прихопивши своїх вбитих і поранених. Вояки знайшли переляканого охоронця, котрий і розкрив усі деталі розвитку тих трагічних подій біля ставків. Ошелешений чоловік нічого не приховував, його вразило, як мужньо захищалися наші вояки.

Вічна слава Героям!

Шуліков Сергій Вікторович

Народився 11 травня 1983 року у селі Садовому Снігурівського району Миколаївської області. Батько, Віктор Васильович, був головою колгоспу, мама, Ніна Андріївна, працювала на залізниці. Сергій навчався в середній школі села Садове. У домівці батьків була велика бібліотека, яку вслід за батьком перечитав і син.

Після закінчення школи вступив до Одеського інституту сухопутних військ. Закінчив навчальний заклад із відзнакою, з червоним дипломом. Його вибір випав на Житомирську аеромобільну бригаду.

2004 року Сергія Шулікова було призначено командиром аеромобільного взводу аеромобільної роти окремої аеромобільної бригади. Із червня 2011 року він – офіцер із парашутної підготовки особового складу.

У листопаді 2013 року С. Шуліков обійняв посаду помічника начальника відділення бойової підготовки окремої аеромобільної бригади.

Із березня 2014 року Сергій Шуліков – командир розвідувальної роти – інструктор з повітрянодесантної підготовки 95-ої окремої аеромобільної бригади.

Нагороди:

Медаль «15 років Збройним силам України».

Указом Президента України №873 від 14 листопада 2014 року «За особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі», нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня (посмертно).

2 серпня 2015 року Сергія Шулікова нагороджено відзнакою «Народний Герой України» (посмертно).

Сергія Шулікова також нагороджено медаллю Рівноапостольного Великого князя Київського Володимира I ступеня (посмертно).

Пам'ять

У рідному селі Садовому відкрили меморіальну дошку загиблому учаснику антитерористичної операції майору Шулікову Сергію Вікторовичу.

Найрідніший вимір

Вони були чудовою парою, в сім'ї панували любов і злагода. Сергій високий на зрост, спортсмен, широкоплечий атлет залюбки носив на руках свою кохану Світлану, ніжив її...

Здавалося, так буде вічно.

Їх підняли по тривозі в кінці лютого 2014 року і з того часу він більше не з'являвся у Житомирі. Єдине, що його зв'язувало з рідними, – телефон, завдяки якому він знову усе, що відбувалося в рідній домівці, а його дружина Світлана довідувалася, чим він жив там, на сході, де постійно тривали сутички. Звісно ж, Сергій оберігав свою кохану від тих справді страшних новин, адже вона була вагітною, виношувала під серцем ще одну їхню крихітку. Ні, не потрібно їй було знати, які завдання доводилося йому виконувати. Сергій беріг Світлану, хвилювалася за неї, адже вона мала народити йому ще одну донечку, як лікарі визначили.

Коли були бої, або ж коли він перебував за межами постійної дислокації, його телефон завбачливо зни-

кав із мережі. Не потрібно було жінці чути, як рвуться снаряди чи тріщать кулемети.

28 липня, у понеділок, Сергій отримав завдання знищити ворога на другій висоті Савур-Могили. О восьмій годині ранку група виступила на БТРах. Рейд мав бути стрімким і несподіваним для противника. Їх підтримувала артилерія 95-ої бригади.

– Зайчику, я їду на завдання, а ти сьогодні неодмінно сходи із Владиком до поліклініки, нехай огляне досвідчений педіатр і більше не давай йому багато морозива. Міцно цілує, я вас усіх люблю... – зателефонував Сергій своїй Світлані.

О дев'ятій дружина була в дитячій поліклініці на проспекті Миру, неподалік біля свого будинку, адже у Владика трималася температура. Лікар оглянув хлопчину і посміхнувся:

– Ти будеш офіцером, як і батько, тож загартовуйся, а поки пий мікстуру і пігулки від запалення.

Світлана заспокоїлася, зайшла в аптеку, а потім попрямувала до домівки. Зателефонувала Сергію, щоб повідомити: із Владиком усе гаразд, ангіна, якщо пролікуватися з тиждень, то він поправиться.

– Ваш абонент у зоні недосяжності... – почулося у трубці.

Зона недосяжності... Знов і знову набирала номер чоловіка... Аж тут у неї все почало падати з рук, з'явилися чорні плями в очах, котрі заважали бачити навколошній світ. Скляна баночка з-під соку випала з рук, ударилася об підлогу, але не розбилася. Уявila, що могла стати бosoю ногою на гострі скляні рештки. Від болю розбудила б крихітку-доцю...

Владик підбіг до матусі:

– Мамо, мамо! Ти чимось занепокоєна? Засмучена тим, що я захворів? Більше не буду їсти стільки морозива, обіцяю, тільки посміхнися...

Світлана приголубила сина, заховала очі, в них бриніли слізози.

«Він передзвонить, він має передзвонити... Такого ще не було, щоб о вісімнадцятій Сергій не телефонував» – як могла, втішала себе.

Завітала подруга, донька Даринка навчалася робити з нею обереги. Стала захоплено розповідати,

як усе в них вдало виходить і на декілька годин гіркі передчуття десь поділися. Потім усі пішли на кухню, аби чимось пригоститися.

Десь після п'ятнадцятої години пролунав дзвінок у двері. На порозі стояли троє військових і дві жінки у білих халатах з чорною валізою, на котрій був червоний хрест. Нікого з них Світлана не знала.

Здається, що захитався будинок.

«Невже щось трапилося із Сергієм, втратив руку чи ногу?» – враз зайшлося серце неспокоєм. Але ж вона не відмовиться від свого Сергійка, вона його любить і буде з ним до кінця його днів.

Люди мовчали.

«Я прийму його таким, яким він є, навіть якщо втратив зір на проклятушій війні...»

Не вірила. Не хотіла чути і знати, що трапилося найгірше.

– Пробачте, але ми принесли вам сумну звістку. Сьогодні вранці під час проведення розвідки загін потрапив у засідку терористів. Ваш чоловік, Шуліков Сергій Вікторович, загинув від кулі снайпера. Світлано Миколаївно, тримайтеся...

Вона не вірила, не хотіла вірити, що все, щойно сказане, стосується безпосередньо її. Даринка і Владик підбігли до мами, вони, наче ті пташенята, відчули біду. І це, мабуть, врятувало охоплену відчаем Світлану.

На що була здатна у цю хвилину вагітна Світлана не знає ніхто, навіть сама, адже втратила не просто чоловіка, коханого, а людину, заради якої могла зробити навіть те, що поза межею її спромоги.

Суворов Антон Євгенович, снайпер розвідувальної роти

Це була друга доба без сну і перепочинку, коли на борту двох БТРів, ми виконували завдання, вірніше, роботу розвідувального дозору. Два екіпажі йшли у голові колони. Маршурут їхнього руху ніхто не знав. Він був хіба що відомий командиру бригади. Куди вони йдуть, яка кінцева точка – перепитували офіцери у командира, але той мовчав. За час перебування в зоні АТО рота розвідників під керівництвом Шулікова Сергія Вікторовича виконала багато наказів, було безліч бойових зіткнень, зачисток населених пунктів, але завдання, яке вони мали виконати у кінцевій точці, – захопити важливу висоту – довелося виконувати вперше.

Отож, дозор рухався, двома БТРами, на яких розмістилося дванадцять розвідників зверху на броні.

Перші вогняні контакти були біля населених пунктів Семенівка, Крива Лука, де вояки швидко нейтралізували сепаратистів. Іноді доводилося ліквідовувати ворога під час маршу, коли машини терористів виривалися назустріч нашим БТРам, паливаючи свинцевим вогнем все на своєму шляху.

Тоді ми й не підозрювали, що на нас чекає попеду. Ми із Сергієм Шуліковим йшли на першому БТРі, але після несподіваного зіткнення на дорозі з КАМАЗом, обшитим металом, помінялися місцями із машиною, що досі рухалася позаду, вона висунулася в авангард.

Переїхали міст, перевірили його чи не замінований, дочекалися решти бойових машин і рушили далі. Відстань між автівками й іншою броньованою

технікою становила близько п'ятдесяти метрів. Коли рухаєшся у дозорі, то в кожного бійця є свій сектор огляду, отже при пересуванні ми тримали під прицілом усі триста шістдесят градусів навколошнього середовища. Кількість стрільців на кожній машині зазвичай однакова для забезпечення тактичної рівноваги.

У першому БТРі йшли начальник розвідки капітан Олег Кулаков і капітан Олександр Крементар.

Проїжджаємо Криву Луку. Будинки місцевих мешканців здаються покинутими. Лунає команда командира рухатися далі, не зупиняється. У кінці селища виїжджаємо на шлях, який веде на пагорб, на якому видніються поодинокі будинки й ангари.

Раптом пролунав вибух, посипалися наші вояки з першого БТРа, машина заглохла. Це був постріл з РПГ-22, ми згодом його знайшли. Перший, хто по-мітив постріл, закричав: «Земля!». Екіпаж другої машини почав шукати зручне місце для захисту та ведення вогню. Важко було зрозуміти, де причається ворог.

Сепаратисти відкрили стрілянину з автоматів, кулеметів, щільно поливаючи кулями все навколо. Зібралися з духом, наші бійці зайняли позицію під пагорбом, з правого борту бронетранспортера, при цьому він не зупинявся, а продовжував рух під гору на допомогу побратимам.

– Вперед, вперед, до поранених з першої машини! – це була команда командира роти Шулікова Сергія. Його місце було попереду ліворуч, а мое – праворуч. Опинившись на землі, я побачив, як наш командир, рухаючись попереду, віддавав команди через відкритий люк механіку.

Найдогнати не було змоги, оскільки ворог вів щільний вогонь, та й багато хто, вперше попавши в таку ситуацію, до певної міри розгубився. Поволі почали відстрілюватися. Дочекавшись підмоги від розвідводу 13 батальйону, я став висуватися з їхнім БТРом на пагорб. Ми відкрили вогонь з усієї наявної зброї.

Тактично підготовлений командир роти Шуліков С.В., одразу ж засік звідкіля ведеться вогонь і коригував стрільбу наших вояків. Кинувшись вперед до броні, він знешкодив за допомогою другого БТРа декілька кулеметних гнізд і тим самим надав змогу забрати поранених й убитих побратимів.

Сергій Вікторович показав героїчний приклад своєю відвагою багатьом необстріляним бійцям. Вони відчули його турботу, відвагу, відповідальність за весь особливий склад і намагалися бути схожими на свого командира.

Після загибелі капітана Олександра Крементаря і поранення капітана Олега Кулакова, єдиним командиром став наш капітан Шуліков С.В. А чому наш – це неважко зрозуміти, тому що бійці прикипіли до нього і серцем, і душою. Вони повірили своєму командиру, як найдінніший людині. Переконалися, що він буде поряд у біді і завжди надасть допомогу.

За час його командування, виконуючи різні завдання, ми неодноразово попадали у засідки, але жодний боєць нашої роти не був поранений чи вбитий.

Після Кривої Луки нам почав допомагати екіпаж танка під позивним «Захід». Командиру вдавалося тримати у двох руках радіостанції і завдяки ним командувати танком, двома БТРами, особовим скла-

дом та ще й отримувати накази від командира бригади. Офіцеру заважав його автомат, тому я носив його на своїх плечах. Інколи, він, посміхаючись, говорив, що йому навіть стріляти ніколи.

Таким він запам'ятився мені особисто, та й усім, хто його знов, на все життя.

Метельський Роман

Капітан Шуліков Сергій Вікторович став командиром нашої роти у місті Добропілля. Високий, широколічний атлет із серйозним виразом обличчя, справжній офіцер-десантник, він був схожий на одного із тих непереможних вояків, котрих часто показують у фільмах. З першого дня передавав нам свій досвід та навчав всьому, чим сам збагатився за період проходження служби і в 95-ій бригаді, і за кордоном, де неодноразово бував на військовій підготовці. Намагався зробити все для того, щоб ми повернулися додому живими і неушкодженими. Чудово володів усіма видами озброєння, яке попадало до наших рук. Перебуваючи на передньому БТРі, швидко орієнтувався по карті та одночасно вів переговори по двох радіостанціях, котрі мав у руках. Кожне завдання, яке ми виконували під його командуванням, закінчувалося успішно. Сергій Вікторович завжди був дуже спокійним, тому у важкі хвилини під час бою, міг легко заспокоїти кожного підлеглого і прийняти вірне рішення, завдяки чому ми завжди поверталися без втрат.

Під час короткого перепочинку ми щоразу збиралися біля багаття, обговорювали ті події, що сталися напередодні. Сергій Вікторович говорив про недоліки і плюси, аналізував їх разом із нами. Ці розмови точилися допізна, вони стосувалися всього нашого життя, з ліричними відступами про дружин, діток і батьків...

Кожний із нас бачив у ньому свою опору і я думаю, що він це відчував.

За чотири місяці, які провів із нами Сергій Вікторович, він став для нас не тільки прикладом для наслідування, а й справжнім другом. Пам'ятаю, коли він спілкувався з нами, було відчуття, ніби ми рівнimi з ним ставали, але ніхто ніколи не зловживав цим. Усі поважали його: від вісімнадцятилітніх хлопців до сорокацінних мобілізованих досвідчених чоловіків.

Коли потрібна була допомога, Сергій Вікторович завжди відгукувався, піднімав настрій жартівливою історією, вислуховував свого опонента і ніколи не робив поспішних висновків та рішень, завжди був справедливим.

Коли ми його втратили на Савур-Могилі, здавалося, що обеззброєні, не відали, як жити даліше, ходили з опущеними головами. Ніхто ні з ким не розмовляв. Одні бійці плакали, другі – просто закри-

лися у собі, сподівалися, що це неправда, ось-ось Вікторович з'явиться, посміхнеться і ми відправимося на виконання якогось завдання.

Ніхто не хотів вірити, що його немає серед нас. Згодом кожен із нас буде згадувати, як він кого називав, його розповіді та наші поїздки фронтовими дорогами на Сході. У кожного із нас залишилася частина його душі.

Сергій Вікторович Шуліков назавжди залишиться нашим командиром і близьким другом. Слава Герою!

Старший солдат

Павлюк Дмитро Олександрович

Із Сергієм Вікторовичем я познайомився у липні 2013 року. Командир роти відправив мене на курси, які проводив Сергій Вікторович. Одразу склалося дуже позитивне враження. Досвідчений, грамотний офіцер, надзвичайно міцної статури чоловік, професіонал своєї справи – це відчуvalось якось відразу. Що найбільш запам'яталося після першої нашої зустрічі – простота, що на той час було рідкістю.

Осінні навчання 2013 року під його керівництвом в якості інструктора – суцільне задоволення від роботи. Наступна зустріч мала тривожні підстави – початок війни. Сергій Вікторович став новим командиром розвідувальної роти. Хочу відзначити, що він чудово справлявся зі своїми обов'язками, з повагою ставився до підлеглих, вимагав щоб кожний покращував свої навички і розвивав здібності. Сергій Вікторович дуже вміло проводив тактичні тренування. Під час виконання завдань переживав за кожного підлеглого, немов відчував, що насправді принесе ця гібридна і така підла війна.

Далі, як кажуть в народі: пішло-поїхало... Перші втрати, розуміння того, що ми на війні, перші бойові завдання різного характеру і саме в такий час нам потрібен був надійний командир. Дякуючи Богу, він у нас був. До останнього подиху він був справжнім воїном-десантником, прекрасним сім'янином, відданим своїй справі офіцером.

Саме за свою сім'ю, кохану дружину і діточок, яких любив понад усе на світі, переїмався найбільше. Адже в той час його дружина була вагітна, тому не хотів, щоб вона хвилювалася, оскільки зі Сходу приходили сумні новини. Так склалося, що більше вони не побачилися. Додому він повернувся героєм, але в труні.

Болить на душі, що війна забирає найкращих, що діти ростуть сиротами, а дружина стала вдовою і ніхто не поверне її чоловіка, а дітям батька. Така ось професія – офіцер-десантник, її вибирають справжні чоловіки, які знають ціну життя.

Царство небесне і вічна пам'ять тобі, командире...

**Усі матеріали підготовлено письменником Ярославом Mariщенком.
Незабаром вони мають вийти з друку окремим виданням під назвою
«Житомирський мартиролог»**

ЧИТАЄМО ЛИСТИ

Неля Ковалюк

Надія

Надія – це те, що покидає людину останнім. Кожна людина несе в собі надію на добре... Навіть тоді, коли знає, що очікувати на добре навряд чи можна. Але ж надія вмирає останньою...

Сподівається і молода дівчина чи жінка на щасливу долю, на доброго чоловіка, найкращих дітей та онуків. На прихильне оточення в її повсякденному житті. Завжди хочеться надіятися на добру подругу, яка не зрадить, буде поруч у важку хвилину.

Ще дуже хочеться сподіватися на надійного друга, який би у хвилини твоєї радості, твого злету був би поруч, не тримаючи каменюки за пазухою. Це найважче у житті, велике випробування для кожного – сприйняти з радістю перемоги близьнього, твого доброго друга або подруги.

Хочу надіятися на заможне, гідне людини життя у своїй країні. Тому щодня з надією у серці працюю для цього, намагаючись змінити життя на краще. Роблю те, що вмію, хочу, подобається. Але й не цураюся братися за те, чого не люблю, проте мушу... Бо крім мене його ніхто не зробить.

З надією дивлюсь у майбутнє, згуртовуючи своє оточення. Відчуваю, що прийшов час, коли маю збирати каміння, але не завжди вистачає сил і терпіння зносити не притаманні мені особисто риси: зраду, брехню, пихатість...

Тому й продовжує розкидати те саме каміння, бо не можу бути відстороненим, байдужим спостерігачем. Сьогодні я розкидаю непотрібне каміння, а завтра, сподіваюся зібрати у свій кошик найкращий скарб: рідних, близьких, друзів, колег, просто гарних людей...

Надія – це те, заради чого потрібно, жити, творити і рухатися вперед.

Денис Іванченко

Милосердя оселилося у Зарічанах

Як ми найчастіше собі уявляємо відпочинок? Солодка бездіяльність після однomanітної роботи, морський малолюдний пляж, улюблена книжка під теплим пледом?

Наша спільнота «Легіон Ісуса» любить відпочивати дещо інакше. Для багатьох із нас щорічні реколекції на базі місії «Caritas-spes» у Зарічанах – це і є справжній відпочинок. Без непотрібного уточнення «духовний». Бо як розділити спільні молитви і фантастичне лісове повітря, насичені конференції на тему Божого милосердя й милосердя у дії, відкриття Божих істин і знайомства з чудовими людьми?

Глибини милосердя і Божої вірності

Головними темами цьогорічних реколекцій, що проходили з 28 серпня до 7 вересня були: «Божа вірність» і «Боже милосердя». Конференції, що їх

цього року проводила с. Нікола із Конгрегації сестер Божественного Відкупителя, котра приїхала з Умані, рясніли мультимедійними ілюстраціями. Слайди, відео, документальні й художні фільми показували, як можуть «виглядати» обговорювані теми.

Окрім того, сестра має дивовижний талант – просто, майже на пальцях пояснювати складні поняття. Виявляється, ідентичність можна намалювати. Це таке собі дерево. Його коріння (християнин, католик, українець тощо) – це те, що вказує на наше походження. Його гілки (чесноти і вади) – наші прагнення, одні з яких «ростуть» вгору, а другі – вниз.

Аби краще зрозуміти, чим є Божа творчість, спершу, с. Нікола нагадала відоме видіння Пророка Єремії у будинку гончара, а потім запропонувала учасникам... виліпити себе із пластиліну. Хтось, віджартовуючись, виліпив сонечко, у когось вдалися пристойні чоловічки. Але для багатьох справа виявилася не надто простою. З одного боку, Творцеві нас ліпити легше: «сказав – і сталося, повелів – і постало». А уявіть, що глина, з якої ви ліпите, весь час видирається з ваших рук, а посудина, которую ви маєте випалити на вогні, скаржиться, що їй боляче.

«Готуючи конференції, я цілком покладалася на Бога, аби він мав можливість говорити через мене – каже с. Нікола. – Божа вірність – одна з найскладніших для мене тем. Її глибину неможливо ані зрозуміти, ані пояснити – вона не людська!

Я дивувалася тим, якими зосередженими були люди на конференціях, – вони не тільки уважно слухали, а й багато запитували! Раділа з того, як багато людей бажало брати участь у кожній службі, славлячи Бога у читаннях, Молитві Вірних чи псалмах. Особливо вразило сильне бажання Юлі брати участь у літургії. Вона не скаржилася, що через порушення зору не має можливості читати тексти псалмів – вона вивчала їх напам'ять, аби прославити Бога», – згадує сестра Нікола.

Знайомство із самими собою

Коли вперше потрапляєш у Зарічани, одразу зauważаєш, як добре облаштована територія бази. Ті, хто бував тут раніше, вже призначалися, а мене приємно дивували лавки, на яких зручно сидіти, доглянуті алейки та побутовий комфорт.

Спочатку трохи ніяковіш від того, що тебе майже не помічають. Але передчуваєш – так триватиме недовго. Зараз вони, давно рідні між собою люди, наговоряться й почнуть знайомитися з тобою. Трохи пізніше чітко розумієш: ти опинився серед своїх. Назавжди.

Як «познайомити» давно знайомих людей між собою? Ще й так, щоб було цікаво тим, хто у Зарічанах вперше. Про це знає Лілія Дем'янюк, досвідчена організаторка подібних заходів.

Лілія пропонує кожному з нас розказати про те, що особливого сталося в його житті за останній рік. Тут не відбудешся порожніми засмальцюваннями фразами: «мене звати Коля, я люблю музику і вишивать». Згадуючи свої досягнення й невдачі, кожен знайомиться сам із собою. Вголос. Щоби й інші познайомилися з ним.

«Коли людина на візу говорить про адорацію в костелі, в якій вона брала участь, як про головну подію року, – пригадує Юлія, перекладачка з Бер-

дичева, – почуваюся присоромленою. З моїми ногами все гаразд, а йти до храму часом трохи ліньки. Та й для багатьох із нас недільна служба – звичайна річ. Для тих, кому складно вийти з квартири – це без перебільшення свято!»

Якщо священик – товариш

На цьогорічних реколекціях не було закріплого священика. І це навіть добре, вважає о. Юрій з Одеського, котрий двічі побував у Зарічанах. «Про «Легіон Ісуса» має дізнатися якомога більше священиків, аби Церква уважніше ставилась до ваших потреб» – вважає о. Юрій.

Приїздили, однак, і ті священики, які давно є добрими друзями «Легіону».

«Завжди почуваюся тут, наче вдома» – каже о. В'ячеслав Гриневич. «Спільнота «Легіон Ісуса» навчила мене не сприймати власні проблеми надто серйозно, не зосереджувати увагу на порушенні здоров'я. Ба, навіть вміти жартувати про власні діагнози.

Не приховуватиму, що давно дружу із присутнім тут Андрієм Обштою. Він завжди був близько, коли мені було важко. Багато з моїх друзів віддаляються від мене. Мовляв, ти ж тепер не Славко, а свяще-енік! Та між нами з Андрієм нічого не змінилося, от що для мене найдорожче. Приємно, що він бачить у мені як священика, котрому можна, наприклад, сповідатися, так і друга, з яким досі можна весело жартувати.

При цьому, жодного подвійного життя я не веду» – каже о. В'ячеслав.

«Тут чудова родинна атмосфера» – зауважує о. Павло Юрковський, котрий минулого року проводив реколекції у Зарічанах. «Спершу почувався тут чужим, хотілося швидше поїхати. Але чим більше знайомився з учасниками, тим довше хотілося залишитися тут!

Я з Польщі, їхати на служіння в Україну теж було трохи страшно. Та я подумав: хіба то моя проблема? Господь покликав мене стати священиком, він усе й влаштує, як треба» – впевнений о. Павло.

Чому я їду в Зарічани?

Серед учасників реколекцій є ті, для кого саме це місце є особливим і дорогим.

«Я брала участь у різних реколекціях, – ділиться враженнями Наталія Бурлак, багаторічний секретар спільноти «Легіон Ісуса», – але саме в Зарічанах, мені найбільше відкривається те, що хоче сказати Господь. Одна фраза с. Ніколи особливо мене зачепила: радійте з того, що вами захоплюються. На жаль, я не завжди цьому радію, хоча сама захоплююся людьми, котрі сильніші за мене» – зауважує Наталія.

«Я щаслива бачити тут моїх добрих друзів, з котрими зустрічаємось рідше, ніж хотілося б» – каже Наталія Обшта. «Кожен з нас має різні проблеми й порушення здоров'я, але ми знаходимо спільні теми для розмови, і годинами із задоволенням спілкуємося!»

«Одну з тем цьогорічних реколекцій я цілком переосмислив» – зізнається Сергій Шкарлінський. «Я розумів милосердя лише як допомогу нужденним і

важко хворим. А чим я, мовляв, можу їм допомогти? Але пізніше зрозумів: неважливо те, чого ти не можеш зробити. Маєш хоч маленьку можливість допомогти – дій і дякую Богу за цей шанс. У Зарічанах змінилися й мої уявлення про монахинь. Думав, що вони весь час або моляться, або допомагають хворим та самотнім. Але, щоб вони могли добре жартувати чи танцювати – і подумати не міг! Та коли побачив, як минулого року сестра Летиція танцювала!.. Розумієте, у цьому не було награності чи порожніх дурощів – це було захоплююче щиро! Спілкуючись із с. Ніколою, справжньою наречененою Христовою, завжди відчуваю, як легшає на душі. Ії манера спілкування, своєрідний тембр голосу й акцент просто заворожують! Щиро кажучи, я не надто віруюча людина, але з віком приходить розуміння важливості молитви й спілкування з Богом. Сподіваюся, ті нотатки, що зробив на цих реколекціях, допоможуть наблизитися до Господа і знайти душевний спокій, якого прагну» – каже Сергій.

Вінчання серед найрідніших

Важко сказати, хто більше чекав цієї події – подружжя Обштів, чи їхні найближчі друзі. «Хвилювалася, мабуть, більше за саму наречену» – зізнається Наталія Бурлак.

«Так приємно було отримати запрошення на це вінчання. Радий, що можу бути поруч зі своїми друзями у цю мить» – каже о. Павел.

«Чому вирішили вінчатися саме тут? Я і багато моїх друзів причетні до заснування цієї спільноти. Для мене «Легіон Ісуса» – це справді друга родина, з якою і хотілося відзначити таке важливе свято» – пояснює Андрій Обшта.

«Вінчання, що відбулося у день мого народження, знайомство моїх батьків із нашими друзями, – усе це разом просто незабутньо!» – сяє радістю Наталка Обшта. «Дякувати Господу, мої батьки все сприйняли, як належне. Звичайно, їм було непросто – усе, що відбувалося, для них таке незвичне й чуже, обряд вінчання, насамперед. Проте й обряд, і ширість друзів, і святковий стіл – усе їм відалося мілим і гарним!» Ми бачимо, як тут тобі добре. Це

твоя стихія, ти тут, наче риба у воді» – сказала мені мама і додала: ти у надійних руках!» – розповідає Наталія.

Учасники й волонтери: хто кому допомагає?

Волонтери, які працювали у таборі, найбільше дивували тим, що не дозволяли собі будь-якого жалісливого сюсюкання. Вони поводилися з учасниками, як з рівними, котрим просто часом потрібна допомога.

«Я вдруге у Зарічанах як волонтер. Кожного разу тішуся новим знайомствам з чудовими людьми» – каже Анна Твардовська. «Більшість з нас мають певні травми, а травми духовні набагато важчі за фізичні. Спілкуючись із учасниками реколекцій, краще розумію, чим є справжнє життя. Найважливішим для мене було зрозуміти, що таке людяність. Скільки б не було проблем, але ти маєш замість того, аби на них замикатися, краще допомогти близньому. А я раніше про це мало думала. Я ніколи не відчувала відрази до людей з інвалідністю. Спочатку лише боялася якось неправильно відреагувати, не розуміла, як із ними спілкуватися. Я думала, що ці люди якісь інакші й потребують особливого підходу. Це не так, ясна річ – «виявилося», що це звичайні люди, котрі, часом, навіть сильніші за тих, хто не має проблем зі здоров'ям» – гадає Анна.

Завдяки Нелі Ковалюк, голові ЖОГОЛІ «Молодь. Жінка. Сім'я» та її благодійникам, цьогорічні Зарічани стали веселішими й смачнішими. Ми мали змогу поставити театральну мініатюру, пограти в бочче, відвідати кілька майстер-класів і, звичайно, порибалити.

«Основне покликання людей з інвалідністю – повернати людям людяність», – сказав під час проповіді о. Вячеслав. У Зарічанах людяність і милосердя відчувалися в усьому: від розмов із сестрою Ніколою, що розрізняє жалість і любов, до доступності території.

Звідси і справді не хочеться їхати. Єдине, що хоч якось втішає – вдома кращий Інтернет. Сміховинне заспокоєння, але іншого не маю, даруйте.

Іванченко Денис

редактор, журналіст, редактував публікації на тему прав людей з інвалідністю, публікувався у громадських медіа. Любить сучасну поезію, соціальні мережі і експерименти з мовою. Закінчив Київський університет ім. Шевченка за фахом «українська мова та література». Найважливіші книги: «Біблія» і 11-томний «Словник української мови». Мешкає у м. Бердичеві.

Андрій Надій

Надія

Колись я перебував у Вінниці, де почувався не вельми комфортно. Потрібно було працювати, харчування не зовсім задовольняло... А крім того, мене там вчили – чого я взагалі ніколи не любив! I кожен день мій скидався на нескінченний срій потяг: рано я мав прокидатися, їхати через усе місто, працювати, потім чекати на навчання і нарешті уже поночі мав повернутися туди, де мене ніхто особливо не чекав. I взагалі, я не розумів, чому там опинився. Перспектив не бачив, а те, що передбачалося, – мене чомусь зовсім не радувало.

Та якось після чергового сріого дня я зайшов у вагон, де всі місця були зайняті і лише на одному вільному лежав якийсь папірець. “Ще чого бракувало, нізащо не стоятиму”, – подумав я, підняв папірець і сів. Й ось саме в цей момент відбулося диво. Я подивився на той клаптик паперу і мені стало легко-легко на душі. Я зрадів і вся втому кудись зникла.

Там був намальований смайлік і написано: “Посміхнись!”

І саме такою бачиться мені надія. Це не щось моє. Це не мої плани, втілення яких я передбачаю у майбутньому. Це не тверда впевненість в тому, що отримаю те, що хочу. Це не зарплата, яку мені мають виплатити роботодавці. Це не є моє право. Це дар. Дар, який я отримав раптом нізвідки. Це те, що не належить мені. Хтось щось мені пообіцяв. Це – щастя, передчуття якого сповнює мою душу дивними відчуттями, є чимось геть чужим для мене самого. I коли я думаю про нього, то в мене виникає сумнів, як у дівчини, якій подарували троянду: любить чи ні?!

Ця надія безперечно пов’язана з боротьбою, з боротьбою в мені самому: чи я вартий щастя, чи я можу радіти, чи все буде добре... Серед тисяч чорних хмар, котрі навіюють думки, що все погано, що все навколо недобре, зовсім неочікувано, до того ж і незалежно від зовнішніх обставин, проблискуює світлий промінчик, і ти посміхаєшся...

Все й далі нібито погано, але ти чомусь веселишся. Нічого особливого наче й не відбулося, а серце ожило і ти вже інший. I під впливом цього ти починаєш думати про майбутнє, будувати плани і кудись збиратися.

Для мене в певний період моого життя, коли все обвалилося, коли я все втратив і мені не було на що сподіватися, цією надією була людина, яка була поруч зі мною. Вона нічого мені не обіцяла. Вона не говорила, що буде краще. Навпаки, вона сказала,

що ця хворoba у мене на все життя. Вона підтвердила мої найгірші прогнози. Ale вона запропонувала мені бути поруч ней. Простягнула мені руку допомоги. Ніби сказала: “Ти не сам, я з тобою!”. I цього мені вистачило не лише пережити найтемнішу ніч моого життя, ale й зберегти її тепло досі.

Здавалося, ну що такого вона мені дала?! Що вона залишила після себе?! Де воно це її тепло? Де любов? Нічого цього немає. I якби хтось мене про це запитав, чи попросив показати, то нічого конкретного я не міг би відповісти. Це приховане у серці. Надія невидима. Її не можна зрозуміти розумом. Вона поза логікою. Вона ховається за білим халатом і спокійно гуляє по Лікарні. Ale серце оживає, варто лише подивитися чи пригадати її. I те, що хтось ніколи не побачить очима, ти просто відчуваєш серцем. I тобі насправді нічого не треба, тобі досить – ти вже отримав своє!

Я думаю, що кожен з нас має цю надію, глибоко заховану в собі самому. Кожний з нас має достатньо сили для того, щоб боротися і дивитися спокійно у майбутнє. Просто нам частіше треба зазирати до себе в серце і не дозволяти зовнішнім обставинам та іншим людям вирішувати за нас, як нам жити і як любити. Десь у собі самих ми дивним чином знаємо, що таке добро і зло, що є гідним, а що фальшивим, що є справжнім, а що не варти уваги. Й ось саме оживити цю надію в нас самих і покликана Церква, гарна література, інша людина, Бог... Ми всі добре знаємо, що ми варти Любові і щастя. Просто іноді так хочеться це почути від когось. I саме це слово іншої людини, небайдуже і сповнене віри в нас несе нам надію. Надію, що ми зможемо. Надію, що ми витримаємо. Надію, що нам все вдастся. Це не є якийсь зовнішній акт, це – доторк мого серця. I від мене залежить чи впущу я іншу людину, щоб вона допомогла мені, чи буду шукати добра навколо, чи прагнути змін.

А надію несе нам усе. Сонечко, яке щоранку встає. Ніч, що огортає темрявою. Інша людина, котра поряд займається своїми справами. Навіть алкоголік чи наркоман свідчить про те, що він прагне щастя. Увесь цей рух насправді направлений на те, щоб я зворушився і пішов у танок життя. Bo мое прагнення серця більше за усі незгоди світу та увесь біль. Bo добро не можуть закрити і приховати навіть тисячі незгод та болей. I ця надія, котра іноді відається такою далекою, тиснеться до мене і стукає у вікно мого серця, бо є насправді Той, Хто любить і колись віддав Своє життя за мене!

СТОРІНКА МАЛЕЧІ

Тамара Глазунова

Конвалії

Діючі особи:

Їжачок
Ворона
Вовк
Зайчик
Веприк

Зайчик виходить на галевину

Їжачок:

На галевині, край гаю
Всіх вас радо я вітаю.
Аж всміхаюсь, як погляну –
Краще не знайти поляну.
Квітень квіт їй дарував,
Травень трави розіслав.
Ой, виходьте всі звірята,
Будемо ми танцювати,
Весну-красну прославляти,
Гімн її красі співати.

Зайчик:

Їжачок-лісовичок,
Преколючий клубок
Знов нас всіх збирає,
Весноньку вітає.

Вовк:

Ми усі – природи діти,
Як весні нам не радiti!

Зайчик:

Та і справді. Як чудово,
Вся галевина в обнові.
Он розквітла дичка-грушка,
Це улюблена подружка,
Білкам, веприку, мені
Будуть грушки восени.
Вибігає Веприк.

Веприк:

Хто тут веприка згадав?
Я до вас так поспішав,
З усіма піду в танок,
Лапку дай мені, дружок.
Звірі співають веснянку, водять хоровод.
Прибігає захекана Ворона, виходить на середину круга, звірі розходяться. Ворона розмахує крилами, повертається на всі боки.

Ворона:

Кар-кар-кар-кар-карраул!
Чом у вас тут співу гул?
Чому свято відбувається,
Адже криза насувається!
Від страху аж серце мліє,
Тож, рятуйся хто як вміє!
Я оракул суперстар,
Криза в світі, кар-кар-кар!

Веприк:

Ну, вороно чорнокрила,
Криза вже тебе накрила,
Двісті років прожила ти,
Вмієш лише панікувати.
Чорнохвоста, чорнорота,
Сум посіяти робота.

Зайчик:

Ой, а я боюсь-боюсь,
Дрижаками заходжуся,
В'януть вушка, хвіст зомлів,
Я від кризи захворів!
Маю десять діточок,
П'ять синочків, п'ять дочок,
І пухнастих, і сіреньких,
Але дуже ще маленьких.
Як прожити? Ох і ах.
Криза – горе, криза – жах!

Зайчик плаче.

Веприк:

Ну чого ти зажурився,
До пори слізозою вмився?
Бистролапий, молодий
Повний сил, наснаги, мрій.
Лапки не складай в журбі,
Діткам раду дай й собі.

Вовк:

А мені біди немає,
Я від кризи утікаю.
Попри всі перестороги
Вовка завжди кормлять ноги.
Лапи сильні, зуби цілі,
Не сумуйте мої милі,

Я ту кризу покусаю,
Аби не прийшла до гаю.
Показує лапи, клацає зубами.

Ворона:
Розбишака-сіромаха,
Я всього лиш бідна птаха.
Дайте кар-кар-карамелі,
Стануть дні мої веселі.
Я смачненьке щось би з"їла,
Та знайти вже щось несила.
Крила втомляться літати,
Щоб хоч крихту десь склювати.

Ворона закривається крилами. Робить вигляд
що плаче, а сама цікаво поглядає на звірів.

Веприк:
Сумувати геть негоже,
То нам всім не допоможе.
Вмію рильцем гарно рити,
Отже, з того буду жити.
Хоч і дуже натруджуся,
Але кризи не боюся!

Зайчик весело ляскає лапками, показує на
поляну конвалій.

Зайчик:
Я придумав, як прожити,
Чим би міг я заробити.
На галявині, у гаї
Конвалії розквітають,
Я зірву їх тут і там,
Та букетами продам.
Будем з дітками і з жінкою
Ми обідати морквинкою,
Ще й капустяні листочки
Погризути сини і дочки.

Вовк:
Глум надумав, косоокий!
Ой, намну тобі я боки!
Ця конвалія духмяна
Ліс прикрасила весняний.
Біла квіточка тендітна,
Хоч і зовні непримітна,
Але має аромат,
Що лікує серце, брат.
Біля квіточок вкладуся
І дихаю – не надихаюся.
Тому бистрий я і дужий,
Не чіпай конвалій, друже!

Їжачок:
Конвалій ароматом оповиті
Весь гай наш – і дерева, і трава,

Здається, що від дзвоників тендітних
Чарівна казка знову ожива.

Ворона:
Хоч увесь із голочок,
Ти казкар в нас, їжачок!

Їжачок:
Я таку легенду знаю...
Буцімто у нашім краї
Білоніжка заблукала,
Як від мачухи тікала,
З перлів дорогих намисто
На галявині порвала.
Плаче, журиться, не може
Ті намистинки зібрати.
Раптом дзвоники конвалій
Стали з перлів виростати.
Білоніжки друзі – гноми
Так тим квітам пораділи,
Для чарівної дівчини
Щастя ліхтарі зробили.
В кого квітка виростає,
Щастям того наділяє.

Веприк:
Ой, і мені ця квітка ніжна,
Конвалія, запала в душу.
Не рви дзвіночки, братику-зайчику,
Казкові чари не порушуй.

Ворона:
Нарцисів поле бережуть Карпати,
А ми галявину конвалій можемо тут мати,
Нехай всі завітають у наш край
Конвалії побачити розмай.
Хай перли Білоніжки ці казкові
Нам подарують мрії гарні й нові.

Їжачок:
Так, збережемо дар природи для усіх,
Нехай не сум у гаї буде – лише сміх,
Хай кожен, хто у казку завітає
Ніколи тої квітки не зриває.

Зайчик:
Посадить її біля хати для розради,
А ми ростити будемо розсаду
Щоб у дні травневі рано на зорі
У вас розквітили щастя ліхтарі.

Вовк:
Нехай казкові ці дзвіночки світлі
Нагадують, що світ такий тендітний.
Щоб зберегти Землі своєї вроду
Нам треба разом пікуватись про природу!

СЕЛЬНИЙ КРИН* ДУШІ

Сторінка Лілії

Надія народжується разом із людиною, разом вони й вмирають. Надія є однією з найголовніших чеснот, якими Господь обдаровує кожного з нас. За своє життя людина може знайти і втратити і віру, і любов, але надія, невідомо яким чином живе в нас. Вона не залишає людину в найстрашніших падіннях, коли втрачаємо близьких, втрачаємо здоров'я, втрачаємо найцінніше, що мали. Коли страшна думка розпачу і безнадії нав'язливою мугою літає і дзижить над нами, стомлюючи і дратуючи і без того виснажений мозок, невідомо звідкіля приходить надія. Вона розпорощує темну хмару думок, впертим промінчиком сонця знаходячи шпаринку в темряві густого лісу, щоб зігріти і звеселити маленьку муралу, котра заблукала в непролазних хащах.

Що ж це за почуття таке? Його не можна порівняти ні з чим, воно просто існує, само по собі. Мета кожного з нас – бути щасливими. Та, на жаль, поняття «щастя» для кожного з нас дуже різне. Для од-

них – це добра кар'єра й гроші, другі жертвують собою заради своїх дітей і рідних, хтось обирає науку, а хтось і злочин, щоб досягти «свого щастя». Багато чого може людина досягти і вчинити за своє життя, але чомусь відчуває себе нещасливою, вважає, що життя марно пролетіло і взагалі воно не має ніякого сенсу. Так воно й стається, коли всі зусилля покладено на досягнення матеріального статку. Багато років людина крутиться навколо нього, як той заблуканий мандрівник ходить по колу, втрачає силу і час, знов і знову повертається на те саме місце втомленою і зневіrenoю.

Певне, життя і насправді не мало б сенсу, якби не надія. Вона знову поряд, знову кличе до щастя, до справжнього щастя, яке не розпорощать ні люди, ні час – ніякі обставини. Надія хоче привести нас і познайомити зі своєю сестрою – вірою, яка має велику силу і мужність. Коли людина пізнає віру, ніщо і ніхто не може зруйнувати її душу. Людина крок за кроком змиває із себе бруд спотвореного матеріального світу, який намагається затягнути її в болото і потопити в такому собі «щасливому забутті».

Віра дає людині новий зір. Це справжнє диво, коли залишаєшся в тій самій домівці, з тими самими людьми, а бачиш все по-іншому. Бачиш не повсякденні сварки і непорозуміння, а слабкість спорожнілих душ, які потребують любові, доброти, милосердя. Починаєш розуміти, що й сам такий же слабкий і спраглий. Віра дає це розуміння, дає побачити світ з іншого боку, дає силу протистояти злу. Хоча сьогодні дуже важко розпізнати справжнє зло. Нам здається, що воно всюди – війна, обман, злочин, несправедливість. Нав'язування зла, вже є злом. Та насправді його набагато менше, ніж добра, тому що є надія, є віра і найголовніше – є любов, найстарша і найсильніша сестра. Саме з любов'ю ми отримуємо всього, до чого прагне душа – миру, спокою, повноти і впевненості справжнього щастя.

І нехай темні хмари іноді намагаються навіяти холод у душу, тепер з вірою знаю, що теплий, ясний промінчик – моя надія, завжди поряд. Це вона нахідає мене після кожного падіння, піdnімає і веде далі по дорозі життя. Це її тепло зігриває в хвилини смути і розпачу, це вона спонукає діяти і шукати шляхи порятунку.

Надія – це сонячний промінчик для нашої душі.

*Сельний крин – символ чистоти (крин – лілія)

ЗДОБУТКИ

Радісна подія

Нинішнього літа у літературно-мистецькому житті Житомирщини сталася радісна подія: премію імені Олени Пчілки присуджено дитячій письменниці Марії Пономаренко за збірку прозових творів «Під блакитною парасолькою», а також за велику просвітницьку роботу серед юних читачів. Наш кореспондент зустрівся з пані Марією, адже це є справді неординарна подія у житті нашої Спілки.

Кор.: Пані Маріє, розкажіть, будь ласка, про премію...

М. Пономаренко: Літературно-мистецька премія імені Олени Пчілки (Ольги Петрівни Драгоманової, по чоловікові Косач), матері Лесі Українки, письменниці, етнографа, видавця, публіциста, великої українки, яка писала і випускала в світ твори для дітей, була засновником і головним редактором дитячих журналів, присуджується щороку до дня народження Олени Пчілки – 29 червня за підготовку та видання найкращих високохудожніх книжок, що сприяють національному відродженню, духовному збагаченню, вихованню у дітей та юнацтва громадянської гідності патріотів України, любові до Незалежної Української держави, формуванню особистості на загальнолюдських гуманістичних ідеалах.

Премія заснована 1991 року видавництвом дитячої літератури «Веселка», а з 2012 року співзасновниками стали райдерждадміністрація, районна та міська Ради міста Гадяча Полтавської області.

Кор.: А чому саме в Гадячі?

М. Пономаренко: Бо Олена Пчілка народилася саме в цьому благословеному прекрасному краї. І жила тут 12 років, а потім навчалася в Києві.

Ще згодом разом із чоловіком переїхали до Звягеля (нинішній Новоград-Волинський). Тут народилися троє їхніх дітей: Михайло, Лариса (у майбутньому Леся Українка) й Ольга. Прожили вони тут 11 років, а далі шлях проліг на Волинь. Там народилося ще троє дітей, проте Леся Українка – з нашого краю...

Кор.: Це є справді почесна нагорода...

М. Пономаренко: І принесла мені чимало радості. Адже у нас, на Житомирщині, дійсно дуже шанують цю родину. А що вже казати про новоградволинців! Там діють чудові музеї, люди приїздять з усіх усюди. Доброї слова заслуговує і літературне життя... Словом, люди живуть і пам'яттю про славетних земляків, і духовністю. Зайве також сперечатися – велика заслуга в тому, що Леся Українка письменниця світового значення належить її матері, Олені Пчілці.

Кор.: Розкажіть, будь ласка, про свою книжку...

М. Пономаренко: Книжка «Під блакитною парасолькою» видана у нашому видавництві «Рута» (директор Микола Михайлович Бондар). В ній зібрано казки, оповідання та одна з моїх повістинок «Чудеса з грибами, або ворона на велосипеді». Такі книжки нині дуже потрібні у школах і сім'ях, адже в творах ідеться про одвічні людські цінності, які дуже потрібні у вихованні дітей.

Подання на премію отримала від нашої Спілки. В журі звернули увагу на велику просвітницьку роботу, яку я є справді проводжу у школах, садочках області. На жаль, ця робота серед письменників майже припинилася, одна з причин – поважний вік. Спілка

старіє, а нового притоку сил немає. Потрібно над цим працювати.

Кор.: А хто ще отримав премію у нинішньому році?

М. Пономаренко: Компанія, в яку я потрапила, дуже гідна.

Галині Кирпі присуджено за книжку «Ну ѿ гарно все придумав Бог», видану у видавництві «Веселка». Таку книжку лише потримати в руках – і то велике щастя! Там і зміст, і малюнки, і поліграфія. Просто диво!

Василеві Степаненку – за книжку «Міфи і легенди Греції», видавництво «Веселка».

Василеві Яременку – за книжку «Від Володимира Мономаха до Романа Галицького: Київський літопис 1113-1119» (переклад зі старослов'янської мови, післямова, коментарі та примітки), теж видана у «Веселці».

У п'ятій номінації – Володимир Костюк – за книжку «Гадяч у колонії Російської імперії».

Кор.: І справді видання серйозні та потрібні в Україні.

М. Пономаренко: Це є справді так. На жаль, малі тиражі. У минулому році моя книжка вийшла тиражем 300 примірників. Як соціально-значима. Проте було б добре, щоб вона потрапила в усі школи міста й області, та і в дитячі садочки. Такої літератури дуже не вистачає.

Кор.: А над чим Ви нині працюєте?

М. Пономаренко: У моєму доробку далеко за сотню книжок. Проте останнім часом маю за щастя співпрацювати з художницею Оленою Славовою. Вона відкрила у собі ще один талант – оформлення дитячі книжки. Минулого року наша книжка-розмальовка «Зорі всипали все небо» стала кращою в області у номінації дитяча література. Саме завдяки малюнкам Олени. Ну, трішки зіграли роль і мої вірші. Отже є можливість створити ще багато книжок разом. Але що наперед казати – як Господь дастъ.

Кор.: А пишете щось?

М. Пономаренко: Тут розумієте в чому справа. Олена Славова зіграла зі мною гарний жарт. Декілька років тому привела я до неї в студію свою внучку Даринку. І сама за пензлика взялася...

Тепер мені хочеться малювати. Аж долоні сверблять. Жанр – український наїв. Адже по суті я освіти художньої не маю... Все інтуїтивно...

Кор.: Але ж Ви маєте фантазію!

М. Пономаренко: Маю. Не скажу, що багато, але маю. Проте час від часу повертається і до письма. А як буде далі – час покаже.

Кор.: Ще раз вітаю Вас, пані Маріє, з присудженням премії. Успіхів Вам!

М. Пономаренко: Дякую Вам. Отримувати премії, звичайно, приємно. Проте до мене підступив вже той вік, коли життя починає сприйматися вже зовсім по-іншому. І розуміти, що в цьому світі є набагато більші цінності...

*Інтерв'ю провела
А. Вільхова*

Редакція журналу «Світло спілкування» сердечно вітає нашого постійного автора і щирого шанувальника Марію Антонівну Пономаренко з цілком заслуженою високою нагороюю і зичить їй нових творчих здобутків як у красному письменстві, так і в образотворчому мистецтві.

НАШІ ДЕБЮТИ

Леся Пахолюк
Герої наші знов до бою стали...

Небесна Сотня дивиться на нас
З висот висотніх очками-зірками.
У нас – земний, у них – космічний час;
І Вічна Вічність стала поміж нами.

І все ж, мов поруч знов Герої всі,
Лишень до них простягуємо руки.
Вони ж, як квіти в ранішній росі,
Й немає смутку, болю і розлуки.

Та в нас – війна, кривава і страшна,
Й Герої наші знов до бою стали.
Хіба ж у тому їх була вина,
Що зорями у небі засіяли?

Хто править нами в цей тривожний час
Ведіть – до світла! – й рівними стежками!
Небесна Сотня дивиться на вас
З висот висотніх очками-зірками...

То морозом, то снігами
Радує зима сповна.
Як же хочеться, щоб з нами
Попрощалася війна.

У міській, в сільській оселі
Є і світло, і тепло.
Та родини невеселі,
Як дитя на фронт пішло.

А на фронті – холод, вітер,
Смерть чатує кожен час.
Там Вкраїни – цвіту й цвіту...
Стали воїни за нас.

Згляньтесь всі святі над нами,
Чує вас Господь-Отець.
Ублагайте молитвами,
Хай прийде війні кінець.

КРАЯНИ

Леся Українка
(25.02.1871-01.08.1913)

Мій шлях

На шлях я вийшла ранньою весною
І тихий спів несмілій заспівала,
А хто стрівався на шляху зо мною,
Того я щирим серденьком вітала:
«Самій не довго збитися з путі,
Та трудно з неї збитися у гурті».

Я йду шляхом, пісні свої співаю;
Та не шукайте в них пророчої науки, –
Hi, голосу я гучного не маю!
Коли ж хто сльози ллє з тяжкої муки, –
Скажу я: «Разом плачмо, брате мій!»

З його плачем я спів з'єднаю свій,
Бо не такі вже гіркі сльози – спільні.
Коли ж на довгому шляху прийдеться
Мені почути співи гучні, вільні, –
В моїй душі для них луна знайдеться.
Сховаю я тоді журбу свою
І пісні вільної жалем не отрую.

Нинішнього року виповнилося 145 років
від дня народження Лесі Українки.

А нам ще вчитись і вчитись у нашої славетної землячки патріотизму, захоплюватися силою духу цієї тендітної і водночас мужньої жінки, серцем відчувати її біль за Батьківщину, а головне, уважно вчитуватися в кожен й донині посутній рядок геніальної поетеси.

Мусимо знати наших світочів, ми не маємо права на забуття.

Коли я погляд свій на небо зводжу, –
Нових зірок на йому не шукаю,
Я там братерство, рівність, волю гожу
Крізь чорні хмари взглядіти бажаю, –
Тих три величні золоті зорі,
Що людям сяють безліч літ вгорі...

Чи тільки терни на шляху знайду,
Чи стріну, може, де і квіт барвистий?
Чи до мети я певної дійду,
Чи без пори скінчу свій шлях тернистий, –
Бажаю так скінчiti я свій шлях,
Як починала: з співом на устах!

22.05.1890

Скрізь плач, і стогін, і ридання...

Скрізь плач, і стогін, і ридання,
Несмілі поклики, слабі,
На долю марні нарікання
І чола, схилені в журбі.
Над давнім лихом України
Жалкуєм-тужим в кожний час,
З плачем ждемо тії години,
Коли спадуть кайдани з нас.
Ті сльози розтроядять рани,
Загойтись їм не дадуть.
Заржавіють від сліз кайдани,
Самі ж ніколи не спадуть!
Нащо даремній скорботи?
Назад нема нам воріття!
Берімось краще до роботи,
Змагаймось за нове життя!

1890

До товаришів

О, не забуду я тих днів на чужині,
Чужої й рідної для мене хати,
Де часто так приходилося мені
Пекучу, гірку правду вислухати.
Уперше там мені суворі питання
Перед очима стали без покрас;
Ті люди, що весь вік несли тяжке завдання,
Казали: «Годі нам, тепер черга на вас,

На вас, робітники незнані, молодії...
 Та тільки хто ви, де? Подайте голос нам.
 Невже ті голоси несміливі, слабкії,
 Квіління немовлят – належать справді вам?
 Невже на всі великії події,
 На все у вас одна відповідь є –
 Мовчання, сльози та дитячі мрії?
 Більш ні на що вам сили не стає?
 Невже се так?...» Я мовчки все приймала;
 Чим мала я розбити докори ці?
 Мов на позорищі прикута я стояла,
 І краска сорому горіла на лиці...
 Що ж, браття, мовчите? Чи втішенні собою,
 Що вже й докори сі вас не проймуть?
 Чи так задавлені неволею, журбою?
 Чи, може, маєте яку яснішу путь?
 Подаймо їм великую розвагу,
 Скажім і докажім, що ми бойці сами;
 А ні, то треба мати хоч ту сумну одвагу –
 Сказати старим бойцям: не ждіть, не прийдем ми!

1895

Слово, чому ти не твердая криця

Слово, чому ти не твердая криця,
 Що серед бою так ясно іскриться?
 Чом ти не гострий, безжалісний меч,
 Той, що здійма вражі голови з плеч?

Ти, моя щира, гартована мова,
 Я тебе видобуть з піхви готова,
 Тільки ж ти кров з мого серця проллєш,
 Вражого ж серця клинком не проб'еш...

Вигострю, виточу зброю іскристу,
 Скільки достане снаги мені й хисту,
 Потім її почеплю при стіні
 Іншим на втіху, на смуток мені.

Слово, моя ти єдиная зброе,
 Ми не повинні загинуть обое!
 Може, в руках невідомих братів
 Станеш ти кращим мечем на катів.

Брязне клинок об залізо кайданів,
 Піде луна по твердинях тиранів,
 Стрінеться з брязкотом інших мечей,
 З гуком нових, не тюремних речей.

Месники дужі приймуть мою зброю,
 Кинуться з нею одважно до бою...
 Зброе моя, послужи воякам
 Краще, ніж служиш ти хворим рукам!

25.XI.1896

Як дитиною, бувало...

Як дитиною, бувало,
 Упаду собі на лихо,
 То хоч в серце біль доходив,
 Я собі вставала тихо.
 «Що, болить?» – мене питали,
 Але я не признавалась –

Я була малою горда, –
 Щоб не плакать, я сміялась.
 А тепер, коли для мене
 Жартом злим кінчиться драма
 І от-от зірватись має
 Гостра, злобна епіграма, –
 Безпощадній зброй сміху
 Я боюся піддаватись,
 І, забувши давню гордість,
 Плачу я, щоб не сміялась.

2.02.1897

На роковини*

*Вірш присвячено Т.Г. Шевченку

Не він один її любив,
 віддавна Україну
 поети славили в піснях,
 немов «красу-дівчину».

Від неї переймали сміх,
 і жарти, і таночки,
 ії байки, немов квітки,
 сплітали у віночки.

Той в ній давнину покохав,
 той мрію молоденьку.
 Він перший полюбив її,
 як син кохає неньку.

Хоч би була вона стара,
 сумна, змарніла, бідна,
 для сина вірного вона
 єдина, люба, рідна;

хоч би була вона сліпа,
 каліка-недоріка, –
 мов рана ятритися в ньому,
 любов його велика.

Вкраїна бачила не раз,
 як тії закоханці
 надвечір забували все,
 про що співали вранці,

і, взявши дар від неї, йшли
 до іншої в гостину;
 вони не знали, що то є
 любити до загину.

Він перший за свою любов
 тяжкі дістав кайдани,
 але до скону її служив
 без зради, без омані.

Усе знесла їй перемогла
 його любові сила.
 Того великого вогню
 і смерть не погасила.

28.VIII.1904

РОЗВІДКИ

Віктор Шпак

У таланту Купріна – українська школа

Доля видатного російського письменника, як заслужено називають автора «Гранатового браслета», «Ями», «Поєдинку», тісно пов’язана з Україною. Недаремно вже на схилі літ митець заявляв, що найщастливішим він був у Києві, а присвячена Поліссю і вічній темі кохання повість «Олеся» – краща в його доробку. Мало хто знає, що йдеться лише про один із творів поліського циклу, до якого ще входять «На тетеруків», «Перевертень» та «У лісовій глушині». До речі, останній має авторську назву «В лесной глухине. I. Досвіток», що наочно засвідчує як зачарування прозайка напрочуд точним, ємким і поетичним українським словом, так і намір письменника (на жаль, не втілений) продовжити розповідь.

Уродженець Пензенської губернії, який з трьох років виховувався у «казенних» закладах – від притулку для вдів, де малюк жив із матір’ю, до кадетського і юнкерського військових училищ, вперше потрапив до України 20-річним підпоручиком Дніпровського піхотного полку. Чотири роки служби у Проскурові (нині Хмельницький), Гусятині, Волочиську стали для юного офіцера школою армійського життя, в якому вистачало всього – від п’янин загулів до відвідування верхом на коні буфету, розміщеного на другому поверсі. Навіть спроба вступу до Академії Генерального штабу провалилась не через брак знань, а наказ повернутись назад до Проскурова. Це стало покаранням за вкинутого у Дніпро поліцейського, який потрапив під гарячу руку захмелілих офіцерів під час їх перебування проїздом у Києві.

Цілком вірогідно, що подальша доля Купріна нічим би не відрізнялась від життєвих доріг зображеніх ним із нищівною відвертістю військових із повісті «Поєдинок», якби не щаслива випадковість. На той час у Житомирі вже проживала старша сестра Зінаїда, яка вийшла заміж за лісівника Станіслава Ната. Його батько дружив із видавцем губернської газети «Волинь», в якій з 1891 року почали друкуватись фейлетони і нариси початківця, а у 1894 році поручик Купрін вийшов у відставку, переїхав до Києва та почав жити журналістською працею.

Ставлення до написаних ним репортажів, заміток, нарисів, оповідань, а згодом повістей, що друкувались номер у номер «з продовженням», різнилось кардинально. Одні вважали Купріна «природженим белетристом», інші – «невмілим журналістом», «неправильні репортажі» якого не відповідають канонам жанру. Тим часом він освоював нове для нього життя, вважаючи, що без точно-го знання подобиць навіть дріб’язкової на перший погляд теми годі братись за її висвітлення.

Навесні 1895 року молодий газетяр спробував «підкорити» Москву, однак після піврічної служби у торгівельній конторі, що займалась збутом унітазів і нічних горщиків, повернувся до Києва. Знову поденна праця у місцевих газетах, мандрівки «малоруськими» губерніями, освоєння професії актора, суфле-ра української театральної трупи, конторника на металургійних підприємствах Донбасу, вантажника. Згодом все це стане цінним надбанням талановитого письменника, який з точним знанням справи відображатиме на сторінках своїх творів побут простого люду.

Однак тріумфом і визнанням спочатку в Росії, а після виходу «Поєдинку» – вже далеко за її межами, Купрін зобов’язаний Києву. Вважається, що першою книгою письменника стали видані у 1896 році «Киевские типы», що фактично були збіркою репортажних замальовок із життя міста. «Зшивок» замалим не газетного формату із всього-на-всього 24 сторінок ажотажу не викликав і міг стати останнім у біографії початківця, якби не шанувальниця таланту Купріна дружина відомого київського нотаріуса Каришева. На власний страх і ризик, навіть не поставивши до відома автора, вона оплатила видання його «Миніатюр» – суто художніх творів, вже друкованих на сторінках київських газет і житомирської «Волині».

Літературні критики і рецензенти із столичних «Русских ведомостей», «Русской мысли», «Русского богатства» піддали нищівному розгрому книгу молодого автора, а написану ним у 1901 році після мандрівки Поліссям нині знамениту повість «Олеся» відмовились друкувати у московських і петербурзьких журналах, в результаті чого вона побачила світ на сторінках газети «Киевлянин». А втім, «Миніатюри» і газетну прозу Купріна вже помітили та належно оцінили Бунін і Чехов, завдяки сприянню яких твори письменника, ще вчора таврованого літературознавцями, почали друкувати «тovсті» журнали та столичні видавництва, що нарешті «розгледили» у київському провінційному белетристі «живого класика» великої російської літератури.

A. N. Купрін. 1895 р.

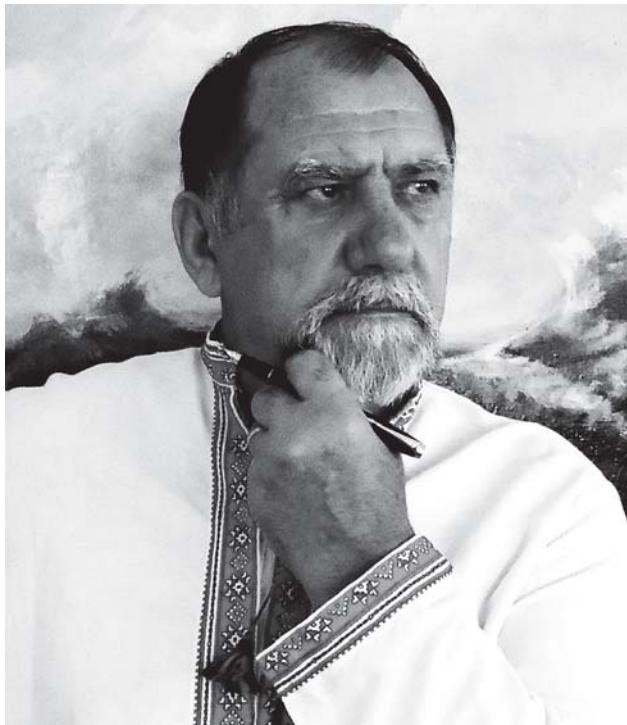
A. N. Купрін. 1903-й рік.

УКРАЇНСЬКИЙ ВІМПІР

Олександр Кухарчук

Державотворчий геній гетьмана Івана Виговського

За вдачею я – відлюдник. Мабуть, втікаючи від сучасної реальності, я й поринаю в обійми сивої давнини (але у боягузтві своєму ні кому проте не признаюсь, ба навіть і собі). Комфортно почиваюся лише в затишку домашньої книгозбирні перед монітором комп’ютера. На моєму великому робочому столі суцільний безлад з безлічі аркушів різноманітних нотаток, часто-густо написаних від рук на всіляких шматочках паперу. Але все це – важливі матеріали розгорнутих історичних досліджень, наукових праць, рефератів, що завалюють не лише стіл, а й диван та стілець для співрозмовника і навіть деякі з них, до пори, дрімають на долівці обіч моєї правої ноги. Оце і є мое царство тиші й роздумів!

Щоразу, коли чую від побратимів по перу, що треба хоч зірдка щось писати про сьогодення, я погоджується з ними і навіть обіцяю взятися за втілення тієї слушної поради, але ніяк не можу виборсатися з половину своїх історичних досліджень. Проте...

Десь, мабуть, із рік тому, включивши канал нашого обласного телебачення, встиг побачити завершення якоїсь програми. Телеведуча запитувала своїх співрозмовниць про видатні історичні постаті, котрі народились на Житомирщині й увічнені у назвах вулиць, пам’ятниках тощо. Мене дуже здивувало, що відповідали учасниці якось мляво-невпевнено (хоча, якщо не помилляюсь, були ті молодиці з освітнякої ниви).

Назвавши кілька прізвищ, пам’ятників та постаментів на їх честь – замовки колежанки... Я був вражений. Господи, та ж наша стародавня Житомирська земля рясніє цвітом видатних геніальних поста-

*«Вічна слава безсмертю хоробрих,
які кличуть на подвиг живих!»
Іван Нехода*

тей, котрі заполонили не лише нашу Батьківщину, а й увесь світ! І така безбарвна відповідь?!

Згодом, обдумавши цю ситуацію, дійшов висновку, що це нашему люду дається взнаки кількавікове азійське колоніальне минуле, що прищепило до нашого світогляду пекуче почуття власної меншовартості та свідомість радянського совка. Адже ми навіть власного родоводу далі рідних дідусів і бабусь геть не пам’ятаємо і не поціновуємо, тоді, як європейці добре знають свій родовід до десятого коліна, а мої дали. То що вже питати нас про видатних земляків та їх вшанування?..

Саме на той час я наполегливо студіював документальні джерела, досліджуючи звершення нашого видатного земляка – козацького гетьмана Івана Виговського (нині вже триста примірників історично-роману «Козацька Русь. Гетьман Іван Виговський», видрукованих за бюджетні кошти, побачили світ і розійшлися по бібліотеках області).

Тому, враховуючи такий вельми невеличкий книжковий наклад, принагідно хочу на шпальтах цього журналу коротко оповісти читачам про геніальну історичну постать нашого земляка.

Про запорізьких козаків та славетного гетьмана Богдана Хмельницького сяк-так знають усі. А ось гетьман Іван Виговський відомий широкому загалу набагато менше. Та, якщо постаті цих двох державотворців порівняти з прискіпливою неупередженістю дослідника, важко й визначити на чий бік переважать шальки терезів історичної «вагомості».

Проте доля виявилася дещо милосерднішою до гетьмана Богдана Хмельницького. Очоливши козацький визвольний рух проти панівної польської шляхти та шукаючи підтримки повстання, він наважився взяти в союзники Московське царство.

Геть не відав Хмельницький, на яку кривду прирік руський [1] люд, і до яких наслідків приведе та длоненосна хиба в майбутньому!

Ця історична подія найшла яскраве відображення у першому варіанті твору Павла Чубинського, частина якого за століття увійшла до гімну України:

...Ой, Богдане, Богдане, славний наш гетьмане!
Нащо віddав Україну москалям поганим?

Московське царство, або Московія – виплодок, зліплений монголо-татарами, з угро-фінських племен (чуді, весі, муроми, мордви, пермі, печори тощо), вражений незборимим потягом кочівників до загарбання нових земель. Як не дивно, проте жодні цивілізаційні зрушення не змогли позбавити московитів цього генетичного потягу й донині.

Але пора мені вже повернутися до історії про нашого земляка...

Народився Іван Остапович Виговський 1595 року в осідку Вигові [2]. Коли Іванко досяг дванадцятілітнього віку батьки переїхали до Києва, щоби син мав змогу навчатися у Києво-Могилянському колегіумі. На той час колегіум був найвищим учбовим закладом європейського штибу, що давав високий рівень тогочасної освіти. По закінченню його спудеї, до прикладу, вільно володіли кількома мовами: грецькою, слов'янською, латиною і польською.

Іван Виговський замолоду захоплювався військовою справою, а після завершення навчання його мрія здійснилась і він почав службу рядовим у польському війську. За роки війни з турками і татарами, виявивши неабиякий героїзм у боях, Виговський дослужився до ротмістра.

На той час увесь керівний склад польського війська сповідував католицьку віру, але руський православний шляхтич ротмістр Виговський був затятим прихильником оточої віри, що вельми дратувало його керівництво. З цього приводу у нього постійно виникали конфлікти по службі, тож, полишивши військо, він стає суддею Луцького повіту, а за кілька років – намісником Луцького староства.

У цьому місці, шановний читачу, нам доведеться на хвилину відійти від образу Івана Виговського, щоби побіжко змалювати деякі деталі розуміння терміну «запорізькі козаки» та «реєстрові козаки».

Дніпровські острови стали колискою запорізького козацтва ще в першій половині п'ятнадцятого століття і на час оповідуваних мною подій серед них пройшло «розшарування» – якась частина запорізьких козаків пішла служити до війська польського короля й отримувала оплату (за це їх почали називати реєстровими козаками, тобто такими, що вписані до військового реєстру короля Речі Посполитої). Реєстрові козаки самі обирали свого гетьмана, головного писаря та іншу козацьку старшину, відтак обраному козаками гетьману король вручав клейноди – булаву, знамено і печатку.

У 1638 році запорізькі козаки, нестерпівші сваволі та гноблення польської шляхти повстали під проводом обраного ними гетьмана Якова Острянини й узялися нищити польську шляхту, звільнюючи від неї руські міста та села.

Для придушення повстання польський король Владислав IV зібрав потужне військо, до складу якого увійшли також реєстрові козаки зі своїм головним писарем Богданом Хмельницьким. Під час битви запорізьких козаків з польським військом частина реєстрових козаків перейшла на бік повстанців. Після кількамісячних кровопролитних боїв більш потужніше й краще озброєне польське військо завдало повстанцям поразки і жорстоко розправилося з ними.

За зраду поляків частиною реєстрових козаків, король Владислав IV скасував їхнє право самим обирати свого гетьмана та решту козацької старшини. А для управління козацькими реєстровими полками призначив з польської шляхти комісара Яцека Шемберка. За підтримку повстанців король усунув з посади головного писаря козаків Богдана Хмельницького, призначивши його сотником Чигиринського полку (де той раніше служив), а на його місце призначив луцького намісника Івана Виговського.

Під час «передачі справ» Виговський з Хмельницьким потоваришували. Протягом десяти років вони підтримували дружні стосунки, часто зустрічали-

ючись у службових справах. А тут ще й брат Івана Виговського Данило – сотник реєстрових козаків – одружився з донькою Богдана Хмельницького Катериною. Тепер Богдан з Іваном постійно зустрічались на родинних святкуваннях і між ними зав'язалась міцна військова дружба.

Промайнуло десять років, названих поляками роками «золотого спокою», після поразки запорізьких козаків під проводом гетьмана Якова Острянини і чаша терпіння руського люду від польського гноблення наповнилась по самісінки вінця...

Навесні 1648 року запорізькі козаки повстають й обирають гетьманом Богдана Хмельницького. Він, очоливши військо повстанців, на Жовтих Водах здобуває першу перемогу над польськими полками, що направлялися на придушення козацького повстання.

У травні цього ж року козацьке військо під булавою гетьмана Хмельницького з допомогою кримської орди у битві під Корсунем завдало нищівної поразки головному війську Речі Посполитої під проводом коронного гетьмана Миколи Потоцького. Полки реєстрових козаків, що були у складі польського війська, перед початком битви перейшли на бік повстанців.

У полон до козаків потрапили вісімдесят вельможних шляхтичів, сам коронний гетьман Микола Потоцький вкупі з польним гетьманом Марціяном Калиновським. Цими бранцями Хмельницький оплатив військову допомогу кримської орди. Під час битви з поляками у полон до татар потрапив головний писар козаків Іван Виговський, котрий на той час перебував з якоюсь справою у штабі Потоцького.

Богдан Хмельницький викупив бранця Івана Виговського з татарського полону і той переконав гетьмана узяти його до свого війська, оскільки був православним русичем і теж прагнув служити звільненню свого народу від польського гноблення.

Козацький гетьман, добре знаючи Виговського, беззаперечно йому повірив та, зваживши на його військовий досвід, невдовзі призначив генеральним писарем, що можна порівняти із сучасною посадою прем'єр-міністра. Саме з того часу генеральний писар Виговський разом із гетьманом Хмельницьким беруться до створення нового адміністративного устрою держави Гетьманщини.

Відтак усю територію Русі, звільнену від поляків, канцелярія генерального писаря поділила на полки зі своїми канцеляріями, що відали цивільними справами, судами, збором податків, фінансуванням полку тощо. Окрім цього, при канцелярії генерального писаря почав діяти відділ, що був аналогом сучасного Міністерства закордонних справ.

Проте думки гетьмана і генерального писаря щодо залучення іноземних держав в якості стратегічних союзників не співпадали. Іван Виговський не схвалював наміри Богдана Хмельницького укласти військову угоду з Московським царством, котре сповідувало звичаї та закони монголо-татар. Тому він намагався всіляко переконати гетьмана у небезпеці такого союзу.

Після кількох років війни з Річчю Посполитою генеральний писар упевнився, що держава поляків усе більше зубожіє і слабне, а тому мав тверде переконання, що подальше посилення та розвиток Гетьманщини, як вільної і самостійної держави, лежить у

площині військово-політичного союзу з Річчю Посполитою; і про це він не раз доводив гетьману.

Позиція канцлера (а саме так генерального писара козацької держави Івана Виговського називали у європейських країнах) полягала в тім, що згодом, за роки війни, Річ Посполита виснажиться, не в змозі буде утримувати своє військо і сама пропонуватиме укласти мирний договір з Гетьманчиною, як із самостійною вільною державою.

Богдан Хмельницький теж схвалював такий розвиток подій, але остерігався навколошнього оточення – Османської імперії, Кримського ханства і того ж Московського царства (якщо його не мати за свого спільника). А тому й відмовлявся від здійснення задуму генерального писаря і будь-що квапився налагодити військові зв'язки з московитами.

Однак розбіжність поглядів на подальший розвиток козацької держави не заважала їм довіряти один одному. Отож упродовж десяти років, аж до самої смерті Богдана Хмельницького, Іван Виговський, маючи власні переконання, все ж усіляко підтримував політику гетьмана.

Щоправда, за рік до своєї кончини гетьман Богдан Хмельницький визнав хибними свої наміри щодо співпраці з Московським царством у якості союзника, але було вже занадто пізно.

Про безмежну довіру та повагу гетьмана до свого генерального писаря свідчить той факт, що уже будучи на смертному одрі Богдан Хмельницький, після обрання старшинською радою гетьманом його неповнолітнього сина Юрія, призначив Івана Виговського регентом (фактичним керівником) Гетьманчиною.

Але підступна змова Речі Посполитої з Московією про розподіл земель Русі (поляки відмовилися від Лівобережних земель разом із Києвом на користь московитів, аби лише залишити за собою хоча б Правобережну Русь) змусили козацьке військо обрати гетьманом досвідченого воєводу Івана Виговського.

Щоб врятувати Гетьманчину та запобігти загарбницьким намірам московитів, Виговський, отримавши гетьманську булаву, негайно розірвав із Москвою будь-які стосунки. Більше того, він почав військовою силою витісняти з території Русі стрілецькі залоги московитів, котрих уже немало стояло по руських містах. Це фактично стало початком війни з Московським царством.

Для успішного протистояння Московії гетьман Виговський почав пошук союзників. З усього оточення сусідніх держав він, втілюючи в життя свої давнішні наміри, вибрал ослаблену на той час Річ Посполиту і, продумавши геніальний стратегічний план, почав вести перемовини з польським королем Яном Казимиром про створення федерації трьох самостійних держав.

Виговський зумів переконати короля і велику вельможну польську шляхту, що така федерація врятує від московських загарбників не лише Русь Титовське князівство, а й саму Річ Посполиту [3].

Доводи гетьмана Виговського на користь федерації були дуже вагомі. На той час польська шляхта і її король уже мали змогу впевнитися у загарбницьких намірах московитів. Про це красномовно свідчили події після Віленської угоди 1656 року, згідно якої московський цар зобов'язувався вивести свої війська

з Литовського князівства та Білої Русі.

Проте минуло кілька років, а московити ті території (захоплені за допомогою козацького війська) не тільки не звільнини, але й навпаки, час від часу збільшували свою військову чисельність поблизу етнічних кордонів Речі Посполитої.

Наслідком перемовин гетьмана Виговського з поляками стала Гадяцька уода 1658 року. У відповідності основних положень цієї угоди утворювалась федерація трьох самостійних держав: Речі Посполитої, Великого Князівства Русь і Великого Князівства Литовського.

Гадяцька уода фактично скасовувала всі попередні угоди Гетьманчиною і Речі Посполитої з Московським царством. Царя Олексія Михайловича це не просто обурило, а дуже налякало. Він зрозумів, що така федерація може бути для нього не лише нездоланною, а й вкрай небезпечною.

А тому, доки ще це нове федеральне утворення за браком часу не встигло змінитись та набрати сили, московський цар ухвалив негайно послати своє велике військо супроти Виговського. Цар Олексій Михайлович сподівався, що після перемоги над ко-заками польська корона уже не становитиме для нього значної небезпеки і він зуміє з нею домовитися...

Величезне стоп'ятисячне військо московитів під очільництвом воєводи князя Трубецького посунуло на Русь і, захопивши кілька руських міст, оточило Конотоп.

Упродовж двох місяців московити не могли взяти місто, яке захищали козаки і міщани під проводом полковника Григорія Гуляницького.

Допоки московити товклися під Конотопом, гетьман Виговський встиг сформувати козацьке військо, підсилив його кількома польськими полками та двадцятитисячною кримською ордою і підійшов до Конотопа. Виявивши геній полководця, Виговський у кількаденних боях дощенту знищив царське військо.

Столиця Московського царства залишилась беззахисною і Виговський скликав старшинську раду для вирішення питання походу на Москву. Проте частина Лівобережних полковників, котрі на той час уже були перекуплені московським царем і зі своїми полками не брали участі у конотопській битві, а також запорізькі козаки з кошовим отаманом Іваном Сірком були не лише проти війни з Московським царством, але в разі походу на Москву становили війську гетьмана реальну загрозу в тилу. Оцінивши ситуацію, Іван Виговський змушений був відступитися, хоча мав реальну військову силу для знищення ворожої Московії.

Російський історик С.М. Соловйов описував реакцію московського царя на поразку його війська під Конотопом і можливий похід гетьмана Виговського на Москву таким чином:

«Цвіт московської кінноти, що відбула щасливі походи 1654 і 1655 років, загинув за один день, і вже ніколи після того цар московський не був у змозі вивести в поле такого близкучого війська. У жалобній одежі вийшов цар Олексій Михайлович до народу – й жах охопив Москву. Удар був тим важчий, що був несподіваним; та ще й після таких близкучих успіхів! Ще нещодавно Долгорукий привів до Москви полоненого гетьмана литовського, нещодавно чулися радісні розмови про торжество Хованського, а зараз

Трубецької, на якого було найбільше надій, «чоловік благовійний і витончений, у воїнстві щасливий і недругам страшний», погубив таке величезне військо! Після взяття стількох міст, після взяття столиці литовської царське місто затримало за власну безпеку: у серпні по государеву указу люди всіх чинів поспішли на земляні роботи для зміцнення Москви. Сам цар з боярами часто був присутній при роботах; навколошні жителі з родинами, пожитками наповнювали Москву, і ходила чутка, що государ від'їжджає за Волгу, в Ярославль...»

Хіба ж могло Московське царство та його спадкоємиця – радянська імперія, пробачити козацько-му гетьману Івану Виговському всеохопне жахіття, приниження та завдану московитам страшну згубу?!

Внаслідок цього за майже трохи сотлітню окупацію Московським царством Русі-України історична постать Івана Виговського царськими істориками навмисно замовчувалась або подавалась виключно в якості ворога.

Але й за радянської імперії, протягом семидесяти років, успадкувавши політику своєї матері – Московії, історики й письменники продовжували брехливо упосліджувати постать Івана Виговського, подаючи його зрадником визвольного козацького руху, а в кінофільмах та художніх творах його показували підступним організатором замаху на життя гетьмана Богдана Хмельницького і запеклим ворогом власного народу, котрий діяв на догоду Речі Посполитій.

Дякуючи Божому провидінню, у 1991 році наша Батьківщина стала незалежною самостійною державою і, здавалося б, настав саме той час, щоби фундаментально розібрatisя в минулих історичних подіях, відкинути брехливе облудне фальшування обома імперіями-колонізаторами та висвітлити історичну правду. Дарма!

Мабуть, нас, нащадків славетних козацьких звитяг, кількасотлітнє зомбування колонізаторів довело до такого стану, що ми вже не в спромозі відрізнати правду від брехні і відділити зерно від полови.

Як пояснити, чому ж ми досі так недбало ставимося до таких значущих історичних подій, котрі змушували коливатися терези історії людства? Чому до цього часу велична постать нашого земляка гетьмана Івана Виговського – геніального полководця, творця Гетьманщини та першої після падіння Київської Русі держави – Великого Князівства Русь не очищена і не встанована, залишаючись упослідженою імперськими брехнями?

Де названі його іменем міста, вулиці, навчальні заклади, де встановлено пам'ятники йому? На всю державу маємо аж два пам'ятники, зведені у рік ювілею за рахунок благодійних коштів громадських організацій. Певне, ще й дотепер не вистачає місця для наших славетних предків-лицарів за царями й царицями або їх сатрапами та леніними, дзержинськими, котовськими, косюрами, кагановичами, молотовими та іже з ними – катами русичів-українців, котрі мільйонами знищували наших прадідів, дідів і батьків голodomорами, гулагами та війнами...

А, може, й дійсно багатовікове колоніальне ярмо натерло на наших виях страшні мозолі, зробило усіх нас духовними рабами своїх же катів настільки, що ми вже й не здатні уявляти життя без того уярмлення?

Щоправда, за часів президентства Віктора Ющен-

ка намітилися деякі зрушення у відновленні історичної правди. Так, 2009 року Україна на державному рівні святкувала 350-річчя Конотопської перемоги, під час святкування була трохи «підсвічена» і роль гетьмана Івана Виговського.

У трьох місцях (народження, історичної битви та поховання) ця історична постать відзначена постаментом, скульптурою козаків на чолі з гетьманом Виговським і погруддям у місті народження.

Нацбанком було виготовлено вісім тисяч ювілейних монет «350-річчя Конотопської битви», у багатьох обласних центрах України проводились історичні читання, присвячені Конотопській битві. Навіть було оголошено, що за указом Президента України знімається документальний фільм про Конотопську битву, але чи зреалізовано це гідне починання наразі невідомо.

Відсвяткували однобокі конотопські урочистості, в яких акцентувалось лише на перемозі козаків у Конотопській битві під проводом Івана Виговського. Але саме життя та державотворча діяльність тогочасного геніального гетьмана-пророка так і залишилась у тіні. А тепер знову все завмерло...

То, можливо, нам, землякам славетного лицаря гетьмана Івана Виговського, настав час самим звести його образ на п'єдестал правди? Увіковічити його ім'я у назвах вулиць, сіл, учебних закладів, заснувати музей його імені, встановити у Житомирі величний пам'ятник, не гірший аніж у Києві гетьману Богдану Хмельницькому?

Завданням нашого часу є гідне пошанування українських національних героїв, відродження напівзабутих або й досі невідомих взірців духовних орієнтирів, життєписи яких є гідним прикладом для наслідування. І постать нашого земляка гетьмана Івана Виговського повинна заслужено стати історичною візитівкою міста Житомира, не згірше за іншого земляка – Сергія Корольова.

Впевнений, що до підніжжя пам'ятника гетьмана-державотворця покладали б квіти і наречені, що стають на шлюбний рушник, і військові, і мешканці міста, не оминали б його і гості стародавнього Житомира.

А найголовніше те, що і нині сущі, та й усі наступні покоління українців відчували б гордість за приналежність до великого народу, чимало видатних синів якого є уродженцями Житомирщини.

[1] Майже до кінця 18 століття ім'я нашої Батьківщини було Русь, а наші предки звалися русичами. Лише цариця Московського царства, створеного монголо-татарами з диких племен, німкеня Катерина, постидавшись Європи від такого «родоводу», забажала бути імператрицею держави, заселеної європейським народом – слов'янами, а тому й привласнила нашу отчу назву Русь.

[2] Перша письмова згадка про село Вигів датується 1541 роком. Це поселення засноване овруцькими православними боярами Лучичами у місцевості Вигівщина, котра була надана їм польським королем Сигізмундом I. Від назви місцевості бояри Лучичі одержали родове прізвище Лучичі-Виговські. До переходу Правобережної Русі під владу Московії село Вигів було у складі Іскорostenської волості, Овруцького повіту, Київського воєводства. У наш час село Вигів належить до Коростенського району Житомирської області.

14 жовтня 2002 року зусиллями громадськості у центрі села було встановлено пам'ятник гетьману Козацької Русі Івану Виговському, а на місті згорілої Вигівської Хрестовоздвиженської церкви – каплицю.

[3] Гадяцька угода 1658 року була геніальною стратегією гетьмана Івана Виговського, що давала можливість зберегти самостійність і розвиток трьох європейських держав. Але Річ Посполита через зраду великої шляхи інтересів своєї держави (котра у цьому разі втрачала свої володіння на Русі), після

відмови Виговським від гетьманства піддалась облесливим брехливим обіцянкам Московії і скасувала доленосну угоду. Як підтвердили подальші історичні події, через 114 років Річ Посполиту було поділено між Московією, Австрією та Пруссією. А за 25 років по тому – конвенція скасувала польське громадянство та залишки державності і Річ Посполити, як держава, зникала з мапи Європи на довгий час.

квітень 2016 року

Кухарчук Олександр Федорович

Народився 19 травня 1942 року в селі Малосілка (Татарнівка) Бердичівського району Житомирської області. Має вищу юридичну освіту, понад три десятки років працював адвокатом Житомирської обласної колегії адвокатів.

Письменник, член Національної спілки письменників України. Автор циклу історичних романів із епопеї «Гетьманщина»: «Козацька Русь. Сплюндована Калина», «Козацька Русь. Неопалима Купина», «Козацька Русь. Полковник Лаврін Капуста», «Козацька Русь. Гетьман Іван Виговський», «Провісники Козацької Русі. Кошовий отаман Вовкодав».

Лауреат Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка, премії імені Василя Земляка, нагороджений Дипломами Житомирської ОДА «Краща книга року» у номінації проза 2013 і 2015 років.

Високий чин письменника-громадянина

Короткий відгук на цикл історичних романів Олександра Кухарчука «Провісники Козацької Русі. Кошовий отаман Вовкодав», «Козацька Русь. Сплюндована калина», «Козацька Русь. Неопалима Купина», «Козацька Русь. Полковник Лаврін Капуста», «Козацька Русь. Гетьман Іван Виговський».

Звісно ж, зважаючи на розмах авторського задуму та на його втілення в життя, ці замітки можуть носити лише побіжний характер, оскільки епопея Олександра Кухарчука насправді вимагає ґрунтовної, фахової розмови як істориків, так і літературних критиків. Мене ж, як пересічного читача, просто вразив сам факт майже несподіваної появи цих величних історичних романів на загалом бідному на подібну тематику літературному вітчизняному обрії і спонукав взятися за перо.

Як тепер бачиться, надзвіданням цього багатопланового й воїстину подвійницького труда було на історичному тлі показати справжню суть, а відтак і велич нашого народу, котрий спромігся на такий феномен як козаччина, який дав світові першу конституцію... Ми не безрідне плем'я, ми маємо вікову тяглість і культури, і традицій, а ще ми вмілі воїни, справжні патріоти своєї землі – ось головний лейтмотив усього циклу романів.

Вражає неймовірний історичний фактаж, те реальні під'грунтя, на якому розгортаються романні події. Відчувається копітка і напружена авторська робота із першоджерелами. Ось чому читача не полишає відчуття власної присутності в тому часі, жива участь у тих доленосних подіях. А це вже безумовне свідчення непересічного таланту автора, котрий уміло буде сюжет, знає чим заінтригувати читача, причім це не є самоціллю, а органічно напаштovanістю письма. Характери його героїв випуклі і багатопланові, характеристики – точні й об'єктивні. Його герої – життєздатні, а тому й дорогі нам.

Що особливо важить – Олександр Кухарчук іде по канві подій. Звісно ж, це не історичний трактат, але навіть прискіпливий історик підтверджить, що автор ні на йому не відступив від історичної правди, в цілості зберігши дух і суть тієї буревної епохи.

Якщо й нині фахові історики дають неоднозначні оцінки і тим подіям, і тим дійовим особам, котрі їх рухали, то й автора мали б сумніви змагати щодо своїх симпатій та антипатій. Натомість же ми маємо напрочуд струнку і доволі напружену, майже епічну оповідь, котра панорамно розкриває перед ошелешеним читачем нашу героїчно-трагічну минувшину. При цьому, авторська позиція чітко окреслена виключно українськими інтересами.

Стиль письменника суворий і нібіто й легкий, але за цією позірною простотою криється наполеглива, напружена робота зі словом. Відчувається, що Олександр Кухарчук з великою відповідальністю ставиться до власне літературного матеріалу своїх творів, тому й така разюча охайність у слові. Воно вивірене і ваговите, що й дозволяє автору так майстерно уникати нібіто обов'язкових романних пустот.

З певністю можна сказати, що тільки людина залублена в цю землю, до решти закорінена в неї, здатна гостро відчувати її біль (це – найперше) і радість могла взятися за таку титанічну працю, та ще й на йому не схібити в пронизливій і щемкій тональності кожного слова, уступа, глави, книжки... Таки з дуже великої і чистої любові до рідної землі зродженні ці твори.

Цілком очевидно, що Олександр Кухарчук, як письменник, який пише історичні романі, вповні усвідомлює свою велику відповідальність, адже хоче-хоч, а читач іноді й мимоволі екстраполює дії героїв, зроджених уявою автора, на справжніх історичних персонажів. Тобто бачить історію очима письменника, інтерпретує минуле через позицію письменника. Та разом із тим, цей аспект творчості свідчить про переконливість автора і його безумовну літературну удачу.

Тому хочеться побажати читачам несподіваних

і радісних відкриттів, попри всю складність і навіть трагічність піднятих у романах тем і питань. Адже всі книжки Олександра Кухарчука на часі. Саме тепер і як ніколи. До такої думки спонукають, як не дивно, нинішні події на Сході, учасником яких я сам нещодавно був. Оскільки там не просто радищина досі процвітає – півбіди було б, але ж та заплішена совковість агресивно не бажає поступатися місцем новим, власне українським, проявам. Та що там проявам, навіть найменші натяки на ті прояви до правдивого шаленства тамтешню зденационалізовану публіку доводять. Так, у вересні 2014 року, перебуваючи в Маріуполі чи не вперше був здивований, коли на підбитій багатостражданальній бойовій машині піхоти (та техніка кілька разів із рук у руки переходила, поки дотла не згоріла від прямого попадання нашої міни) на обгорілому борту ледве розберливий напис прочитав: «Это вам суки за Жданов!» Аніяких Маріуполів та шушуваль знати не бажала.

Незабаром бігборди зі Сталіним на вулицях Донецька з'явилися. І чи ж дивуватися з того, що 19

травня 2015 року так звана ДНР піонерську організацію відновила, а трохи перегодом, 13 жовтня того ж таки року, жовтенята в тій квазіреспубліці реанімувалися. А тепер переіменування у тих недоумків на порядку денного: Луганськ на Ворошиловград, Донецьк на Сталіно. (Поза всяким сумнівом, відразу ж омріяна штатними коритниками ковбаса за 2.20 усі порожні полиці магазинів заполонить.)

Ось таким історичним мотлохом та духовна ціліна засівається. І геть байдуже тим «діячам», що той штучно консервований «совок» давним-давно протух, прокис і просмердівся, до пори своє відживши. Вони відчайдушно того смердючого трупа бальзамують, попри всі об'єктивні закони і здоровий глузд. Але ж іншого багажу в запасі у них немає, а визнати очевидне, тобто споконвічну українськість тих земель – елементарної клепки бракує.

Хочеться вірити, що й цю напасть ми переживемо, і переможемо, як не раз уже перемагали. Духу й оптимізму саме твори Олександра Федоровича Кухарчука додають, тільки б гірких уроків нам до пори не позабути.

Григорій Цимбалюк

ЛІТЕРАТУРНА СТОРІНКА

Віктор Васильчук

ОСТАННІЙ БІЙ ЗНАЙДЕНЦЯ

1

Поволі згасав серпневий недільний день. Непомітно й тихо звечоріло. Спека проте й не думала спадати. Усе довкола здавалося, наче з воску. Небо, дерева, трава, і навіть старенька шлакова хата край села ніби втонули у сутінковому мливі...

Колишній газоелектrozварник Борис, який нещодавно оселився з дружиною і доњкою у дерев“яній колгоспній хаті, сидів на її ґанку і розмовляв з молодою кавказькою вівчаркою Альфою. У голові роїлося немало різних думок. Позаяк він як міг відганяв їх. Собака безтурботно витягнулася біля добротної буди, звісивши рожевого язика на могутню лапу. Ліве вухо було підведене. Скидалося на те, що вона й справді слухала чоловіка.

– Був там, у тому житті, Альфо, такий собі Жук, на тебе майже геть схожий... загубився десь під час нашого переселення... Відстав бідолага... не дали його взяти із собою в автобус. Шукав я його, шукав, але ж... Такий смуток мене огортає, не кажи... Чого ж ти мовчиш, Альфо? Душно сьогодні, так? Може, водичкою тебе скропити? – підвівся з дерев“яного порога чоловік.

Вівчарка й не ворухнулася. Споночіла духота її особливо дошкуляла, адже хутро у неї було надзвичайно розкішним і доглянутим.

Раптом Альфа насторожилася, звівши й праве вухо. Борис перехопив той погляд і... почув за хвірткою голос. Знайомий:

– Доброго вечора, Іванович! Чую, розмовляєш з кимось, тож і я вирішив зайти.

– А-а це ти, Петре! З Альфою я тут... Молодчина вона. Тебе ще на дорозі вчула. Дякую тобі за такий гарний подарунок.

Скрипнула хвіртка і до двору зайшов колгоспний бригадир Петро Сивенький. Вівчарка втягнула повітря, переконавшись, що то свої, крутнула хвостом, ніби вітаючись, і знову поклала обважнілу голову на м'язисті лапи.

– Привіт, Альфо! – гукнув собаці Петро. – Буде ще спекотніше, бачу... яzik твій, розумнице, кращий за будь-який прогноз...

– Ні, досить! Більше вже нікуди, – заперечив, глянувши вгору, Борис, – Усе вигорить до біса...

– Не турбуйся, Борисе, – заспокоїв його Петро, – он наш агроном зовсім не бідкається, каже, що все буде гаразд. Дощі в травні пройшли, з початку літа теж доцило... Ще кілька тижнів попече, а там – знову залпе.

– Заспокоїв... У нас завжди так: що не згорить, то вимокне. Думаю, після чорнобильського «салюту» в природі щось зіпсувалося... Але ти не мудруй, Петре, кажи прямо, чого зайшов...

– Ти вже як і твоя собака, нюхом відчуваєш. Я й справді за ділом, – підсів до Бориса на ґанок бригадир. – До колгоспної ферми якийсь пройдисвіт внаївся... Ти, Борисе, посторожував би трохи. З Альфою... А там, дивись, і нашого сторожа Степана з лікарні випишуть...

– Коли збиратися? – зміряв поблажливим поглядом Борис колгоспного бригадира.

– А що тобі збиратися, зараз і підемо...

– Вміш ти... знайти підхід... – усміхнувся Борис і обернувся до буди. – То що, Альфо, посторожуємо?

Вівчарка враз втягнула язик, підвела і махнула кілька разів хвостом вище спини.

– Бачиш, підтверджує, що вона – найліпший сторож на все село, – кивнув бригадирові Борис. – Кажеш, Петре, дощі підуть... Ти мені краще повідай, як це в чорнобильську зону якісь там... сталкери... екскурсії водять. І ні спеки, ні дощів не страхаються. І не за наші, а за долари іноземців обслуговують...

Колгоспний бригадир докірливо глянув на Бориса, відштовхнувши щось уявне ногою у пожухлій траві:

– Ніяк не заспокоїшся... Вже пора й забути... Вибач мені, але твій Жук уже давно... того... околів у тій зоні...

Борис нічого не відповів на те, тільки махнув рукою.

– От... знову задумався, як собака на човні, – пошарпав легенько за вуха Альфу бригадир.

– Ні, ні, все гаразд, Петре, не переймайся. Це я так... зараз тільки води холодної в термос наберу й підемо.

2

Борис не вірив нікому й нічому, коли говорили про його Жука. Серце настійливо підказувало: «Шурай, не слухай нікого». Отож не раз уже він блукав зоною, як ті сталкери. Бачив на власні очі рудий по-жухлий ліс, здичавілих корів і коней. Знав про неймовірні «періоди напіврозпаду», котрі тривають і тридцять, і... тисячу років. Чув, як тривожно стрекоче лічильник радіації, коли наближалася до околиць залишеного людьми міста. Там справді панує мертвово-воскова тиша. Стоять, ніби ще зелені, але вже неживі, дерева, скрізь валяються кинуті речі, дитячі

іграшки, двері в квартирах навстіж, вікна потрощені. Тільки настирно дереться до вух стрекотання дозиметра. Загрозливо-тривожне...

Слухав Борис розповіді і знаючих людей, які стверджували те, що оболонка багатотонного саркофага над скаліченним атомним реактором може будь-коли завалитися. І тоді все гамузом піде під землю, не витримавши ваги й розрухи.

А ще він просто дивувався величезним сомам і щукам, що кишили в ставку, який називали охоподжуващим реактора. Але ніяк не міг звикнути до своєрідного страшного музею під відкритим небом: квартир, побутових речей, іржавих телефонних будок, розкищих колись стадіона і річкового вокзала.

Багато розмовляв чоловік із самоселами, які вже через рік-два після аварії повернулися в покинуті оселі, не побоюючись одержати «дозу». Знався й із такими, хто, не лякаючись лекцій вчених «про маленький реактор, що може будь-коли пробудитися у схильному до радіації організмі», відважно долали колючий дріт зони й через місяць після евакуації, верталися до рідної домівки.

З одним із таких – дідом Толею (так він себе просив називати під час знайомства) – і здружився Борис, як кажуть, на все життя. Завозив йому іноді хліб, молоко, газети, а, бувало, й пляшку «Житомирської». Ось тоді дід Толя, «причастившись», сідав на поріг своєї «відродженої колиски життя», як він говорив, і заводив монолог самосела. А йому було що розповісти...

Колись дід Толя жив в одному з містечок Вінниччини. Мав сім'ю. Працював у тамтешньому радгоспі, затим на заводі. Тепер – звичайний собі літній одинак, яких немало. Та була в нього особливість: володів він незвичною енергетикою. Але, чи не зовсім вмів керувати нею, чи то вдача така – іноді, сам того не бажаючи, насилив на людей порчу. Бувало, йде шляхом людина, гляне їй услід Толя – враз падає ниць та людина, корчиться. Ні, чоловік потому «відробляв» свої чари, але ж поголос залишався...

З часом сусіди «просікли» ту «неземну спроможність» і просто по-мужицьки натовкли йому носа та нам'яли ребра. І то так, що довелося майже місяць валятися на лікарняному ліжку. Одужавши, Анатолій Петрук перестав взагалі показуватися людям на очі...

А тепер дід Толя дивував зонівських «аборигенів». Піде іноді пізно ввечері за село, де стоїть зруділій гай. Там обніме одну з берізок і стовбичить отак кілька хвилин. Через день-два дерево те поволі геть всихало. Ось така у людини біда...

– ...а після вибуху на атомній зі мною ще гірше стало, – крекнув дід. – Ні, ти не думай, що я шаман якийсь, лікую я людей... Бувало, прикладу руку до рани, а вона вже наступного дня затягується, пристріт знімаю... Мабуть, треба було докторам показатися... Проте не встигнув, привезли нам переселенців. Трави їм збирал, розраював їх біди, а потім, наслухавшись усього того, віддав їм свою хату та й подався сюди, до батькової оселі, подалі від людських очей, спокутувати свої гріхи...

– Я тобі, Борисе, розкажу легенду, – примуржує очі, самосел, ніби вгадуючи, що його монолог мають перебити запитанням, – яку мій дід розповів. У ній ідеться про гномів, яких люди вигнали з насиджених місць. Довго маленькі обездолені чоловічки блукали, шукаючи нове житло. Ніхто не допомагав бідолагам. Тільки кущик чорниць дав притулок під

своїми гілочками. На знак подяки ті гномики розсадили чорниці скрізь. Ось тепер вони й дарують людям свої цілющі ягоди... Я теж ними лікуюсь. І з гномами бачусь... Ох, вони й жаліються на жадібність людську... Грибів тут, ягід різних, не повіріш... граблями збирають і везуть до столиці «вітамінізувати» люд столичний. А я що?.. Сварився і ганяв нахаб, але ж за всіма не встигнеш... Такі в нас люди... Мало не прибили... А куди було дітися? Ні дружини, ні дітей...

Дід Толя на мить замовкає, дивиться уважно на Бориса, а потім – кудись вдалечінь, через шибку замурзаного віконця, і продовжує стиха свій монолог з тією ж інтонацією:

– Не віриш... Люди й справді дивні. Не вміють іноді цінувати те, що мають. Витрачають і здоров“я, і гроші, і час... на дрібниці. Прагнуть чогось незрозумілого. Здається, живуть нормально, а придивишся – якісь суцільні перегони. У друга – нова квартира, сусіда – дача, автомобіль, у дітей – той... як його... комп...п...нютер. У подруги дружини – закордонна пральна супермашина, у колеги по роботі – страшенно дорога... забув, як її обзывають... збоку не ремінці носять...

– Мобілка, – підказує Борис.

– Так, так... Не життя, а справжній марафон. Автомобілі, квартири, меблі, мобілки... І дехто завжди попереду. Непримітне, без клепки в голові. Народився, кажуть... та не в сорочці справа, скажу тобі... І не везіння то зовсім...

– Бізнес, – якось байдуже вставляє Борис.

– Е-е ні, який там бізнес! Помилляєшся, чоловіче. Заздрість, заздрість чорна і байдужість... А ще треба просто вміти красти. Спочатку потроху, бо є ще сором, а потім і він зникає кудись, і все більше хочеться взяти... І зовсім не думається, бо не в те місце мізки перебігли. Засиділи їх геть у своїх офісах...

Так і «союз наш нерушимий» розвалили. Я добре знаю, що винити тепер можна кого завгодно. Згадай ту знамениту слов'янську «трійцю», що розтринькала Союз Радянських... за чаркою «Зубрівки», і наших славних комуністів, які патякали про розвинutий соціалізм, а самі розікрали все до останньої копійчини. Тепер і нашу неньку-Україну обирають. Ось і маємо те, що маємо... Живемо, здається, в демократичній державі, але... одні жирутъ, а другі мало не вилузуються зі шкіри, щоб звести кінці з кінцями, інші ж манни небесної чекають. Ото – найстрашніший люд...

– Чому? – запитує похапцем Борис.

– Бо байдужий, – відповів без зайвої філософії дід Толя і продовжив. – Раніше не так було, чоловіче... Хоча й крутилися, дай Боже. Але грошенят вистачало на все. Візьми мене, наприклад – «Москвича» навіть прикупити зумів. Потім... клятий атом ба-бахнув... Скільки людських доль скалічила ця станція... імені вождя... світового пролетаріату, сказився б він. Хіба не так, Борисе? – перервав монолог самосел і відразу ж відповів. – Знаю, що так, знаю, що нічого вже не повернути, але сприйняти не можу, повір. Чого мовчиш?.. Чекаєш, аби щось про твого Жука розказав... Гаразд... собак, скажу тобі, тут вештається море, але їм така честь, як Сірку на базарі. Я теж скучаю за свою Муською, але змушений був залишити кицю переселенцям, не брати ж її сюди на погибель...

– З Муською зрозуміло, а діти ваші де, навідується, чи хоча б пишуть?..

— Дорослі вже. Сам не знаю, де вони. Порозбігалися хто-куди... а листоноші сюди не доходять... — дід Толя примовк.

— І що ж тепер?

— Нічого... доживатиму тут... Все минулося, дорогенький. Жили, сварилися, мудрували щось... Гайнули з насиженої місця. Набридло, казала моя жінка Галька, в кизяках ритися... і зовсім непомітно ми теж впряглися в ті «перегони», про які я вже згадував. Спромоглися навіть купити однокімнатну квартиру в місті... Але ж... довкола чужі люди, роботи нема. Галька грошей требує... Подався на завод. Та працював там недовго — закрили. Потім прих... вати-зували, замість зарплатні пороздавали папірці на руки. Сказали, що ми тепер всі акціонери — господарі заводу. Проте знайшлися шустріші «господарі», поскупували за безцінь у нас прихватизаційні папірці, повиганяли тих, хто старіший і пішло-поїхало: суди, мітинги, торгівля акціями... Аж моя половина «загорілася», дерла, як навіженна, горло на тих зібраних. З транспарантами і я ходив на пару з нею. Уявляєш, нормальні, здається, люди... під дощем горлопанять різні дурниці... Віддав я той папірець пройдам за копійки. Правда, знайшлися і тут спритники. При гроших і в пошані. Керують там і зараз, розпродавши все залізачя із заводу... Микався я скрізь, і на біржі копійки одержував, і на базарі оселедцями торгував. Все заспокоював і себе, і Гальку свою... Спочатку не витримали син з невісткою. В Москву перебралися. Там — жінчина рідня. А через рік благовірна моя до матусі своєї у Крим махнула...

Дід Толя раптом замовк, а потім витер долонею спініле чоло. Відкрив пляшку «Житомирської», плюхнув у кухоль горілки і залпом випив, скривившись, ніби ковтнув кисличку.

— А я, бачиш, повернувся до батькової оселі, в своє село... Може й ти вип'еш, Борисе, кажуть, вона, клята, радіацію виводить?..

— Ні, мені ще шукати Жука, а ви б теж не захоплювалися, то — червоне вино від радіації, а не горілка. Мабуть, поїду вже, діду. Пора... Хотів ще запитати... а як же ваш дар? Власне, цікавить, коли це виїм заволоділи?

— Та, — махнув рукою дід Толя, — то — особлива історія. Ця оказія трапилася під час зливи, близкавка мене вдарила... Дуб згорів, а я, бач, ест... раксеном став... майбутнє передбачаю. Та... то — старечі забавки, Борю. Не журись, знайдеться твій пес, сердцем відчуваю, — підвівся дід Толя. — Ходімо, проведу, а то чого доброго, заблукаєш у цих бур'янах мутованих.

Наступної миті самосел раптом ляснув себе по чолу:

— От... мізки й справді пропив уже!.. Мало не забув... Ти до «еккурсоводів» підійди. Тут у нас неподалік таке собі «турбюро» діє. Особливо для заграницьких стараються. А вони, кляти капіталісти, мов мухи на мед злітаються, їдуть і їдуть. Викидають шалені гроши... За них і тягають буржуїв всюди столичні «бізнесмени». Рудий ліс показують, обеліск пожежникам, могильникам, станцію, мертвє місто, гостюють у самоселів. Зайжджають й до мене. Французи... Я навіть їхнього сиру скуштував. Вином своїм пригощали... А ще є тут «бригада», яка відловлює мутантів: хворих котів, собак... То підійди до них, але стережися, не певні вони...

Наслухавшись діда Толю, Борис повертається додому невеселий, але з черговою надією. Розповідь

самосела була ще однією реальною ниточкою, котра повинна була привести до Жука. Борис це просто відчував. Але він ще не зінав, що його Жука, заледве живого кавказця, знайшли біля їхньої покинутої оселі саме ті «бригадівці», про яких і згадував самосел дід Толя.

3

Собаче життя, як людське. Одні живуть у розкоші, другі — близче до кухні, всіляко догоджаючи хазяїну, окремі силою добувають собі шмат м'яса, а дехто... стає «бійцем».

Не здогадувався Жук, лежачи під старою грушевою, біля залишеної його господарями оселі, що беззоряної чернобильської ночі потрапить у розряд собачих гладіаторів, так чи інакше одержавши ще один шанс на життя. Не зінав нещасний пес, що на любові людей до тварин теж робляться гроші. Ще б пак! Спеціальні корми, ошийники від бліх, штучні кістки, реєстрація в клубах, послуги перукарів і навіть джакузі. А новоспеченні бізнесмени навчилися робити гроши ще й на смерті тварин. Страшний молох наживи виявився лютішим від чернобильського монстра. Він безжалю засмоктє в багнюку буття, роздирає навпіл людські душі, і не тільки...

Знесиленому довгими поневіряннями чернобильською зоною Жуку згодилася б навіть штучна кісточка. Але про це йому зовсім не хотілося думати. Хоча, блукаючи, він уже навчився міркувати, бути обережним і спритним. Відтак його змучене тіло аж ніяк не полішала, хоча й квола, собача душа.

...Десь далеко почулось виття вовчиці. Нестерпно-протяжне. Жук звів догори голову, роззирнувся довкіл — рятівного промінчика ніде не було. Намацав лапою щось під своїм знесиленим торсом. То було задубіле кошеня. Підгорнув його до себе, але втямив, що воно мертвє і затрусилося, як мокре щеня. Ослаблими щелепами спробував розкусити скамянілий шматочок хліба, що лежав неподалік. Не вдалося. Натомість, вивалявши мимоволі його в калюжі, знову заходився рогризати. В собачому шлунку забурчало. Здалося, на всю зону...

4

Бувалий темно-синій «беемве» вперто, ніби фантастичний батискаф, протискувався через густу мряку, вихоплюючи з пітми шматки реалій зловісної чернобильської зони. В затхло-прокуреному череві пошарпаної іномарки напіврозляглися два шукачі так званих собачих гладіаторів. В хирлявого пасажира на колінах лежав обріз.

— Я же тебе гаваріл, Фікса, що здесі нічого не найдьом, — сердився, коротко підстригений, коренастий водій.

— Не гані, Лешій, — заспокоїв його худорлявий із золотою фіксорою, виплюнувши через вікно недопалок.

Раптом тусклі фари «батискафа» вихопили з темряви стару напівзасохлу грушу, а під нею — змучене тіло кавказця Жука.

— Стой, стой! — закричав Фікса, блиснувши золотим зубом. — Левеє вазьмі, под деревом, відіш, наш клієнт валяється!

Наступної миті він майже на ходу вискочив з машини, прихопивши обріз. Підбіг до похиленої груші. Копнув обрізаним дулом собаку. Прислухався. Почекулося слабке хрипіння.

— Хана єму, Лешій! Єле шевелітся! На ньом даже куска не заработкає!

— Тяні сюда, на мило пайдьот, — невдоволено прімржкив пошкоджене кастетом око Лєший.

Коренастий так звик до свого худорлявого напарника, що іноді навіть ботав його зеківською мовою. Колишньому мічману з незакінченою філологічною освітою подобалися блатні словечка Фікси, котрі не-звичнно різали слух, додавали, як здавалося, впевненості. Та й любив він розмовляти, як сам казав, суржиком.

5

Так вмираючий Жук і потрапив до «беемве» чорнобильсько-зонівських сталкерів, які вже добре знали смак «радіаційної» гроши. Нові ринкові потуги вимагали, звісно, й нових підходів. Хто запчастини з покинутих автомобілів продавав, хто залишене по-спіхом хатне начиння, а хто викраденими іконами приторгував. А такі ділки, скажімо, як Льоша Корпусов з Балаклави, він же — Лєший, і Семен Гапченко з Харкова, він же — Фікса, займалися забутими в чорнобильській зоні тваринами. Найбільш прибуточними для них були «собачі торги». Про них підприємливий Корпусов казав, «вербуючи» колишнього скокара:

— Ріска ніакова. А «зелень» сама пливить в карманні. Всьо очень просто: находіш дохадягу среді чорнобильських джунглей, аткармліваєш і єдеш в Житомір. Там находіш нужних людей в нужном падвальчике, где кіно...лох-х Нікалай за «зельоний» четвертной мають на комп'ютере і пакуєш в ламінат прістойний паспорт. Сабачій, заметь... Вот і наш дохадяга уже на расхват. Кому для іміджа, кому — охрана, а кому для «зелені»... Фартовисейчас собачі бої. Прикинь, меж собой гризуся пітбуль і ротвੇller... На все бока лєтіт крававая слюнь, шерсть. А кругом — ставки, ставки... За месяц «меріна» в гараж поставить можна.

Льоша Корпусов був надзвичайно переконливим. Його «науку» хирлявий Семен Гапченко вивчив сходу. Розумів, як мовиться, з півслова. Тож і став його тінню, виконуючи будь-які завдання. Так вони і взялися відловлювати зонівських псів. Спочатку просто варили мило з них, але пізніше «загорілися» іншим «бізнесом» — вибрали породистих псів, підгодовували їх і відправляли до столиці на грошовиті собачі бої. Потрапляли до їх рук і справжні бійцівські собаки.

Проте останнім часом їх ставало все менше. На ринку вони дорожчали з кожним днем, а зона брала своє, залишаючи все менше здатних для боїв здичавілих псів. Зростали й витрати «корпусовської фірми». Ось саме в цей кризовий період і потрапив до їхніх рук нещасний Жук.

...Кілька днів знайдений пес пив лише воду, розбавлену пеніциліном. Корпусов дбайливо повистригав йому куделі на впалих боках, позаліплював «Рятівником» рани, порозвішував довкола собаки «липучок», щоб не надокучали мухи. Ретельно виконував усі настанови «підмазаного» ветеринара.

— Смотрю на етого урода і думаю, може, у тебе, кореш, криша поїхала... Чево ти валандаєшся с нім, он же мутант! — сказав якось уїдливо Гапченко.

Корпусов, почесавши неголену мармизу, відповів напарнику:

— Правду ботаєш, фраєрок. Мутантом будем звать. Кормі собачку, как на сало. Работай, блатной. Відіш, матъорий волчара.

— Понял, нє дурной... Гладіатара сдѣлаем с него.

— Баран ты, Фікса, самі фарт спробуєм. Надоєло

зону топтать. Поїдем в Київ под Московський мост...

Льоша Корпусов останнім часом часто навідувався на Московський міст, вірніше — під міст. Там годинами спостерігав за приготуваннями накачаних і ко-ротко підстриженіх молодиків, які з'їжджалися сюди на розкішних іномарках, висаджували з машин здоровенних собак, іноді й справді потворних. Таких, що в зоні не доводилося зустрічати. То були «професійні» бійцівські тварини, привезені з-за кордону. Навчені миттєво перекушувати не тільки собаче горло, а навіть людську руку...

Корпусов теж не проти був мати подібного «бійця», але на нього не вистачало грошей, тож доля дала йому тільки чорнобильського Жука. Відтак люмпенізований мічман задоволено сприймав швидке одужання собаки, спостерігаючи, як той з кожним днем важчає, набирає сил, обростаючи новою шерстю.

6

Жукові нове життя ніби й подобалося. Не треба було бродити лісом, вишукуючи пташині яйця чи ловити бридких мишей. Йому щодня давали добрячий шмат м'яса. Він навіть дещо погладшав. Лапи знову стали міцними й м'язистими. На вухах, загривку, спині потроху відростала шерсть. Проте собака відчував себе ще не зовсім добре, завмирав, коли до нього підходив чоловік з пошкодженим оком і грубо шарпав за загривок, примовляючи:

— У-у-у, мутант... скоро в бой...

Не подобався Жукові не тільки смердючий незрозумілий запах нового господаря — він просто раніше ніколи не чув, як пахне людина після алкогольного перебору — дошкуляли й виснажливі забіги та бридкі щоденні холодні купання, а гірше того — несподівані запливи. Лєший брав його в човен, відплівав подалі від берега і безцеремонно скидав у воду. Жук щодуху молотив під собою лапами. У ніс, пащу, до вух дерлася вода. Ці купання були досить неприємними. Проте Жук допливав до човна і спритно видирався на борт. Тоді його знову безжалісно зіштовхували у воду.

Крім того, новий господар змушував без потреби гарчати на котів, чужих собак. Коли Жук не хотів цього робити, той знімав важкий черевик і боляче бив ним по голові. Жук ставав агресивним, хоча й намагався опиратися. Тоді чоловік з пошкодженим оком кілька днів не приносив до буди м'ясо і не давав пити. Та найбільше роздратувався Жук, побачивши якось вже немолодого бульдога. Його охопило двояке почуття: відрази і щось знайоме, рідне й далеке. Жук аж завив. Протяжно і безпомічно.

— Ану цить! — грізно промовив примржений. — Фас, говорю!

— Вот баран тупой, — дико заіржав фіксатий. — Я тебе говоріл, нічого не вийде с уродом. — Кліф, взяти мутанта!

Бульдог грізно загарчав, настовбурчиваючи загривок, розставив широко свої короткі могутні лапи, готуючись до бійки. Проте Жук дивився на нього спокійно, без боязni. Супротивник нагадував йому сусідського бульдога з простим іменем Сірко. Згадалася йому і німецька вівчарка Чорна. Він не раз вступав у бійку з «односельцями» за неї. Жук аж очі прімржив від завдоволення, згадавши про неї. Тож йому зовсім не хотілося воювати з цим уже доволі старим і мирним бульдогом. Жук несподівано влігся до нього задом, заховавши свій писок до буди.

— Ах ти ж придурок плєшівий! — визвірився Корпусов. — Фікса, тяні волину, я его сам счас замочу...

— По тіхой воде пашлі наші бабки, — промимрив Гапченко.

Корпусов нервово схопився з місця, витягнув за повідець Жука з буди і миттєво перекинув його через гілляку старої яблуні, що росла поблизу. Жук спробував вирватися, але шию різко здавило. У ніс вдарив запах смердючих рук, перегару, з очей сипонули сліпучі іскри. У вухах задзвеніло. Наступної миті його поглинула імліста темрява...

— Харе, Леші! — закричав злякано Гапченко, — Бері на оттяжку! Ето же наші бабкі!

Корпусов поволі відпустив повідець. Тріснула гілляка і напівживий собака важко гепнувся на землю.

— Заскакуй в машину і дуй за доктором, я нє в себе...

— Чаво... плохо, братела? — отетерів Гапченко.

— Е-е-е! Нє мнє, а єму... Зельоних нє жалєй ескулапу, поспе боя отобйом...

7

Борис Іванович, відсторожувавши, попросив у бригадира Петра кілька відгулів, щоб знову податися в зону. Користуючись нагодою, завернув на свою садибу. Вона нагадувала дивну маленьку і безлюдну планету. Зарослу вщерть бур'янами, приземкувату й скособочену хатину майже не було видно. Постояв трохи на подвір'ї, поклав під язик пігулку валідолу та й пішов углиб зони. Через кілька годин він усе-таки знайшов «чорнобильських блукачів», які саме водили за собою рудими лісами чергову групу заморських екстрім-туристів. Довго розпитував у них бізнес-крутиліків про свого Жука, описуючи його прикмети.

— Їх у зоні, мужик, тьма, — засміявся один з них, довгов'язий, здалося, одноліток, — а який твій, не написано... Дохлих багато... Ти б «кінологів» знайшов. Вони тут давно промишляють, знають лігвища всіх мутантів.

— Яких мутантів? — запитав здивовано Борис.

— Таких, як ти... Думаєш, твій собацюра ще нормальний? Він уже давно мутантом став... — східно хіхікнув довгов'язий.

— Хоча могли й відгодувати... для боїв. Або на міло пустили... Зона тут, дядьку... — прогугнявив другий, лисий здоровань.

— А ви... теж мутанти...

Здоровань агресивно рвонувся з місця. Його за рукав камуфляжу зупинив довгов'язий. І, підійшовши до Бориса, поплескав його по плечу:

— Нє хамі, мужік! Іди вперъюд... Шукай фірмачів. Ми тут іншими делами заняти.

А потім ніби комусь додав:

— Тиняються тут дубарі різni...

Борис зрозумів, що від цієї компанії нічого не довідається, зневажливо скинув зі свого плеча руку «чорнобильського блукача» і пішов, не прощаючись.

— Альо, мужик! — гукнув навздогін довгов'язий. — Розпитай самоселів. Вони іноді допомагають... за бабло чи харчі.

Почувши це, Борис знову подався до вже знайомого діда Толі. Проте той нічого нового не сказав. Але коли вони розпили під вечір пляшку «Житомирської», дід Толя несподівано згадав про бабу Нюсю, яка жила десь у зонівських гущавинах.

— Подейкують, що вона сама не раз продавала тим варварам бродячих собак, збігаються чомусь вони до неї. — проказав знехотя самосел, а потім додав, — Добре, добре... піду я з тобою, щоб, бува,

в якусь халепу не вскочив.

Затим вони довго бродили рудим лісом між покинутих осель. І нарешті під вечір набрели на хатину, вкриту зіпрайлою соломою, де й здібали стару як світ, підсліпувати і горбату бабу Нюсю. Здавалося, сто років їй. Та ходила вона ще доволі спритно, але спираючись на такий же старезний дерев“яний костур.

— Доброго дня, бабцю! — привіталися чоловіки.

Замість відповіді на вітання, баба Нюся пробубніла під носа:

— Нема чого людям робити...

Спочатку з нею заговорив дід Толя, потім Борис розповів про свою біду. Але старій мов заціпило. Та коли чоловік витягнув з рюкзака шматок присоленого сала, хлібину й пластикову пляшку з молоком, баба пом'якшала:

— З цього б і починали... Сама я тут, бачте, нема навіть кому хліба принести, і мука вийшла... — зробила паузу, але, не дочекавшись відповіді, продовжила. — Та були якісь зайди. Їли, пили... Напівмертвого вовка... чи-то собаку з собою тягали... Один з підбитим оком, а другий... Тюрма за ним плаче... Дохлятину, казали, збирають, щоб не гнила в лісі, нібито від того менше радіації буде... Казали, в могильник звозять... але той собака, здається, живий...

— Постривайте, бабусю, — зупинив її Борис, — то був кавказець?

— Так, один схожий на кавказця... А той, що з побитим оком, мать, тутешній...

— Нюсько, глушман ти, людина не про це... породи такої собачої його Жук, кавказької, — підправив дід Толя.

— Хіба я знаю ті породи, дорогі мої, для мене собака й годі. Великий... А ще все про якусь «драку» торочили, паскудники...

— Баб Нюся!.. Який він з себе... собака? — змолився Борис, сподіваючись на вдачу.

— Не бачила, синку, поночі було. Машина в них велика, не наша... А той гицель приземкуватий все підганяв напарника... матюками... і по-московськи...

— Не казали, куди їдуть? — аж затрусився Борис.

— Тою дорогою всі на Київ їдуть...

— Точно, Борисе, — підтверджив дід Толя, дивлячись у той бік, куди тицьнула костуром стара. — Ця дорога на Київ. Пішли до мене, там спокійно обмізкуємо, що його далі робити.

8

Повернувшись до оселі діда Толі, вони довго говорили при світлі гасової лампи: конюх Борис і дивний самосел Анатолій Сіроштан. І хоча відчували неймовірну втому — злипалися обважнілі повіки — чоловіки все міркували, що й до чого. Аж поки дід Толя не дмухнув у канкет гасової лампи, мовивши:

— Досить... Я вже й сам не вірю, що мертвий твій Жук. Поспи малість і їдь додому, а потім — до Києва. Можливо, й пощастить... Головне — розпитуй більше, і собачників тих знайди... А свою Альфу візьми з собою, мало що...

Та не спалося Борисові. Подумки планував, як шукатиме тих «гладіаторів». Впевнений «на сто» був, що його собака саме в них. «Головне взнати, коли ті собачі бої відбуваються, і де. Тільки за Альфою заіхати треба...».

...Не спалося тієї ночі й Жуку. І не тому, що йому цього разу не дали їсти, і закрили до металевої клітки. Нові господарі спеціально не годували, сподіваючись, що від голоду пес буде набагато злішим. А

— Жуче, до мене! — твердіше повторив Борис.

Жук, помітно було, вагався. Натомість Альфа різко підвелася і рішуче підійшла до його ніг. Молодики розступилися.

— Ти што, не понял?!.. — наблизився впритул до Бориса агресивний Гапченко.

Наступної міті він несподівано підставив підніжку і звалив конюха на землю. Хтось із натовпу хвацько накинув на Альфу сіть.

А кремезний молодик з усього маху вдарив її кийком по спині.

— Альфо! Альфо... взяти їх! — закричав щосили Борис.

Вівчарка лише безпомічно завищала. Натовп почав потроху розсмоктуватися.

Цієї міті щось незрозуміле розривало тіло й душу Жука-Мутанта. Зачувши надзвичайно знайому іntonaciю, щемно-рідний голос, він зовсім розтиснув щелепи. Підвісся настовбурчений над повереженим пітбулем. Стиснувся, мов пружина. І кількома стрибками досяг Гапченка. Зваливши вмить його, погрозливо загарчав.

Тим часом з-під сітки вже вибралася Альфа. Оскалилася, воявничо найжачивши свій густий і міцний загривок. Вона теж була готова вчепитися в будь-кого своїми гострими зубами.

...На мосту заверещала міліцейська сирена. Вона за кілька хвилин «очистила» пустынє під мостом. Корпусова, Гапченка, лисого, кремезного та «рефері» міліціонери затримали, і все досить швидко владнали, розпихавши їх в автозаки. Кількох надто агресивних «байців» вдалося приспати за допомогою снодійного, інші порозбігалися.

— Ось і все, лейтенанте, — потираючи долоні, сказав майор своєму колезі. — Молодці, таку операцію провернули! А де це наш чорнобилець?..

...Борис лежав горілиць і вдивлявся в небо. Воно було насичено-голубим, без жодної хмаринки. З його очей неголеними щоками стікали непрохані слізози. Обабіч сумирно лежали два його улюблені пси: Жук і Альфа. Один — битий долею, пошматованій життям і чорнобильською бідою, друга — вірна вівчарка, яка розділила смуток, допомогла не забути Жука. «Чи помиряться? — думав Борис. — Чи знайдуть спільну мову? Ми, люди, й ті не завжди сходимося...»

9

З того часу як повернувся Борис зі столиці, минуло з десяток місяців. Він уже майже забув про свої поневіряння чорнобильською зоною, собачі бої, міліцейський рейд. Сторожує взимку зі своїми соба-

ками в коморі, на фермі. А щойно сповзе сніг із землі, доглядає колгоспних коней, ходячи в нічне. Словом, живе звичними селянськими буднями. Правда, ще сумує за рідною оселею, що залишилася в зоні. І радіє від найменшої звістки від тих людей, яких зустрів у так званому самосельному чорнобильському краї.

Іноді сідає на поріг хати біля собачих буд і читає дружині листи від доньки Юльки. Вона — в Києві зачінчує біофак університету. Нещодавно вийшла заміж за гарного хлопця. «Внучок народиться, заберемо до себе, хай поживуть самі, та й диплом на нося...» — сказав якось Світлані. «Обов'язково — згодилася вона, — хто ж його ще навчитъ так любити собаку»...

— Піду я в хату, Борисе, — підвелася дружина, — щось зготую на вечерю, а ти теж не барися.

— Агов, Борисе Івановичу! — загукав з вулиці колгоспний бригадир. — Зайти можна?

— Чого питаєш, Петре, заходь. Листа від доньки читаю?

— Що пише?..

— Добрі новини, до захисту диплома готується. Заходь, заходь, Миколайовичу.

— О-о! Бачу, ще справний старий, потріпаний Жучара, — окинув поглядом бригадир знайденця. — Елітних цуценят незабаром продаватимеш.... Мо», розплідник організуємо в колгоспі, — пожартував Петро Миколайович, — нам такі сторожі треба.

— Ти що, Петре! Старий він уже. Та й зона його виснажила, а ще ті варварські бої... Проте тримається, бродяга.

— А що з тими бандитами?

— Кажуть, посадили за знущання над тваринами... Та Бог з ними... Краще глянь, Петре, якою красунею стала Альфа. Цілком згоден, треба її на злучку звозити, знатні щенята мають вийти. Отоді й подарую тобі одне. Діду Толі відвезу, бабі Нюсі... Живи ще, дякуючи Богові, самосели. Збираюся провідати їх, Миколайовичу... А-а-а... забув геть! Ще Юльці з Віктором подарую. Обов'язково! — ніби сам собі підтверджив Борис і стих, задумавшись на мить. — Що, Жуче, правильно міркую?

Кавказець крутнув хвостом, а потім радісно гавкнув. Його весело підтримала Альфа. Відгукнулися й сільські бобики. І розкотисто покотився суцільний гавкіт поліським селом.

— Здається, все нормально. Життя набирає звичного темпу. Ще подибаємо трохи. Ми ж приречені на життя, і зовсім ніякі не мутанти, — підморгнув Жукові Борис. — А ти глянь на нього, Петре, все дивуюсь, як оце він знає, що я саме про нього кажу...

Васильчук Віктор Борисович

Живе в Коростені. Є засновником, видавцем і головним редактором благодійного видання «Вечірній Коростень». Заслужений журналіст України.

Займається літературною, журналістською та громадсько-політичною діяльністю. Автор низки чудових книжок. Має численні публікації в українських газетах і журналах. Лауреат багатьох престижних премій, у тому числі й міжнародних.

Костянтин Гай (Гулюк)

Переклади пісенної класики

МОЛИТВА ФРАНСУА ВІОНОА Булат Окуджава

Кружляє земля в лоні Божому
Допоки існує світ
Дай, Господи Боже, для кожного
У чому нуждається він.
Розумному дай більше розуму,
Боягузу – швидких коней
Для щасливого дай трохи грошей.
А потім згадай і мене

Кружляє земля за орбітою...
Попрошу – во Ім'я Отця:
Дай, Господи, владному – владою,
Натішитися по вінця...
А щирому міряй по щирому –
Сторицею все поверне,
Покаяння Каїну з вірою.
А потім згадай і мене

Я знаю усе-бо Ти можеш.
Я вірую в мудрість Твою,
Як вірить полеглий воїн –
Що він оживе у раю.
По вірі воздай убогому,
І злого за зло не суди.
Дай миру запеклому ворогу,
Із миром його відпусти.

Я Господи, знаю все збудеться
Хай святиться Ім'я Твоє.
Допоки земля іще крутиться
Дивуючи світ – що живе.
Молитву підношу до Неба:
Допоки життя це мине,
Для кожного дай – скільки треба.
А потім згадай і мене.

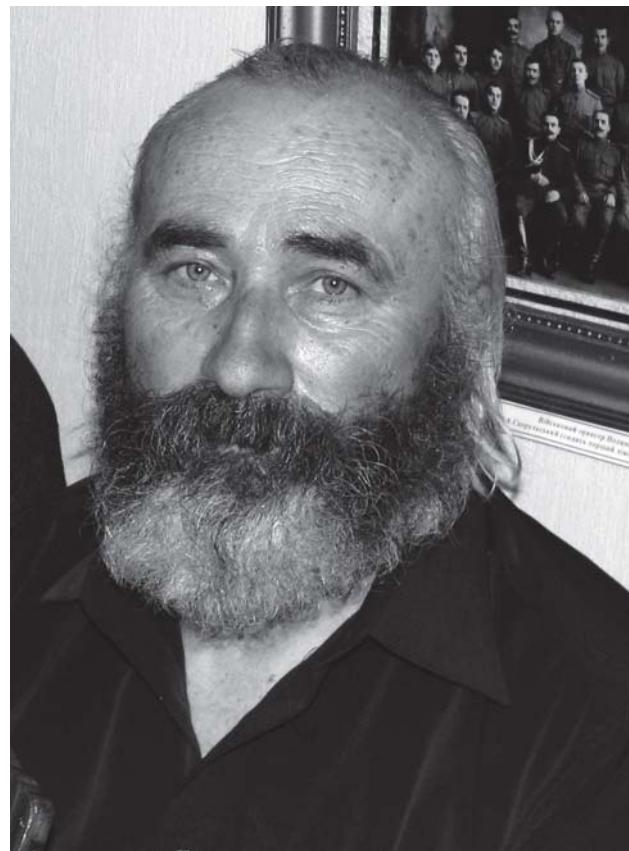
АРІЯ МІСТЕРА Х на слова О. Клейнер

Знову у світ, де рампи горять,
Знову на «біс» літаври гримлять.
Знову туди йти – ховаючи страх.
Дзвоник затих... не барись, акробат!
Трапеції лет під софітів вогні.
Чорним плащем оповитий, як ніч.
Успіх мені стелить квіти до ніг.
А упаду – лунає сміх...

Вчора був, нині є... кружляю,
Упаду, чи, коли, злітаю.
Незнайомих очей блиск на мить спалахне,
Полонить і п'янить мене.

Коли дивитися на світ крізь дно стакана,
Ущерть налитим вином шампана,
Тікає смуток і життя веселка грає.
Коли ж зникає хмільне пиття,
Стакан порожній і – сумне життя.

Тоді блукаю, у безсонні ночі.
Той блиск шукаю – незнайомих очей.

Променем ясним з-під повік спалахне.
Живим, незгасним і зігріє мене.
Осяє морок і за мить відлетить.
Зникає в хорі світанкових зірниць.
Так плинном часу зміє пісні слова
Лише надія завжди жива.

НАМИСТИНИ МАГАДАНУ О. Новіков

Час настав, зі сходом сонця оголосять всенародно,
На піввіку запізнились, та все ж краще – нік мовчать.
З-під арешту наша пам'ять, йди на волю, йди на волю.
Стрепенись валторни хрипом і заплач, як в день суда.

Стій! Сама ні кроку! I по стежках, i по шпалах,
Нашу злякану совість прихопи, та поводи
Там, де часом поламало кості «Біломорканалу»,
Де на картах і планшетах обриваються шляхи.

Вже на разі, та наспіло – кожен вирок, кожен вирок...
Хай запізненням в піввіку, виконанній відмінить.
А гвалтовану віру, папірців брехливих гори,
На сторожі вік «бумажний» далі буде сторожить.

В них, полки на муштрі, топчути лист паперу й букви,
Прибиваючи підбором, kleять ярма-ярлики.
А кораблики надії з них безпомічні і утлі.
Крутить їх і тягне, тягне, хвилями Колим-ріки.

Плями білі на землі, заколочені дротами.
Де купаються тумани, як на мілинах мерці.
Плями білі на землі, намистини Магадану –
Край великого обману під сузір'ями петлі.

Світло спілкування

БРОДЯГА
С. Єсенін

Гречаних смутків трунки п'ю,
Стомився в ріднім краю жити.
Щоб долю десь знайти свою,
Піду дорогами бродити.

Чи де спочину хоч на мить,
В притулку вбогому на лаві.
А мій товариш нагострить
На мене ніж із-за халяви.

До тебе сонце навесні
Промінням ужовтить дорогу.
А та, що дорога мені,
Не пустить до свого порогу.

Чужому щастю втішусь я.
Вернусь домів, одягну чисте.
В Русалчин вечір, у гіллях,
На очкури своїм повисну.

Плакуча верба ледь сплакне,
В жалобі голову схиляє.
Хтось, не обмитого мене,
В собачий цвінттар закопає.

Промінням місячним сплелись
В озерах срібла павутини.
А Русь буде, як і колись
Гуляти й скиглiti під тином.

ПІСНЯ ПРО СУКУ
С. Єсенін

На світанку, в солом'янім закуті,
Поміж куликів, складених в ряд,
Сімома ощенилася сука –
Сім,rudих, привела цуценят.
Їх до вечора пестила, гладила,
Та лизала своїм язиком.
І долівка засніжена танула
Попід теплим її животом.

А увечері, в час, коли кури
Вже засиджували курника,
Прийшов господар похмурий,
Цуценят повкидав до мішка.
За господарем слідом скрадалася
Невіdstупна, як місячна тінь.
І так довго й журливо вдивлялася
В потривожену воду гладінь.

Як до двору припленталась ледве,
Піт вилизуючи із боків.
Її здалося, що місяць над вербами –
Це один із її малюків,
Котрий виплив з могили-озерця.
Затужила, завила, як вовк.
Ну а місяць поплив, тонкосерпий,
Заховався за пагорбок.

Ніби з жарту, лихого, неначе,
Як кидали їй камінь на сміх.
Покотилися очі собачі,
Закотилися зорями в сніг.

ВЕРЕДЛИВІ КОНИ
Володимир Висоцький

Крутояром, понад прірвою, по самому по краю...
Коней я своїх, нагайкою, стъбаю – поганяю.
Щось повітря мені мало, вітер п'ю, туман ковтаю.
Чую в згубному запалі – пропадаю! Пропадаю!

Приспів:
Не біжіть так швидко, коні! Коні не біжіть!
Без правил, батога, без доріг.
Вередливі роки-коні – не шкодують ніг.
Я і жив – як умів. І співав – як умів.
Коней я розпряжу. Ще вірша напишу.
Зупинюсь перед тим, як ступить на межу...

Згину я – немов пір'їнку, буревій змете з долоні.
Повезуть мене галопом по засніженому ранні.
На алюр, не дуже швидкий, перейдіть слухняно
коні,
Не назовсім, та продовжте шлях в притулок мій
останній.

Не біжіть так швидко, коні! Коні не біжіть!
Без правил, батога, без доріг.
Вередливі роки-коні – не шкодують ніг.
А я жити хотів. І співати хотів.
Коней я розпряжу. Ще вірша напишу.
Зупинюсь перед тим, як ступить на межу...

На гостини встигнем Божі – тут запізнень не буває.
Тільки ангельські, чомусь, нам гнівом голоси
співають?!

Чи то може, дзвоник-вісник, голосить – залившся в
плачі?

Чи до коней я кричу, щоб не неслись в шаленім
скачі!

Не біжіть так швидко, коні! Коні не біжіть!
Зупиніться – кричу – навісні!
Вередливі роки-коні – не шкодують ніг.
Я ж дожити не встиг! Доспівати не встиг!
Коней я розпряжу, ще вірша напишу.
Зупинюсь лиш на мить... і піду за межу...

ВЕЧІРНЯ МОЛІТВА
з польської

Як зоря зійде вечірня,
У спокої, сон благий,
Мамо Божа – своїм вірним
Нам єси, благослови.
Як задзвонять в вечір дзвони,
Коли зірок блісне рій –
Я, в молитвені поклоні,
Лік сумління складу свій.

Коли ж нічка землю вкриє,
Молитви у поміч нам,
Наші нужди і надії
Ти несеш в Небесний Храм.
Милосердна Мамо Божа
Не залиш нас у журбі.
Я щодня хвалу приношу
І щодня молюсь Тобі.

ГОРИ, ГОРИ, МОЯ ЗОРЯ
романс Петра Булахова,
слова Володимира Чуєвського

Гори, гори, моя зоря,
Зоря любові вічна
Для мене ти одна засвічена
На світі іншої нема.

Чи стелить ніч землею тихою,
Зірок без ліку в небесах,
Лише одна єдина втіхою,
Горить у вогниках свічад.

Зоря надії благодатная,
Зоря моїх минулих днів,
Як світло віри ти невгласне є
В засмученій душі мої.

Твого проміння з неба силою
Осяяне мое життя.
Як я спочию, над могилою
Гори, і сяй, моя зоря.

MARCHA DOS PESCADORES Дорівал Каіммі
Пісня із кінофільму
«Генерали піщаних кар'єрів»

Моя шаланда море борознить,
По хвилях мчить, зникає слід.
Веде Господь у шелесті вітрил
Здобути свій насущний хліб.
У колі друзів, разом, пліч-о-пліч.
На зустріч долі і зорі навстріч.

Твоя зоря завжди невгласна,
Горить над морем – не згасає,
Проміннями свого кохання
Мені дорогу осяє.

Моя шаланда хвилями летить
За вітром вслід, за вітром вслід.
Нехай Господь цей день благословить
І щедро нам наповнить сіть.
Нехай ця пісня море перетне,
Я повернуся, ти чекай мене.

ЦИГАН ІДЕ
P. Кіплінг

Шукає джміль, де духмяний хміль,
Чи метелик – де мак цвіте,
А циган – за обрій, по дорозі мрій,
Куди доля його веде.

Тікає джміль, де духмяний хміль,
Сіра чапля – у татарник.
А циганське дівча шал вогню в очах,
За коханим веде у слід.

Тож вперед – за циганською зіркою мрій,
В край де крила вітрил майорять.
І зіниці сузір'ям плекають надій
В небесах, що багрянцем горяте.

Диких вепрів слід – в чагарі боліт,
Диких коней по степу рой.

А циганські шатри – де гудуть вітри
І вогні кочових багать.

Так і треба йти – крізь усі світи
Без вагання – пекло, чи рай.
У єднанні сердець, долі навпростець
Хоч до краю землі, хоч за край.

Тож вперед – за циганською зіркою мрій,
На схід сонця, світанку настріч.
Там, де хвилі рожеві цілують обрій,
В засвіти проганяючи ніч.

Тож вперед – за циганською зіркою мрій,
В вир південних широт, до мети,
Там де Божа мітла, ніби пил із стола,
Назавжди заміта сліди.

Валентина Бандерська (Фрея)

Все в світі – суєта.
В кружлянні круговерті,
Живих чекає смерть,
Лише богів – бессмертя.

Горить зоря нараз,
(Що завтра – зна Творець),
Але кривавим Марс
Малює днів кінець

Феміди грізний лик
Без пристрасті судить.
Чекай, що заслужив –
І цар і еретик...

Чи праведно ти жив,
Чи грішно – без пуття.
Живи, поки живий –
Сьорбай гірке пиття.

Всё – суєта суєт,
Всё – круговерть кругов.
Рожденье дарит смерть,
Бессмертіє – богов.

Горит звезда сейчас –
Назавтра буде тень.
На небе красний Марс
Грозит покрасить день...

Феміда все ж слепа,
Хоть беспристрастен лик...
Не захищён никто:
Ни царь, ни еретик,

Ни праведник в пути,
Ни грешник, ни герой...
Зачем расплаты ждать –

Гулюк (Гай) Костянтин Володимирович

Народився 1953 року в смт Березне Рівненської області, але вже з 1955 року батьки переїхали до Житомира. З раннього дитинства й аж до шкільного віку виховувався у бабусі з дідом у селі Бобрик, котре входило до селищної ради села Гай. З отого коріння народився і псевдонім. З 1960 року по 1968 рік навчався в житомирській середній школі №1 (район Мальованка), а з 1968 року – в Червоноармійському СПТУ №8.

Деякий час працював пожежним в одній із протипожежних частин м. Житомира. З 1971 по 1974 рік служив у лавах Радянської армії. Після військової служби працював на будівництвах та на гірничо-збагачувальному комбінаті НКГоку м. Кривий Rіr.

З 1979 року, після повенення до Житомира, працював машиністом сцени у Житомирському музично-драматичному театрі ім. Івана Кочерги.

Нині, перебуваючи на пенсії, є кліриком Української Православної Церкви Київського Патріархату.

Переклади став писати, як протест проти практики пародійованих «перекладів», у яких спотворювалася українська мова.

Василь Дацюк ДАЦІЗМИ

Люди поділяються на дві категорії: одних обирає доля, інші самі обирають свою долю.

Українці, бодай зрідка намагайтесь бути не українцями.

Народжений кукурікати не щебетатиме.

Життя – це комедія з трагічним кінцем.

Доля, на жаль, часто змінює букву «О» на «У».

Назвався білим грибом – не лізь у брудний кошик.

Минуле слід пам'ятати, аби не робити помилок у майбутньому.

Для виправлення помилок у юності не вистачає мудрості, а у старості – часу.

Немає великих народів, є мудрі і є нікчемні, які вважають себе великими.

Романтики – це люди, які намагаються схопити дідька лисого за чуба.

Жінки – це ті янголи, які в юності літають на крилах, а в старості на мітлах.

Розумний, коли хоче щоб його почули, мовчить, дурень – репетує.

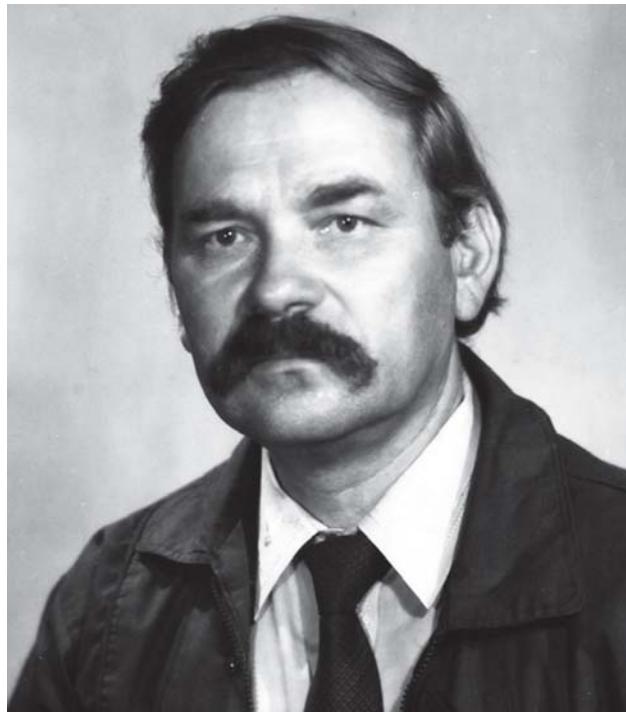
Переважна більшість чоловіків уже давно не носії честі й гідності, а лише штанів і пляшки з пивом.

«Собака – друг людини», але не кожної.

Шукай ворога не поза собою, а в собі.

Надія не вмирає останньою, після неї ще багато чого вмирає...

Мудрий розуму вчиться сам, дурень намагається вчити інших.

Найбагатший життєвий досвід має той, хто життя вивчав лобом.

Європа приваблива європейцями, Україна страшна владою.

Чим наполегливіше твоє прагнення бути крутым, тим більша вірогідність, що ти походиш від мавпи.

Вуха – це та частина тіла, на яку хитрі чіпляють дурням, що самі хочуть і ті потім тим гордяться.

Життя – це клітка, з якої людина виходить на волю лише після смерті.

Всякий політичний амбітний баран має свій план, як стати левом.

Найважче дается близькім уміння любити більшого свого, як самого себе.

Сергій Кобилінський

Діагностика

(ТС «Діагностика» № 15)

Валерій Семенович, чоловік середнього віку, лікар відділення функціональної діагностики міської лікарні, набирав усе більшої популярності особливо серед жіночого населення. Апарат ультразвукового дослідження стану плоду у вагітних жінок, що був на той час єдиним в обласному центрі, і на якому працював лікар, викликав великий інтерес не тільки у майбутніх мам, але й ставав предметом дискусій серед лікарів. Життя медицини вносило свої корективи до форм і методів обстеження вагітних жінок. Живий інтерес та незбориме прагнення бачити на екрані рухи майбутньої дитини, а головне питання – «Хто буде?» – ставали темою розмов майже всіх родин, котрі очікували на з'яву маленької людини, яка своїм голосним криком принесе радість і турботу для батьків, та гордість для тих, хто набере нового статусу – дідуся і бабуся.

Молода сім'я лікарів, яка приїхала за призначенням на роботу у невеликий районний центр, жила мріями та сподіваннями про те, що другою дитиною у сім'ї буде обов'язково син і навіть знали, як вони його назвати – Ілля, щоб виразно звучало поряд з іменем батька. В районній лікарні він працював акушером-гінекологом і звичайно поряд з регулярним обстеженням дружини в жіночій консультації, майже щодня воркував над її животом, що приносив задоволення і радість своїм збільшенням для щасливої сім'ї. Лікар вирахував усе: і місячний календар для запліднення, і перші рухи майбутнього сина та його серцевиття, і всі відомі й невідомі зовнішні ознаки поведінки дружини, і лінії на її округлому животі, по-

ложення і рухи плоду, який з кожним разом звучно заявляв про своє існування. Майбутній батько був задоволений збіgom усіх наукових даних, своїм досвідом та народними прикметами і спостереженнями, цілуочи живіт дружини, радісно промовляв:

– Синочку! Я тебе дуже чекаю! За рік-два разом підемо в баню, потім – на полювання! Навчу свою машину водити, верхом на коні діда Володимира скакати...

– Ой, діагносте мій дорогий, – сміючись від лоскутого його поцілунків, промовляла дружина Віра Степанівна. – Що б ти тут мені не говорив, а я добре знаю, хто і коли у нас буде. Так що думай, як змінити свого Іллю, на ім'я нашої другої доночі. Краще придбане готов, а то вже повний ящик назбирав машинок, літаків, пістолетів. Сам потім будеш ними гратися! – з веселим сміхом дружина впевнено відстоювала свою точку зору.

Перший місяць осені своїм розмаїттям квітів, падаючим жовтим листом з дерев та скошеними хлібами на полях, веселим щебетом дітлахів, які юрбами ходили до школи, ще теплим повітрям та пролітаючими павутинами «бабиного літа» розкривався на повну паліtru своїх кольорів і жив своїм життям.

– Знаєш, моя кохана! До пологів залишилося два тижні й остаточну крапку наших надій та сподівань, звичайно, поставить факт народження дитини. Давай завтра поїдемо в обласний центр. Там досить досвідчений лікар, мій колега, працює на апараті ультразвукових досліджень, який показує все, навіть яка довжина волосся на голові дитини, – загадково посміхаючись, почав свою розмову лікар за вечірнім столом. – Нічого страшного немає. Поїдемо! Я вже домовився, побачимо. Це ж цікаво і корисно для передбачення всіх обставин під час пологів, – перевонував свою дружину лікар, хоча поряд з цим його не менше турбувало і горіло великою цікавістю питання підтвердження його розрахунків на свого майбутнього сина.

Машина з помірною швидкістю, без різкого гальмування, об'їжджуючи навіть маленькі вибоїни на чистому асфальті, везла двох радісно збуджених молодих людей до обласного центру. Міська лікарня жила своїм буденним турботливим життям і здавалась, що проблеми всіх, хто перебував у лікарні, були якоюсь особливою територією загальноміських тривог, надій та сподівань. Вони швидко знайшли потрібну таблицю на дверях кабінету, дочекались обумовленого часу зустрічі й обое разом зайдли до кабінету лікаря, спеціаліста ультразвукової діагностики.

– Вітаю, Валерію Семеновичу! Знайомтесь! Моя дружина, Віра Степанівна, краса та гордість нашої України. Ось, як ми й домовлялися, приїхали звірити наші тести, – посміхаючись та потискуючи руки, чоловіки тепло привіталися.

Всадовивши чимзручинше жінку в м'яке крісло, чоловіки завели мову про нелегке, без належної оцінки та ще й при великих потребах, життя медицини.

Світло спілкування

Колеги вже не перший рік зналися між собою і тому теми для спільної дружньої бесіди текли, немов вода тихоплинної річки, аж поки об'єкт дослідження не нагадала своєму чоловікові про причини їхнього візиту.

– Не хвилюйтеся! Знаєте, це наша тактика! Ви повинні бути спокійною, тоді й ваша майбутня дитина буде спокійною, зараз подивимось і я видам вам усю інформацію, як на сповіді, – посміхаючись, відповів Валерій Семенович, вказуючи, як потрібно розміститися на кушетці.

Обидва лікарі поринули кожен у своє: один, професійно вдивляючись в екран апарату УЗД, надавав коментарі до побаченого і зрозумілого тільки для нього, а другий стежив за рухами картинок на екрані, намагаючись самостійно розібратися в побаченому. Його спітніле чоло, яке він щоразу витирав, видавало бажання пізнати дотепер небачену можливість внутрішнього життя дитини та неприховане хвилювання і турботу про ту живу істоту, яка незабаром збиралась з'явитись на білій світі.

– Валерію Семеновичу! Я розумію, що ти краще за мене бачиш і розумієш ці світлі й темні утворення. Мені також видно, як класично складені руки, ноги, де голова. Слава Богу! Ти мені скажи і покажи те, що мене найбільше цікавить. Хто буде – хлопчик чи дівчинка? – з відвертою цікавістю в очах запитав чоловік лікарки свого колегу, який кивнувши головою на знак згоди, почав шукати на екрані те, що визначало у людей їх стать.

Хвилина чекання здавалась для батька майбутньої дитини дуже довгим часом і лише після того, коли лікар впевнено промовив:

– Ну, дивись! Бачив? Пацан! Все так, як і в тебе! Висять, як помідори! – лікар полегшено зітхнув і міцно потиснув руку свого колеги.

Всі дружно розсміялися, а дружина, приводячи себе в порядок, повернулась до лікарів-спеціалістів весело і впевнено промовила:

– Можете сміятись! Можете радіти! Але я знаю, що буде дівчинка. Парі брати не будемо, зустрінемось по факту.

Чекання цього щасливого тривожного та неспокійного дня було недовгим. Через днів десять Віра Степанівна була вже з початком переймів госпіталізована в пологове відділення районної лікарні. Спеціалісти-лікарі займалися кожен своєю справою, а схвильований майбутній батько сидів в ординаторській пологового відділення і напружено чекав щасливої миті, коли почує довгоочікуваний несподіваний і приємний голос малюка. Наповнена сумкою з відповідним набором продуктів, заготовлена для

підведення підсумків цього відповідального процесу, стояла в кутку кабінету.

Він змушеній був зателефонувати своєму обласному керівнику охорони здоров'я про причину неможливості взяти участь в роботі наради.

Уважно вислухавши інформацію і, мабуть, думаючи про щось своє, керівник галузі Віктор Михайлович впевнено і спокійно промовив:

– Бачу, що голос схвильований! Не треба! Все буде нормальним! На підмогу висилаю ще двох наших спеціалістів. Удачі, татуню!

У телефонній трубці прозвучали короткі гудки. Лікар, глянувши на сумку, швиденько спустився вниз і шворно метнувся до найближчого гастроному, добрати дечого. За лічені хвилини він був на місці, завмерши в очікуванні дорогої звістки.

Здавалося, час зупинився, поки він почув голосний крик дитини, який доносився із пологової зали.

«Нарешті! Слава Богу!», – нестримні сльози радості побігли по щоках.

Через декілька хвилин вийшла до нього лікар-мікропедіатр обласного центру і, витираючи спітніле чоло й весело посміхаючись, промовила:

– Ну що, колего, я вас вітаю! Ви маєте дівчинку. Вже можна зайди і поцілувати свою дружину.

Чоловік здивованими очима дивився на лікаря, не зовсім розуміючи суті цього повідомлення.

– Як дівчинка?! Хлопчик має бути! Шукайте! – розгублено вигукнув батько новонародженої дитини.

– Дасть Бог, знайдемо іншим разом. Іди до дружини, цілуї її, маєш гарну дівку. Гордитися будеш, – сміючись промовила вродлива жінка, яка, мабуть, довідалась уже про надії свого колеги.

Але татусь уже не чув її останніх слів, швидко зайшов до пологової зали, де перебували його дитина з дружиною. Ніжно поцілував жінку в червоні спітнілі щоки і стиха мовив:

– Все нормальним! Слава Богу... – і, повернувшись до дитячого столика, попрохав медиків: – Розгорніть дитину. Я хочу сам побачити!

Веселий сміх і добродушні крини колег, котрі досі ще перебували у пологовій залі, трохи розвіяли його збентеженість.

– А як вас звати, лікарю! – раптом звернувся він до лікаря-педіатра із обласного центру.

Жінка лукаво подивилася на свого колегу і відповіла:

– Мене? Вікторія Павлівна!

– Яке гарне ім'я... Вікторія?! Значить Вікторія! Як добре, що діасностика не справдилася... Свою дочечку я назуву Вікторією! – мало що не на всю лікарню вигукнув щасливий батько.

Сергій Володимирович Кобилінський

Народився на мальовничому Поліссі, що на Житомирщині. Все своє свідоме життя за покликом душі присвятив найгуманнішій професії – лікарлю. Працював фельдшером сільського медпункту, головним лікарем дільничної лікарні, головним лікарем району, начальником управління охорони здоров'я міста Житомира, заступником директора департаменту охорони здоров'я облдерадміністрації.

Отримав почесні звання «Відмінник охорони здоров'я Радянського Союзу», «Заслужений лікар України».

Член Національної спілки журналістів України.

Автор збірок оповідань «Про тебе і про нас», «Зустрічі проси у долі», «Пам'ятаю смак твоїх губ», «Холодно влітку без тебе», «Важко тебе не чекати» та багатьох публікацій в газетах області.

Марія Хімич DearMrs.K,

Або нотатки помічниці вчителя в канадській школі

10 травня 2016 р.

В одній із початкових канадських шкіл я вперше побачила вчителя першого класу – чоловіка. Мабуть, в усіх пострадянських людей навіть язык не повернеться сказати: «мій перший вчитель». Усі кажуть: «перша вчителька».

Учитель молодших класів – не рідкість у початкових школах. Чому б і ні? Зарплата хай і не як у нафтоворків, проте на будинок-автомобіль-подорожі вистачить. Плюс – два місяці літніх канікул, різдвища та великолітні канікули. Додайте ще повний соціальний пакет.

Як виглядає вчитель молодших класів? Намалюю той портрет, який я бачила: чоловік середнього віку, з невеличким пузцем, у міру серйозний та м'який. В його кабінеті буде все, як вимагається: поділ на різні зони, кольорові плакати й таке інше. Проте якщо якийсь плакат трохи обрів'ється, не факт, що вчитель це помітить. Він же не жінка, щоб труситися над ідеальним виглядом!

17 травня 2016 р.

Пам'ятаю уроки музики в початкових класах: ми під диктовку вчителя музики записували в зошит-пісеннік тексти народних пісень, а потім учитель грав на баяні, а ми – співали. Це були чудові уроки, я досі знаю чимало текстів козацьких пісень.

У канадській початковій школі першокласників знайомлять з творчістю видатних композиторів, наприклад, Ігоря Стравінського, вчать вслушатися в музику й розуміти її.

18 травня 2016 р.

Сьогодні працювала помічницею вчителя по заміні

в Соломіїній школі: зранку в дитячому садку, а після обіду – в першому класі. Соля образилася на мене, бо я, вивляється, гралася з іншими дітьми, а потім ще й запізнилася, коли треба було її забирати зі школи. Погана мама, що й сказати.

20 травня 2016 р.

Завуч-чоловік із татуюваннями на руках (у мене підозра, що цим у нього не обмежилося), завуч-жінка із фіолетовим ірокезом і татуюваннями на всіх ділянках рук і ніг, які визирають з-під одягу: як вам таке?

Демократична канадська школа подобається мені все більше й більше. Адже завучка з моєї рідної школи мала перепалене хімією тъмяне волосся, а взимку носила грубі гамаші під спідницею. При цьому змушувала всіх дівчаток у школі носити такі ж самі.

Завуч із татуюванням ніколи не змушуватиме робити те, від чого тебе верне. Я в цьому впевнена на всі сто.

25 травня 2016 р.

Я продовжує працювати помічником вчителя на заміні. SubstituteEducationalAssistant. Минулого тижня чотири дні заміняла помічника у другому класі однієї початкової школи. У мої обов'язки входило допомагати дітям, які відстають. А їх у другому класі двоє: Кешес і Дем'єн. Обоє хлопці розумні, проте мають проблеми в сім'ї, що відбилося на їхній поведінці. Кешес лінівий і неуважний, проте добрий і товариський. Дем'єн – агресивний, штовхає дітей, полюбляє знущатися. Одне слово, він мене за тиждень просто замучив.

Також у мої обов'язки входило тричі на день вимірювати рівень цукру в крові хлопчика-діабетика Бена. Хлопчик дуже мужній, сам собі коле пальчик, капає кров на лакмусовий папірець. Я завжди говорю йому, що він сміливий.

Робота помічника фізично дуже легка. Що там порівнювати із працею продавця у магазині, який цілий день на ногах у залі, або тягає важкі коробки на складі! Проте морально робота помічника вчителя важча. Є діти з особливими потребами, а також агресивні.

6 червня 2016 р.

Прикол під час ланчу в канадській початковій школі.

Вчителька: – Розпочався Рамадан. Це ісламське свято. Діти-мусульмани прийшли в свяtkовому одязі, принесли для однокласників торт.

Інша вчителька, глухувата: – What do you say?

Вчителька: – Ramadan.

Глухувата вчителька: – Grandmadied? (Бабуся померла?).

Усі лягли від сміху.

7 червня 2016 р.

У одній із реддірівських початкових шкіл мину-

лого року започаткували проект – шкільний телеканал новин. Щодня новини транслюються за допомогою smartboard у кожному класі. Ведучі, як правило, хлопчик і дівчинка (щоразу різні), вітаються з телеглядачами і розповідають шкільні новини. Зокрема, вітають іменників. Оскільки ця школа – англо- і франкомовна, новини ведуться двома мовами.

Шкільна телестудія покликана розвивати у дітей навички спілкування та правильного літературного мовлення, розвивати їхні таланти, а також упевненість у собі.

8 червня 2016 р.

Другокласник Бен – діабетик. «Хочете дізнатися, як правильно тестувати кров?» – запитує він і поправляє на носі великі окуляри. Я схвально киваю головою. Він гордо дістає лакмусовий папірець, запихає його у спеціальний детектор. Потім вставляє голку в шприц і спокійно коле собі палець.

– You are so brave! – дивуюся я.

Бен задоволено пихтить. Він здавлює палець, щоб з'явилася крапелька крові, і капає на лакмусовий папірець. Детектор показує рівень цукру: 14.1, це – у межах норми. Якщо рівень нижчий за 10, то Бену треба випити сік. Якщо рівень опускається до поділки 4, Бену буде дуже кепсько. Якщо рівень вищий за 17, йому треба активно порухатися.

Показники записуємо в спеціальний зошит. Я дякую Бену і він поважно повертається за свій стіл продовжувати читатися. Вимірюємо рівень цукру тричі на день: о 10:00, о 10:55, перед фізкультурою, о 14:00, за годину перед зборами додому.

Бен маленький на зріст, мовчазний, завжди слу-

чається вчителя. Часом любить побешкетувати з усіма, і зовсім не відрізняється від цілковито здорових дітей.

Маленький сміливий хлопчик...

15 червня 2016 р.

Брайдіну – сім років. Він знає кілька слів, ходить із підтримкою, любить гратися. В основному перевесується на візку. Пускає слину. Може неочікувано схопити когось за волосся чи руку, одяг, або вдарили. Він ходить до першого класу разом з іншими дітьми.

У перші п'ять секунд знайомства Брайдін ударив мене ногою по обличчю. Потім подряпав мені лоб і руку та вирвав пасмо моого волосся.

Після обіду Брайдін вкакався, запхнув руку в свій підгузник і вийняв знову вже загиджену. Підгузник йому змінила інша помічниця.

Він швидко втомлюється і нервус. Може довго розглядати якусь близьку річ. Брайдін розуміє, що йому говорять, проте не завжди реагує на це.

Діти до нього добре ставляться. На перерві я кла-ла Брайдіна на візок і діти везли його в пісочницю. «Він любить палички», – сказали мені діти й знайшли для Брайдіна цілу жменю паличок.

Брайдін кілька разів дуже боляче хапав дівчаток за волосся і виривав цілі жмути! Проте вони не ображалися. Який високий рівень толерантності в канадських дітей! Вони знали, що Брайдін – інший, приймали його таким, який він є, охоче з ним гралися, розповідали мені, що любить цей «особливий хлопчик».

Працювати з Брайдіном дуже важко. Хочеться сісти і заплакати, їй-Богу! Респект усім вихователям, які працюють з «особливими дітьми»!

Василь СТАШУК

ЩОСЬ ЗАГНИЛОСЬ У НАШІМ КОРОЛІВСТВІ

У гравітаційному полі Шекспіра

Чотириста років минуло відтоді, коли на крутосхилах туманного Альбіону Небеса явили світові Чудотворця Слова Вільяма Шекспіра, який прийшов на грішну і святу землю, “щоб віправити вивихнутий суглоб часу”, щоб, як зазначив відомий шекспірозвінавець Гарольд Блум, “провести чітку демаркаційну лінію між свободою і фатумом, показати, яким чином чесноти і гріхи непомітно перетворюються на свої протилежності”.

“Ромео і Джульєтта”, “Король Лір”, “Гамлет” – це теперішнє минуле, теперішнє сучасне і теперішнє майбутнє.

Якщо ми хочемо збегнути хоча б вищерблену скалку цього світу, а в цьому світі – себе, вслухаймося у могутнє серцебиття Гамлета, що через віки пульсуює у наших душах, примушує нас замислитися над тим, як ми живемо, чому торжествують ідеї честі і гідності, а перемагає неправда, зодягнута у шати лицемірства і повзучого духовного піратства.

Творчість Шекспіра – це своєрідне гравітаційне поле, з проекцією – у вічність. У цьому полі притягаються протилежності духовних і моральних систем. У цьому полі ми бачимо, як стверджують моральні і літературні авторитети, “тиранію Шекспіра”, що тиранить людську байдужість і поганство оскопленої душі...

Гамлет: – Чи бути, чи не бути? Ось в чому річ.
Що почесніш для душі – чи терпіти
Скалки та стріли навісної долі,
А чи, поєставши проти моря лих,
Збороти їх?

Якщо і бути, то коли і з ким?
В яку юдолю мене покличе вічність?
Шапкують попідтинню козирки,
А в душу вовкулачаться стежки,
Що будуть неприкаяно язичить.

А може, краще згорбиться в кутку,
І заспівати кацапам “алігую”,
Заплазувати вужем в сосняку,
І гульбонуть в чужому сіряку,
Допоки гріх в штанах не здетонує.

Запхнуть в матню своє бездарне “я”,
І заховатись у безпечність ляку.
Найнять за свою душу скрипаля,
Й горбатиться весь вік – “на бугая”,
І безпробудно спать, як після маку.

А може, мовчки скинути штани,
І переждати в кущах лиху годину,
І бавиться свистком із бузини,
Навпомацки блудить, мов каплуни,
Й лизать усе, що тільки нижче спини.

Якщо я не зірвусь, як амонал,
То відкушу язик, щоб не єлеїв, –
І певне, десь всесвітній зубоскал,
Чи то новітній осоружний галл,
Забальзамує гречно в мавзолеї.
А мое вічне – “Бути чи не бути?” –
Стойте над світом грішним інтегралом.
І я несу на власному горбу
Всесвітнє розкорчоване “табу”, –
Вже не галопом, а народним чвалом.

...Малює осінь спазми на вікні.
Ховається в алеях п'єдестали.
Вже вішається вітер на сосні,
А я шукаю Гамлета і в сні,
А навкруги – лиши Клавдія васали.

7.05.2015

Гамлет: – *Просякни кров’ю, думко, а як ні, –
To й зовсім не потрібна ти мені.*

Візьміть мене в розвідники, братове,
Я вип’ю кров – ні! – не чиюсь – свою.
Я вже давно зносив штани корткові,
Шукаю правди у чужому слові...
Fata morgana...

Безвість... Дежав’ю...
Я згоден, якщо можна, – до штрафбату,
Я доповзу, якщо не добіжу.
Десь там, де вже бомжує отча хата,
І посивіли навіть ластів’ята, –
Підлоту, хоч одну – підстережу.
Звихнуться пальці на глухому полі,
Де кожному своє: ганьба чи честь.
Хай буде кров, коли немає волі,

Світло спликування

Хай спалить грім, що всує – у стодолі...
 В громах Всешишніх наша правда єсть.
 Візьміть мене на хресну герць, братове, –
 Хоч і впаду, але не підведу,
 Я з вами однієї групи крові, –
 З маленької Великої Любові –
 У нашому засніженні саду.
 Візьміть мене, панове, в гайдамаки,
 Де верховодить Гонта у вогні.
 Я вже своє давним-давно відплакав,
 А в переддень Всешишньої атаки
 Я освячу і свій кривавий ніж.
 Якщо душа занудить білим світом,
 І знову встане сонце міражем,
 У церкви будуть коні жеребитись,
 І смерд смиренно ляже під копита,
 У зграї коронованих нікчем.
Візьміть мене, братове, в гайдамаки.
 10.06.2011

Гамлет: – *Без Божої волі й горобець на загине.*
Якщо це станеться тепер, то не станеться потім. Якщо не станеться потім – станеться колись. Головне – бути готовим.

А ти готовий вийти за межу,
 Де і боги воліють на пощаду.
 А я уже нічого не скажу,
 Свою любов, як лань, підстережу,
 Що дихає уже давно на ладан.

Все має бути так, як має бути,
 Навіть тоді, що це було вже вчора.
 І не поможе ані верть, ні круть,
 Коли нам не судилося збегнути,
 Хто ми уже на звалищах Гоморри.

Боги... Їм легше. Знають всіх і все.
 А ми, немов невміті гречкосії,
 Свою судьбу роковано несем,
 Аж горбиться за обрієм шосе,
 Що стелиться під ноги, як повія.

Боги... Їм знати дано про все і всіх, –
 Коли і хто здерє сорочку з брата,
 Коли тебе нестерпно б'ють під дих
 Й дратують світ як не кнутом, то матом.

А ти ходи, твоє тебе десь жде, –
 І тільки, не дай грішному – без Бога.
 Судьба – не дощ. Її не переждеш, –
 Безславно десь зненацька упадеш,
Як стане тобі вполерек дорога.
 15.05.2015

Гамлет: – *Щоб добрим бути, мушу стати лихим.*

I
 Я добрим був, мені плювали в душу,
 І підкидали дохлих горобців.
 А я лихим сьогодні бути мушу.
 Вже біль чужий нестерпно серце сушить,
 Щоб, не дай Бог, не збивсь на манівці.

Я добрим був, мені сукали дулі,
 Штовхали в спину вихрести –
 в узду,
 І під добреньке й божевільне – “люлі”,
 Мій гріх гойдали, наче у кострулі –
 Освячену бомжами баланду.

Бути добреньким, щоб тільки усміхатись? –
 Коли потрібно грюкнуть кулаком,
 Коли вже треба всенародним матом
 Збудить всяк сущого, що тільки й знає –
 спати –
 У штолнях єлісейських катакомб.

Добро повинно бути з кулаками?
 А що, коли і справді треба так?
 А може, серед гвалту і бедламу
 Наточимо елею з фіміаму
 За вищерблений блазнями п'ятак.

І в час такий, всесвітньої осмути,
 Коли пильнує душу ненасить,
 Коли й любов підступить уже спрутом,
 Дай Господи, ходити і не гнутись,
 І, не дай Боже, добреньким прожити.

II
 Щоб добрим бути, мушу стати лихим,
 Коли у душу лізуть костоправи, –
 Справляють месу голосом чужим,
 Щоб ярим бродом перейти сухим,
 І скопом десь гульнути “на халяву”.

А під вікном шельмує вічний гріх,
 І полосує душу батогами.
 А хтось гризе єлейні сухарі,
 І лащається до серця пазурі.
 Горить земля у мене під ногами.

Горить земля, немов суха трава,
 Що зайнялась мені на одпокуту.
 А у селі живе одна вдова,
 Що Богом і людьми давно забута.

І все кругом міняється, тече,
 І до вдови нема ні кому діла.
 Чому ж земля всіх нас не обпече?
 Невже земля під нами перетліла?

Як пережити судьбу в своїм селі?
 Як пережити себе у власнім домі?
 Стрясають вись космічні кораблі,
 А баба йде із в'язкою соломи.
Щоб добрим бути, мушу стати лихим.
 11.06.2015

Гамлет: – *Інакше – хто ж би стерпів глум часу,*
Ярмо гнобителів, пиху зухвальців,
Зневажену любов, суди неправі,
Нахабство влади, причіпки й знищання,
Що гідний зазнає від недостойних, –
Хто б це терпів?

А ти – терпи.

Як Бог велів – терпи.

Гамлет: – Хто назове падлюкою мене?

Хтось цвенькає, що ми маленькі люди,
Що нам судилось – повзати під столом,
Що вже ніхто й ніщо нас не розбудить,
І наших вороних – не схарапудить,
А денщику – горбатиться хохлом.

Невже і справді я такий убогий,
Як пень, що попід вікнами зав'яз,
І що для нас нема й не буде Бога,
А тільки скособочена дорога,
Де править коронований маразм.

Дістаньте колть,
візьміть мене за груди,
Щоб аж здвигнулись небо і земля,
Коли у жилах кров мою паскудить
Срібняк порнокопитного цди,

А у громах уже святкує тля.

Пекельний день тримтить і серед літа,
А десь за пругом саван хтось снує.
Тінь Клавдія новітнім неофітом
Гойдається над цілим білим світом,
А у душі дух Гамлета встає...

За глумом – даль, а далі – вже могили,
Тільки хрести тупцють за селом.
Я не піду на вишколені схили,
Ще Гамлет десь мені шукає вила,
Щоб я не став холопом і хохлом.

06.02.2011

Прощаюсь на схилах любові.
Зустрінемсь в безодні хули...
Hi, це не останнє слово...
Останнє – не так болить.

СТАШУК Василь Федорович

Народився 1 січня 1944 року в с. Савлуки Малинського району, що на Житомирщині. Закінчив середню школу у Великих Кліщах Народицького району, куди переселилася сім'я після смерті батька.

Працював у колгоспі, шляховиком, на будовах Києва, закінчив Київський держуніверситет ім. Т.Г. Шевченка.

З 1968 року – на журналістській ниві. Спочатку – в Народичах, потім – у Малині, більше десяти років редактує Брусилівську районну газету «Відродження», яка у 1995 році була удостоєна Грамоти за підписом О.Т. Гончара.

Ініціатор створення історико-краєзнавчого музею ім. І. Огієнка, перший його директор.

Головний редактор літературно-мистецького альманаху «Житичі і світ».

Автор творчого проекту «Огієнкові гостини».

Голова міжрайонного літературно-мистецького об'єднання «Просвіт» імені І. Огієнка.

Голова Брусилівської районної організації Всеукраїнського товариства І. Огієнка.

Голова Брусилівської районної організації Всеукраїнського товариства «Просвіта».

Заступник голови Житомирської обласної організації НСПУ.

Лауреат Всеукраїнських премій імені І. Огієнка, імені Василя Юхимовича; молодіжного поетичного конкурсу «Дорогами ровесників», оголошеного міжобласною газетою «Молода гвардія»; обласних премій імені Василя Земляка та імені Михайла Клименка.

Член Національної спілки письменників України.

Член Національної спілки журналістів України.

Делегат IV (надзвичайного) і V-VII з'їздів НСПУ.

Поет, прозаїк, критик.

Автор 23 поетичних і прозових книжок.

З рецензіями на художні твори виступає у газетах «Літературна Україна», «Молодь України», «Житомирщина».

Микола Ярмолюк

Яблунька

Після обіду я присів до журнального столика, щоб почитати свіжі газети, і тільки простягнув руку, як під праве ребро вдарило, немов тупим ножем. Я від несподіванки ойкнув, схилився, затамувавши подих, але біль не минав, а вже залишним розпеченим обручем пік груди. Мені забило дух, потемніло в очах. Спробував у болючі місця втиснути кулаки (так завжди робив коли боліло), однак те не допомагало. Узяв телефонну трубку, щоб викликати «швидку допомогу» чи повідомити дружину (вона – медсестра у лікарні), але апарат мовчав. Я трусив ним, стукав по ньому – і марно.

Обережно, лівою рукою хапаюся за живіт, а правою за стіну, я доплівся в сусідню кімнату, взяв три кружальця но-шпи, два анальгіну, проковтнув, ліг на диван і став чекати полегшення. Такого дужого приступу у мене ще не було. Тільки дивуватися тут нічого: старію, гублю сили, а хвороби дужчають, нахабніють. Зараз, із усього видно, озвався панкреатит. Один лікар якось розказував мені, що після кожного приступу залоза атрофується, меншає, аж поки зовсім не зникне.

Я відчув, як у душу заповз страх. Холодний, вохлатий і слизький, він стиснув серце, нагнав повну голову чорних думок. Я стиснув зуби і став терпляче ждати. Однак, не легшало, а скоро вже і лежати не міг.

Невже оцей панкреатит поставить крапку на моєму житті? А певно ж. Ще коли вчився в інституті, щось подібне сталося з однією студенткою. Її взяли на операційний стіл і побачили – підшлункової залози немає, атрофувалась. Якщо і в мене таке, то для чого тривожити лікарів, а найперше – дружину. Вона й так втомилася від моїх хвороб, бо, скільки живемо

разом, стільки і точать вони мене, починаючи з весілля.

Тоді у мене вперше в житті заболів зуб. Звучали тости, співалися пісні, погляди всіх були звернені на молодих, нам треба було всміхатися, щось говорити, а мені від болю хотілося вити вовком. Бажав я того чи ні, а почувався кисло, і дехто шептався, кидав у мій бік цікаві погляди. А я хлебтав горілку, як воду, надіючись, що від неї полегшає. Та де там! Коли вилізли з-за столів і п'яного гамору на просторі побільшало, я городами, не оглядаючись, кинувся в береги, впав ниць у траву і таки завив – лише після того мені ніби трохи полегшало.

Почувши над собою плач юної дружини, я підвів голову:

– Чого ти...

– Чому... Чому ти втік із весілля і тут караєш себе? Ти все побиваєшся за нею...

Дружина, безперечно, мала на умі Віру, єдину дівчину, котра потрапила до того щоденника, що я його задовго до нашого весілля дав їй прочитати, аби вона знала про мене все. Тільки ж між нами нічого не було і не могло бути, бо Віра у своєму серці нічого до мене не мала. Хіба того дружина не зрозуміла?

– У мене болить зуб, – пояснив. – Страшенно болить зуб. Я вчинив негарно пробач. Але біль мені зовсім затуманив розум.

Дружина опустила очі.

– Пробач і мені... Дурне я подумала. Що ж мені з тобою робити? Чекай-но, в берегах я бачила живокіст. Здається, он під тими вільхами, – вона показала рукою на берег Могилевичів.

Ми паличкою вирили невеликий, сантиметрів на десять корінчик, вимили в сажалці, я пожував його, ковтнув, і біль швидко щез. Я поцілував мою юну, щасливу дружину, і ми, взявшись за руки, побігли наше весілля, де гриміла музика, танцювали, на всі голоси розливали пісні...

Чи то за спомином, чи ліки подіяли, але біль майже втихомирився, тільки в роті було сухо і гірко, і я даремно намагався зволожити губи, які так висохли, що аж потріскалися. Хоч би ковточок води. Однак лежав нерухомо. Без води не згорю, казав собі, хай би тільки мовчав цей проклятий панкреатит. Але коли він тихенько колючою пекотою почав озиватися, я знову спробував утопитися в гарних спогадах про далеке, весілля...

До того свята заставалося два чи три дні. Нас відпустили з роботи, але ми не допомагали готовуватися до весілля, а лише заважали, і нас проганяли з дому. Ми радо бігли в береги. А то пішли в Ружин, аби дещо прикупити і взяти два літри спирту, які дістав мій знайомий. «Розведеш, – казав, – із самогоном, і буде перший клас». Додому верталися не через Бистричок і Леваду, а через ружинський ліс, Садиби й Лан, аби довше йти і більше побути самим, без чужих очей. У підлісці парило, мов у котлі, цвіли садки, і паркий дух був насыщений яблуневим, вишневим, сликовим цвітом. Нам здавалося, що й ми цвітемо, тільки пелюстки на нас тримаються міцно, не облітають і ніколи не облетять.

Біля крайньої хати, за котрою вже починається ліс, дебелій рукатий дядько у розхристаній до пупа сорочці тягнув із криниці воду. Незмащена корба ве-решала, як недорізане порося. Мені захотілося пити, аж у горлі зашкребло.

- Давай поп'ємо холодненько...
- Давай.

Ми підступили до дядька. Він іще скрипів корбою. Крутне раз і дивиться у криницю чи слухає. Скосив очі на нас і по хвильці знов втопив їх у темному отворі, що відлунювало хлюпотом крапель, які зривалися з відра. На привітання щось буркнув під свій круглий, із широкими ніздрями ніс і поволеньки, ніби боявся, щоб не розхлюпати, поставив велике дерев'яне відро на цямрини.

- Вам води? – нарешті спитав.
- Ага.
- То пийте.

Ми пили прямо з відра. Вода була холодна, смачна, такої я більше ніде не пив. Вона збадьорила нас, і нам, немов молодим телятам, скортіло задерти голови і кудись бігти, стribати або утнути щось таке, аби цей похмурий дядечко хоч трохи роззвів.

– А тепер попийте нашої води, – сказав я і простягнув пляшку.

- Священної? – підморгнув дядько.

Він узяв пляшку, покрутів у руках і повернув назад.

– Некультурно з горлечка. Якщо того, то я посудину візьму...

- Беріть.

Дядько метнувся до хати і виніс великий мідний кухоль. Не перечив, коли я налив ледь не повний. Потім понюхав і помахав пальцем:

- Ох, халамидники! Хотіли дядька спалити.

Він підсунувся біжче до відра і, косячись одним оком на нас, в один дух вихилив спирт, затім зачерпнув води, запив, втерся широкою мозолястою рукою.

– Ну, звеселили, порадували дядька. Від сімих фронтових днів і не нюхав спирту. Все смердогоном травлюсь. Хай же життя між вами буде міцне, як оцей спирт. Щасливим хай буде!

Ми переглянулися: звідкіля він знає про нас? Подякували йому і пірнули під зелені шати лісу. Нас стріла приємна прохолода, пахло квітами, деревами. Перед нами спалає дорога у великий, незнаний світ, але ми не боялися, ми хотіли швидше увійти в той світ, бо були певні, що пройдемо його отак, як зараз, взявшись за руки, і з нами завше буде щастя.

Чверть віку ми йдемо разом, всього спізнали, були на конях і під кіньми. Ми незчулися, як прошуміла наша весна, збігає літо, і вже виходить осінь. А там, дивись, захурделить, настане час, коли у двері постукає костомаха з косою. Правда, клята може заявитися і раніше. Дружину це тривожить. Вона говорить, що ми ще й не жили по-справжньому, ще нічого не спізнали, бо в мене на умі була сама робота і за нею я не помічав ні дітей, ні жінки, ні онуків, занехаяв своє здоров'я.

Я багато разів казав дружині, що для мене робота – це життя. Коли працюю – живу. Саме тому ненавиджу сон, хоч він, твердять лікарі, україн необхідний. Я не ремствую, що вже понад п'ятнадцять років сплю, мов заєць, а то й ночі наскрізь просиджую за

роботою. Правда, тоді десь до обіду в мене важка голова, погано думається (а все ж думається), і я вдоволений: більше прожив, а не прослав. Дружина каже, що я займаюся самообманом, а знедавна додає – самогубством. Я з нею не сперечаюся, вже такий вік, що хочеться спокою, а сварки вибивають мене надовго з колії.

Але цей панкреатит буде вартий десятюх сварок, якщо зовсім не доконає мене. Треба все таки якось дати знати лікарям, фатум фатумом, а береженого Й Бог береже.

Тепер я боюся ворухнутися, щоб не викликати болю, боюся, що на вулиці не витримаю, звалюсь з ніг. Найкраще діждатися дружини. До кінця її зміни ще дві години, за цей час я не вріжу дуба, лише треба лягти інакше.

Біль наростає, накочується, немов лавина в горах. Я стогну, викрикую, чомусь вірячи, що з тим криком приайде полегшення.

У хату влітає дружина – засапана, руки трясуться.

- Господи, що з тобою?!

Вона схиляється наді мною. Очі в неї великі, розширені. Я ковтаю довгий зойк, облизую пересохлі губи, намагаюся надати обличчю хоч трохи нормальногляду, аж тоді кажу:

- Болить прокляте... Ось тут...
- Може камені?
- Може.
- Але ж ти робив недавно знімок. Де тим каменям узятися? Певно, панкреатит.
- Здається так.
- Треба негайно викликати «швидку допомогу».
- У нас не працює телефон.
- Тоді я зі школи... Але спочатку поставлю кип'ятити шприци. Потерпи любий.

Вона кладе свою м'яку, трохи шорстку долоню на мій лоб.

- Потерпиш.
- Постараюся.

Дружина вибігає на кухню, і я починаю тихенько стогнати, але те не допомагає: під грудьми пеche vogнем. Той вогонь випалює весь дух у грудях, і серце б'ється так, ніби з останніх сил.

Заглядає дружина.

– Я вже поставила. Ой, що це з тобою? Ти ж зовсім... – Вона не домовляє, підлітає до мене, перевіряє пульс. – Ой, Божечку, зовсім упав!.. Кріпись, любий, а я в школу. Я хутко....

Вона боком, не зводячи з мене очей, спішить до дверей, стукається головою об одвірок, але не ойкає, не хапається за забите місце, тільки біліє. В коридорі кидається бігти.

Мені, нарешті, вдається вибрести зручну позу, і біль ледь спадає. Обважу поглядом хату і надибую годинник. Третя година дня, а робота в дружини закінчується о четвертій. Чому вона дома? Невже знову відчула, що зі мною негаразди. Колись вже таке було.

В коридорі лунають хапливі кроки. Швидко ж повернулася, ніби на крилах злітала до тої школи. На лобі, де вдарилася об одвірок, гуля. Бідна. Збираю всю силу, яка тільки залишається і посміхається. Дружина ясніє.

- Тобі краще, любий?
- Авжеж.

– А «швидкої», як завжди нема. Поїхали аж у Заньки. Там комусь погано з серцем. Я попросила, щоб розшукали дільничного лікаря. Мені пообіцяли.

– Чого ти так рано вдома?

– Розумієш, дзвоню тобі на роботу. Кажуть, що не було з обіду. Дзвоню додому – гудки не доносять. А мені так тривожно... Я відпросилася в лікарки і прибігла.

Вона потроху віддихується, з обличчя сходить червона фарба, очі звужуються, але тут же знову проймаються тривогою. Вона хапає мою руку, однім оком дивиться на годинник, другим на мене.

– Ти мене обманюєш, тобі погано... пульс іще дужче упав. Тобі не легше, кажи?

– Так, дуже болить... Вколо, як можеш.

– Я зараз... Щось обезболююче... Шприци вже досі прокипіли.

Після трьох уколів мені таки полегшло, і пульс піднявся. Дружина обмацує мій живіт і насуплюється. Я не питаюсь чого, згадуюся: знайшла щось серйозне, може, панкреатит дійшов до ручки, як у тої студентки.

Я дивлюся на дружину, вона геть вбита горем, весь час споглядає на годинник та на двері. Один мій приятель хвалився, що знає на обличчі своєї дружини кожну родимочку, зморшку, цяточку, жилочку. Я таким похвалитися не можу і тепер починаю старанно вивчати її обличчя: кругле, трохи завелике, права брова товстіша і чорніша за ліву, бо там угнізилася родимка, ніс круглененький, славний, очі карі, сумні, губи в міру опуклі, чутливі, коси чорні, пофарбовані – вже років п'ять як посивіла...

З окремих рис, які ловлять затуманені болем очі, важко зліпити цільний портрет, але всі кажуть, що дружина в мене гарна. І мені досі не зрозуміло, за що вона мене покохала: не мав становища, впливових родичів, за душою був сіренський атестат, здобутий заочно. Одружуясь на ній, я поклявся все зробити, щоб вона була щаслива, та, либо, не донігся свого, бо що вона спізнала зі мною: часті переїзди (в одному місці більше двох-трьох років не затримувався), майже десять років навчався, заочно й стаціонарно... я вчився, а вона ростила мені сина й дочку. Сама вчитися не змогла, так і зосталася медсестрою.

Одна жінчина подруга твердить, що щастя в тому, коли до тебе ходять гости, а ти до них. А в мене важкий характер, сходжуся з людьми трудно, маю лише кількох гарних приятелів, але живуть вони далеко, і зустрічаємося ми рідко. Треба буде щось переїнакшити в житті, а то й справді живу, як монах. От тільки б одкрутитися від цього проклятого панкреатиту... А він напосідає, вже несила терпіти?

– Тобі гірше, любий?

Я мовчу, бо обманути не зумію, а правда завдасть їй болю. Заплющую очі і так міцно стискаю зуби, аби крізь них не вирвався стогін, аж вилиці ствердли, як камінці.

– Господи, тобі погано! Я побіжу в лікарню, я їх усіх приведу! – Вона кидається до дверей і тут же зупиняється. – Але як я тебе самого покину? Господи, що мені робити?..

– Найперше, заспокоїтися. А коли... В тебе є болеззаспокійливі?

– Є, любий, є... Я зараз зроблю ще укол і тобі полегшає.

Та цього разу не попустило й трохи. Біль затуманює мені розум, Я вже не маю сили вибрati зручну позу. В очах темніє, серце ось-ось зупиниться, ось-ось я знепритомнію. Дружина встала біля мене на вколішки і плаче.

Ми не бачимо й нечуємо, як заходить наш дільничний лікар Ніна Юхимівна, котра знає всі мої хвороби, як свої п'ять пальців, і котра не раз мені допомагала.

– Що трапилося?!

– Ось із ним... – дружина заливається слізами.

– Заспокойтеся, зараз розберемося. Це схоже на печінкову коліку, рентген міг нічого й не показати.

Голос у Ніні Юхимівни грудний, хрипливатий, із віддишкою. Своїми чутливими пальцями вона обмажує моого живота. Мені нестерпно болить, але я все ж стараюся слідкувати за її круглим, сіруватим обличчям, добрими з хитринкою очима і бачу в тих очах хмаринки тривоги. Потім вона слухає серце, пульс. Мені вартоє багато зусиль, аби лежати спокійно, не крутитися, мов в'ю на гарячій сковорідці.

– Треба, щоб подивився хірург, а найкраще, госпіталізувати, – каже Ніна Юхимівна і йде до телефону.

– Він не працює, – зупиняє дружина.

– Тоді збігайте й подзвоніть зі школи, а ще краще гайніть у лікарню.

– Я його не заставлю.

– Але ж я залишаюся.

– Все одно не заставлю, – дружина бере мене за руку.

– Тоді, поки прибуде «швидка», давайте спробуємо хоч трохи вгамувати біль, у мене є чудовий укол, – лікарка називає укол латинню, – він будь-який біль зніме.

– Мені вже краще, – ледь чутно оголошує я.

– Тепер можете збігати в лікарню, – звертається Ніна Юхимівна до дружини.

– Я його не заставлю, – затяглася та.

– Тоді я піду сама. Треба щоб подивився хірург.

– Ніно Юхимівно, ви вважаєте, що мене треба різати?

– Все можливо, – відказує лікарка і дивиться на двері.

Тоді все, кінець: від панкреатиту рідко кого рятували операцією. Підводжу змучений, затемнений болем погляд на дружину. Це, мабуть, єдина людина, котрій моя смерть завдасть непоправної втрати. В дітей уже свої діти, поплачуть і забудуть, із сестрами теж таке станеться. А ось дружина пам'ятатиме... А може й ні? Ще немає п'ятдесяти, краса не зовсім зів'яла, гарна господиня, на роботі шанують, диви-ся, знайде когось...

Ой, ні. Вона як і я важко сходить з людьми, найвірогідніше її доля бути нянькою внуків.

– Чого ти мовчиш? Тобі вже краще?

– Так.

– Тоді мовчи. Тільки прошу не стуляй очей. Дивись куди хочеш: на стелю, у вікно, на стіну, тільки дивись.

– Добре, я буду дивитися.

Я лежу горілиць, отож мені зручніше дивитися на стелю: вона біла, висока, свіжа. Потроху мої думки знову вертаються на старе.

– Чого стулив очі?

– Мені так краще думається.

Світло спілкування

- Про що ти думаєш?
- Про те, що я завдав тобі багато прикрощів, що одруження зі мною не ощасливило тебе.
- Помиляєшся. Якби нам повернулася молодість, я вийшла б тільки за тебе.
- Спасибі.
- Чудний.

Я дивлюся на дружину. Боже, яка вона змучена і яка гарна! Здається, що ніколи не була такою, а може, я ніколи так пильно не придивлявся до неї! Мені стає боляче, соромно.

- Дозволь мені заплющити очі.
- Хочеш думати?
- Ні, я хочу відпочити.
- Ну, тоді заплющуй, але дай мені свою руку.

Не встигаю ні подумати, ні відпочити, бо в цю мить швидкими кроками входить Ніна Юхимівна і хірург, ще хтось у білому халаті, певно, фельдшер зі «швидкої допомоги».

– Ну, що тут у вас? – басить хірург. – Хочеться вам весною хворіти. Дайте-но я гляну, – він безцере-

монно задирає мою сорочку, промацує живота, ставить кілька запитань і беззапеляційно заявляє: – Негайно в лікарню!

- Ви хочете мене різати?
- Поставимо крапельницю, обстежимо, а там видно буде.

Хірург різко підводить руду голову, окидає поглядом кімнату і зупиняє його на вікні. Під вікном у рожевому білопінні бує яблунька.

- Яка краса!
- Це ми посадили, як перебралися сюди, – пояснює дружина. – Циганкою зветься.

Хірург уже не слухає.

- Ви зможете самі йти? – звертається до мене.

– Постараюся.

Дружина з лікаркою допомагають мені підвести-ся. Я стою і дивлюся на нашу яблуньку. Вловивши момент, шепчу дружині:

- Не журись, люба... ми з цієї циганки з'їмо яблук.

Вона стискає мою руку й усміхається.

Ярмолюк Микола Якович

Народився 1 травня 1932 року в с. Пустоха Ружинського району, що на Житомирщині в багатодітній селянській родині. Голодомор 1933 року одібрав у нього три брати і сестричку. Найстаршу сестру і найменшого Миколку Бог милував.

До війни з фашистською Німеччиною закінчив перший клас. В окупацію у школу не ходив, до війська забрали з дев'ятого класу. В армії екстерном склав екзамени за дев'ятий і десятий класи, пройшов короткострокові офіцерські курси і 1954 року у званні молодшого лейтенанта відбув у запас.

Того ж року став працювати інструктором Ружинському райкому комсомолу, активно дописуючи до газет. Восени 1958 року нарешті збулася давня мрія Миколи Яковича – він перейшов працювати у Потіївську райгазету заступником редактора. Після ліквідації району працював на різних журналістських посадах у Баранівській райгазеті, а по ліквідації Баранівського району – в Дзергинській (нині Романів) райгазеті, де поміняв кілька посад.

Роботу в газетах М. Ярмолюк поєднував із навчанням у Житомирському сільгоспінституті, після закінчення якого в 1964 р. йому було присвоєно кваліфікацію вченого агронома. На превеликий жаль, не випало Миколі Яковичу застосувати набуті знання на практиці.

У 1966-68 рр. навчався у Вишій партійній школі при ЦК Компартії України. Затим працював редактором районних газет: Володарсько-Волинської (1968-75 рр.) та Радомишльської (1975-83 рр.).

Маючи біля двадцяти виданих прозових книжок та будучи членом Спілки письменників України, перейшов на творчу роботу. На вільних хлібах пробув до 1992 року. З 1992 року по 2003 рік видавав газету «Радомисль». Після припинення її виходу кілька місяців працював заступником редактора Радомишльської райгазети «Зоря Полісся» та позаштатним помічником-консультантом народного депутата М.В. Оніщука. Позапартійний. Проживає в Радомишлі.

Лауреат Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка та імені Василя Земляка, неодноразовий переможець конкурсу «Краща книга року».

Віталій Мельничук

Житомирський міський голова у 1990-1992 роках,
народний депутат України першого скликання

Яким бачу Український дім у Житомирі

Днями в одній із найкращих історичних будівель Житомира, в колишньому маєтку нотаріуса Філіппова, на перехресті вулиць Тараса Шевченка і Великої Бердичівської відкрився Дім української культури – «Український дім».

Робота із його створення, яку багато років тому розпочали хлопці із УГС (Українська Гельсінська Спілка: Олександр Батанов, Валерій Колосівський, Юрій Балабан, Олександр Прищепа та інші), до якої долучилися й інші патроти міста, і яку два роки тому підтримав Сергій Сухомлин, нинішній Міський голова, майже завершилась. «Майже» тому що сьогодні є головне: здобуте у жорсткій боротьбі рішення міської Ради (лише з одним голосом переваги – проти були «Опоблок» і «Батьківщина»), якісно відремонтований та оздоблений чудовий будинок, що належить міській громаді, і добра воля Міського голови, якому «в цьому будинку хочеться чути сміх дітей і мудрі розмови дорослих», із чим важко не погодитись, бо дух Українського дому має бути живим, здоровим, творчим.

Та над концепцією Українського дому (УД) та втіленням її у життя ще потрібно працювати, бо як розумію, є лише початок. Виступаючи на відкриті УД, куди мав честь бути запрошеним, як перший, після 1917 року, демократично обраний Житомирський міський голова, говорив про це, і як здалося, отримав розуміння громадськості.

На мою думку, місія Українського дому – показати справжній глибокий і вільний дух Житомира через відображення в його експозиції внеску міста і жито-

мирян у боротьбу за українську незалежність. Все інше додається: й етнографічні, і національно-культурні, і релігійні, і соціальні особливості та здобутки міста і його мешканців, незалежно від національностей, бо українець – це той хто любить цю землю і приймає її своїм серцем.

В УД можна було б висвітлити такі головні періоди та події в житті міста:

1. Доба Київської Русі, коли розвиток Житомира в перші п'ятсот років існування, як й інших давньоукраїнських міст, здійснювався на засадах Міського віча, яке обирало керівників міста і вирішувало найважливіші питання міського життя.

Міське самоврядування за Магдебурзьким правом, отриманим у 1432 році, раніше багатьох древніх міст України, яке діяло майже 400 років, до 1793 року.

Суттю Магдебурзького права було вилучення міста з-під влади і юрисдикції адміністративних та судових органів держави (спочатку Українсько-Литовської, а потім – Речі Посполитої), наділення його величими власними правами. Житомир, як і інші європейські міста, що жили за Магдебурзьким правом, наприклад, Гамбург, Ліон, Амстердам, Краків, був «вільним»: мав власну поліцію, власний суд, власні виконавчу і законодавчу влади. Його жителі були не кріпаками, а вільними громадянами, яких ніхто не міг покарати чи вбити або ж забрати їхню власність, окрім як за рішенням міського суду; чого ніколи не було ні в часи Російської імперії, ні в її спадкоємиці – СРСР.

Завдяки самоврядуванню у місті витав дух свободи, активно розвивалися ремесла і промисли. Важливою рисою було існування вікових зборів, які зберігали риси давньоукраїнського міського устрою і відігравали значну роль у збереженні міських традицій. Самоврядування закладо глибокі основи поваги горожан до особистості, гідності, підприємливості, які потім упродовж десятиліть так і не змогла до кінця знищити російсько-радянська окупація.

2. Вклад житомирян у створення незалежної Української держави Богдана Хмельницького в епоху боротьби європейських народів за національну незалежність. Національно-визвольна війна 1648-1657 рр., велика битва 1651 року на західній околиці міста, де військо Богдана Хмельницького й Івана Богуна розбило 17-ти тисячну армію князя Четвертинського (досьогодні народна назва місцевості – Богунія).

3. Період Гайдамаччини – повстання під проводом Максима Залізняка й Івана Гонти у 1768 році, відомого в історії під назвою Коліївщина.

Не маючи достатніх сил для придушення повстання і боротьби з частиною шляхти, яка оголосила про створення Барської Конфедерації та відділення частини воєводств Польщі від Речі Посполитої, уряд Варшави звернувся до Російської імператриці Катерини II з проханням ввести війська в Правобережну Україну. Це рішення та причетність російської влади до Коліївщини (сфальшована «грамота імператриці Катерини», яка закликала боротися «з поляками», свідчення очевидців про російських офіцерів і солдатів серед гайдамаків) мали трагічні наслідки як для

самої Речі Посполитої, бо привели до її скорої загибелі, так і для Житомира. Донські козаки оточили місто, а гусари вдерлися з боку села Станишівки. Та Житомир геройчно захищався і росіяни не змогли його взяти з першого разу. Почалась облога, а згодом – другий штурм. У полум'ї пожежі згоріла велика кількість жилих будинків, кафедральний собор, будинки капітули і єпископа, було зруйновано древній Житомирський замок, який вже ніколи не відбудовували; загинуло багато людей: і мирних жителів, і захисників міста.

У житті міста почався занепад, а в 1793 році, коли Росія з Пруссією поділили Річ Посполиту, а частину Правобережної України разом із Житомиром було окуповано та анексовано Російською імперією, почалася нова епоха для Житомира – під російською, а з 1920 року під більшовицькою та російсько-радянською окупацією.

4. Неприйняття містом більшовицького перевороту в Росії у жовтні 1917 року в Санкт-Петербурзі. Визнання в листопаді 1917 р. Міською радою Української Народної Республіки єдиною законною владою в Україні. Провал більшовицького путчу в Житомирі у січні 1918 року.

5. Житомир – столиця Української Народної Республіки, коли Центральна Рада та уряд УНР находились у місті (1918 р.), та «столиця гривні», адже саме в Житомирі 1918 року було прийнято закон про національну грошову одиницю – гривну.

Житомиряни в армії УНР та в українському Уряді.

6. Поліська Січ – Українська Повстанська Армія, Бульба Боровець. Лідери ОУН – Олег Ольжич (житомирянин), Омелян Сеник, Микола Сіборський (останні двоє поховані в Житомирі), багато інших.

Житомиряни і Житомир у Другій світовій війні.

7. Дисиденти, шістдесятники. У Житомирі в оселі людини величезної сили духу, прикутого до ліжка трагічним випадком, але незламного волею, письменника Євгена Концевича в 60-х, 70-х, 80-х роках збирався цвіт української нації: В'ячеслав Чорновіл, Євген Сверстюк, брати Микола і Богдан Горині, Іван, Леоніда і Надійка Світличні, Алла Горська, Іван Дзюба, Ніна Вірченко, Ростислав Доценко, Валерій та Анатолій Шевчуки, Ірина Жиленко, Михайло Гуць, Любомир Пиріг... Десятки інших видатних людей. Їхні підписи вишило на унікальному рушнику, який зберігається сьогодні у вдови Євгена Концевича, а мав би зайняти гідне місце в експозиції Українського дому.

8. «Житомирська весна» – події кінця 80-х – початку 90-х років у місті, яке повстало проти ко-

муністичного режиму і перемогло. Створення і діяльність перших антикомуністичних організацій: Української Гельсінської Спілки, Громадянського Фронту, Народного Руху, Спілки Української Молоді тощо. Житомиряни в першому Ланцюгу української єдності (січень 1990 р.). Перші, після 1917 року, демократичні вибори, перемога в місті національно-демократичних сил. Робота і рішення Міської ради першого демократичного скликання.

9. Український прапор над Житомиром. Пізно ввечері 13 червня 1990 року над будинком Житомирської міської Ради було встановлено синьо-жовтий український прапор. На час, коли сталася ця подія, національні синьо-жовті прапори були встановлені лише над ратушами п'ятьох міст Галичини таких як Стрий (14 березня 1990 р.), Тернопіль (23 березня 1990 р.), Дрогобич (2 квітня 1990 р.), Львів (3 квітня 1990 р.) та Івано-Франківськ (15 квітня 1990 р.).

Житомир став першим містом за межами Галичини, першим містом Наддніпрянської та Східної Ук-

райни, де використання національної символіки було узаконено спеціальним рішенням міської Ради і над ратушою якого всупереч тотальному тиску партійно-державної машини правлячої КПСС розвівався прапор майбутньої незалежності України.

Подібна акція мала величезне моральне, юридичне та психологічне значення. **Було встановлено символ, який фактично засвідчував зміну влади.** І хоч реальна влада ще знаходилась в руках КПСС і КГБ із центром у Москві, і до проголошення незалежності залишалось більше року – прапор над міською ратушою свідчив, що ця влада вже не монолітна і «не вічна», як це було 70 років поспіль.

Вперше український прапор в місті був вивішений над органом влади (та ще й радянським органом, поряд із її червоно-синім прапором).

Встановлення прапора самою ж міською владою було санкціоноване спеціальним рішенням Ради, тобто український прапор було вивішено офіційно.

Прапор вивішувався не тимчасово, а раз і назавжди (саме з того часу він і майорить над міськрадою).

Коли воїни приступом брали фортецю і вивішували над нею прапор, то вуличні бої в місті ще продовжувалися. Але вже висів символ, який демонстрував безглуздість подальшого спротиву. При втраті прапора військова частина розформовується. Можна наводити й інші приклади важливості «прапорного питання». Тому також цікаво знати а хто перший це зробив? Як все це було? Цю історію потрібно висвітлити в експозиції УД.

23 червня 2010 року Житомирська міська рада прийняла рішення щороку відзначати 13 червня як загальноміське свято – День підняття українського прапора над Житомиром.

Перші в історії міста Загальноміські збори із святкування Дня проголошення в 1918 р. незалежності Української Народної Республіки і Дня Соборності України – об'єднання українських земель в одну Державу в 1919 році, проведені 22 січня 1991 року.

10. Історія древнього герба міста Житомира, затвердженого в 1444 році указом Казимира Ягеллончика, Короля Великого князівства Литовського, його фальшування і замовчування в часи російсько-радянської окупації та відновлення древнього герба в його сучасному вигляді Міською радою 11 жовтня 1991 року.

11. Драматичні події 19-24 серпня 1991 року, які завершилися відновленням незалежності України. Житомирська міська рада була єдиною серед міських рад України, яка в найдраматичніший момент 20 серпня, тобто наступного ж дня початку антидержавного заколоту так званого ГКЧП, провела сесію, де визнала заколот антидержавним і попередила усіх посадових осіб міста, що виконання його рішень є злочином, який вестиме до кримінальної відповідальності. Рішення Міськради про оборону діяльності КПРС на території міста Житомира. Робота міської комісії із розслідування діяльності посадових осіб, які підтримали ГКЧП.

12. Боротьба за створення окремої української бригади Аеромобільних військ із дислокацією в місті Житомирі; вирішальна роль у цьому видатного українця, правозахисника, Героя України Степана Хмари. Сучасна історія 95-ї Житомирської бригади Аеромобільних військ, бойова звитяга її воїнів у боях на Донбасі.

13. Участь житомирян у Майдані-2004 і Майдані-2014. Житомирський майдан, як опора і найперша підмога Київському Майдану.

Житомиряни в Небесній сотні.

14. Житомиряни в російсько-українській війні 2014-2016 рр. пам'ять житомирянам, які полягли за Свободу і Незалежність у цій війні.

15. Становлення та розвиток у місті кооперативного руху і чесного українського бізнесу в 1988-2016 рр.

16. Відродження і становлення Української церкви в Житомирі. Давня та сучасна історія Свято-Михайлівського кафедрального собору і його громади.

17. Відродження на початку 90-х років, життя і діяльність національних та релігійних громад міста (польської, єврейської, чеської, німецької, грецької та інших), їх вклад в українську незалежність і духовний розвиток міста.

18. Житомирські письменники, поети, художники, скульптори, їхня творчість і біографії.

19. Історія та сучасність міських академічних і народних гуртів: «Орея», «Сонечко», «Льонок», «Радослав» т.ін.

І окремо – про сучасні житомирські Постаті, ось лише деякі з них:

Євген Концевич (письменник, людина-легенда, про якого В'ячеслав Чорновіл казав: «Для мене Житомир – це насамперед, Євген Концевич»);

Яків Зайко (Герой Небесної сотні, політик, громадський діяч);

Олександр Вітрик (відомий скульптор, автор монументу «Бабин Яр» у Києві та інших);

Сергій Бабич, який за «антидядянську діяльність та український націоналізм» відсидів у радянських тюрях і тaborах понад 27 років і повернувся в Житомир лише в 1990 році;

письменники Анатолій і Валерій Шевчуки;

громадський діяч, правозахисник Василь Овсієнко;

академік-математик, в'язень радянських тaborів Ніна Вірченко;

Валерій Колосівський, який із кінця 80-х років у перших лавах борців за незалежність...

Багато-багато інших відомих постатей і діячів.

Наши предки заснували місто Житомир у 884 році на прикордонній межі двох древніх світів: Кочового й Осілого, на межі Лісостепу і Полісся. Місто, як «західна брама Києва», постало на крутих, неприступних кам'янистих схилах Замкової гори «обличчям» до Лісостепу і з надійним прикриттям «зі спини» Лісом від степових орд.

І хоча місту «лише» 1132 роки його заснування вкрите темрявою віків, свідченням чого є найдревніші, від 40 до 10 тисяч років, стоянки первісних людей в міських урочищах Зарічани, Соколова гора, Пряжів, Лиса гора, Станишівка, Мальованка, Смолянка...

Древня і сучасна історія життя Міста, його вільний дух, боротьба житомирян за українську незалежність, свободу і гідність, самобутня культура, непересічні житомирські постаті, чарівність, а нерідко й унікальність соціальних, природних, національних, релігійних та культурних умов, заслуговують на глибоке вивчення, пошану громадськості та відображення в експозиції Українського дому в Житомирі.

Я спробував окреслити лише головні ідеї експозиції та діяльності Українського дому. Гадаю, житомиряни, а особливо історики та краєзнавці, доповнять мене. І це дасть можливість наповнити реальним змістом як експозицію, так і щоденну роботу Українського дому в Житомирі, зробити її живою, цікавою, глибокою, саме такою, яким було і є реальне життя нашого міста.

КОРИФЕЙ

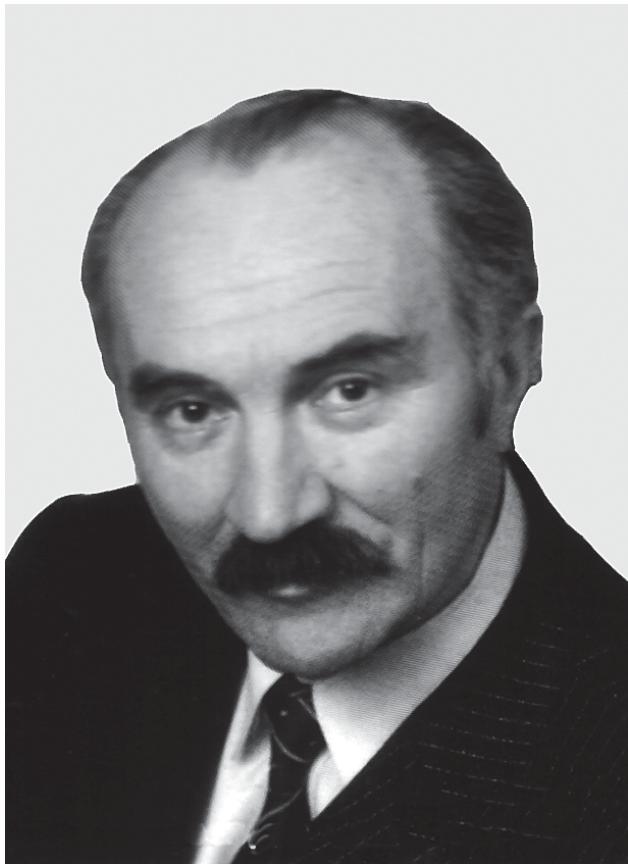
Микола Савченко

Володимир Савченко

Голос Березолівця

та його Відлуння

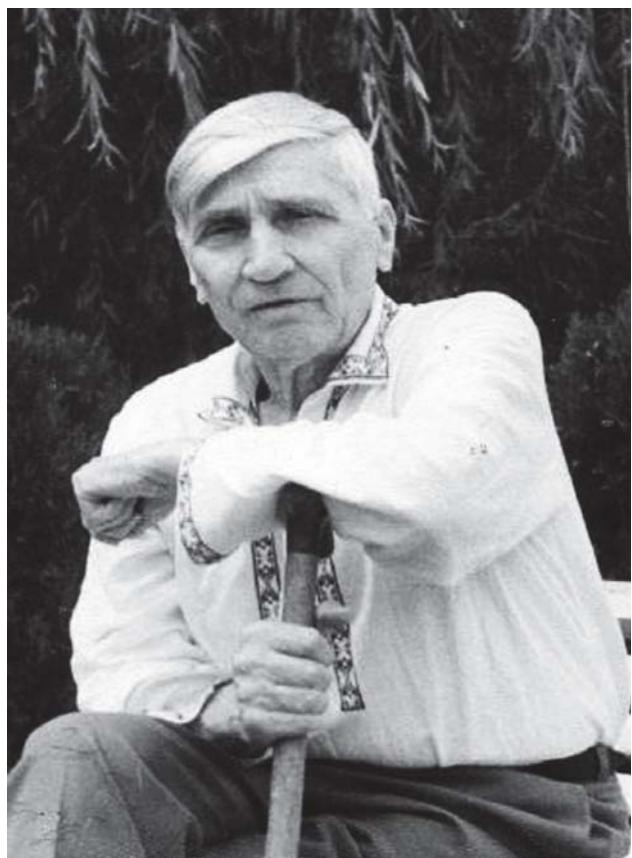
*Спогади учня Леся Курбаса актора театру «Березіль» і Харківського
академічного українського драматичного театру імені Т. Шевченка Миколи Васильовича
Савченка та заслуженого артиста України Володимира Захаровича Савченка про діяльність
акторів і режисерів провідних театрів України за період з 1930 по 2010 роки*

Перечитуючи спогади Миколи Васильовича Савченка, актора Харківського академічного українського драматичного театру імені Т. Шевченка, мимоволі постають у пам'яті епізоди спілкування з автором розповіді, з рідним дядьком у різні життєві періоди: роки навчання в Харківському державному університеті і влітку, під час моїх канікул, а зазвичай щоліта я приїздив на Житомирщину у рідну Ястрем'янку до матері. Пригадую, що кілька разів, саме у серпні, перебував у Ястрем'янці на відпочинку і дядько Кіндрат з дружиною Оленою Ювхимівною.Хоча наші родичі зафіксували стан подружжя вже в пізні роки «третьої молодості». Перша дружина Миколи Васильовича Ніна Петрівна Чуніхіна пішла в інші світи 1956 року. Я як студент філологічного факультету Харківського університету ім. О.М. Горького (нині це Національний університет ім. В.Н. Каразіна) отримав свого часу неоціненну допомогу від тітки Ніни влітку 1955 року під час підготовки до вступу в Харківський університет. Це саме Ніна Петрівна на-

полягала на тому, щоб я спочатку здобув вищу освіту в університеті, а вже потім, як забажаю, продовжив навчання на режисерському факультеті театрального інституту. А так по суті й сталося: після закінчення Харківського університету я вступив до Київського театрального інституту, відпрацювавши перед тим два роки, спочатку на викладацькій, а потім на культурницькій ниві. Харківський текстильний технікум, а після переїзду до Києва – Центральний науково-дослідний кабінет культурно-освітньої роботи Міністерства культури України – це перші записи в моїй трудовій книжці 1961-1963 років.

За два роки після закінчення філфаку університету я здобув досвід вчителя, себто вміння викласти студентам відповідну програму з української мови чи літератури, а під час служби в ЦНМК Міністерства культури ввійшов у сферу розробок методичних по-рад аматорам, керівникам агітбригад та драматичних колективів. А ще як редактор-упорядник готовував до видання кращі сценарії художньо-агітаційних бригад України. Діяльність цих аматорських агітаційних те-

атрів в кінці 1960-х та в 70-80-ті роки пульсувала досить активно як додатковий апарат кровообігу вже обезсиленій державі «процвітаючого соціалізму». І в пізніші роки, вже працюючи режисером у професійних театрах, я не поривав контакту з художньо-агітаційною бригадою «Плуг» Дзержинського РБК (тепер містечко Романів), що на Житомирщині.

У подальшій оповіді про своє навчання у вузах, а потім службу в обласних музично-драматичних театрах Житомира, Черкас, Івано-Франківська та Кіровограда я відтворюю і кілька епізодів співпраці з аматорами Житомирщини. Це, можливо, зацікавить доскіпливого читача з огляду на те, що йтиметься про діяльність аматорів на урочищах колишнього їхнього володаря графа Ільїнського. Саме цей магнат у середині XIX століття мав розкішний палац, кріпосний театр, два оркестри: симфонічний і духових інструментів.

Кілька абзаців з історії міста над Тетеревом. Житомир у 1804 році став центром Волинської губернії. В ті роки губернатором був Михайло Камбурлей. Історія свідчить про те, що губернатор Волині був пристрасним шанувальником театрального мистецтва. Більше того! Він 1809 року збудував у Житомирі театр, щоправда, дерев'яний, який невдовзі згорів. Поява в Житомирі кам'яного театру з усіма зручностями для глядачів і для акторів пов'язана з іменем польського державного діяча і митця (драматурга) Крашевського. Приміщення старого театру в Житомирі збереглось і донині. Однаке навіть у другій половині XIX століття на Волині про діяльність українського професійного театру не йшлося. А він і не міг з'явитись, адже великородженні укази російських імператорів забороняли друкування книг та показ вистав українською мовою, яку царські сатрапи називали «наречієм», яке слід вирвати на теренах України як бур'ян, що заважає квітнути, «русскої культуре». А один урядовець прорік на віки знамениту фразу, в якій розкрито сутність імперської політики щодо інших народів, зокрема України, яку Росія вперто і наполегливо поневолювала, засмоктуючи під свій протекторат. Пригадується: «Українського языка не было, нет и быть не может!». Близько чотирьох століть Україна не може вивільнитись від обіймів «старшого брата».

А все ж таки, як весняні води, в 1880-х роках український театр прорвав греблю імперських законів і циркулярів. Театральні трупи за ініціативи М. Кропивницького, І. Карпенка-Карого, М. Старицького, М. Заньковецької, М. Садовського, П. Саксаганського, Д. Гайдамаки, І. Мар'яненка та інших видатних акторів, режисерів і антрепренерів – вийшли в «житейське море» з глибоким за змістом репертуаром, що порушував важливі соціальні проблеми знедоленого українського народу. В 1910-ті роки, себто в юнацькі роки Миколи Савченка, авторитет театру зрос до таких вершин, що талановита молодь прагнула здобути фах актора, режисера, художника – творця вистав.

Та повернімось в більші часи. В 1970-75-ті роки у співпраці з письменником М. Марголіним ми здійснили на Житомирщині в агітбригадах постанову близько десяти програм. Одного року програму художньо-агітаційної бригади Дзержинського РБК (нині це смт Романів) було визнано однією з кращих в Україні. Ми мали честь у прямому ефірі на УТ показати програму-переможницю огляду всій Україні. Даруйте, читачу, але варто повідати вам про те, що в 1969 році, по закінченні навчання в Київському театральному інституті ім. І. Карпенка-Карого, я працював на посаді режисера українського телебачення, яке в ті роки перебувало в структурі засобів масової агітації

Кабінету Міністрів. А річ у тім, що під час виходу в ефір програми агітбригади з Житомирщини кілька моїх колишніх співробітників столичного телебачення були подивовані моєю появою в товаристві аматорів...

Зaproшу на УТ 1970-х років.

– Володя, чо случилось? Почему ты ушел с телевидения? Киев, Крещатик, 26 – это же легенда, история TV в Украине! Ты был надеждой ведущих тележурналистов как перспективный телережиссер. Катерину Розстальную помнишь? Она за тебя горой стояла. Сам Гена Чесноков давал тебе отличную характеристику. В его планах, помню, было желание дать тебе постановку телеспектакля. Ты пришел к нам с института после Кисина, мы считали, что редакция литературно-драматических программ еще серьезнее заявит о себе.

А до речі, так і сталося на початку 1970-х років. Не пам'ятаю де, чи в Івано-Франківську, чи то в Кіровграді я побачив сенсаційний (як для українського телебачення) телеспектакль. Його назва, якщо не помилуюсь, «Один день Президента». Постановка Віктора Кісіна, в головній ролі Президента США – Валерій Івченко, актор, який переїхов до столично-го театру ім. І. Франка з відомого всьому мистецько-му світові Харківського академічного українського драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка. Чому відомому світові? А тому, пане-товаришу, що саме в Харкові, в тому ж театральному приміщенні на Сумській у 1926-1934 роках діяв театр «Березіль» під орудою свого творця, педагога, режисера, драматурга, актора – геніального Леся Курбаса.

Мій дядько Микола Васильович Савченко мав щастя бути учнем Леся Курбаса як студент Київського інституту ім. М. Лисенка. Саме там у 1918-1920 роках викладав майстерність актора Лесь Курбас, заснувавши спочатку «Молодий театр», а згодом – овіяній легендами – театр «Березіль», який з Києва переїхав до Харкова, тодішньої столиці Радянської України. Про це піде мова, шановний читачу, в спогадах М.В. Савченка і в коментарях автора цих рядків, адже впродовж п'яти десятиліть моєї театральної і телевізійної практик я сотні разів виявляв пряму, а не опосередковану дотичність мистецької спадщини березолівців до творчості наступних поколінь. Це ми відчували від своїх педагогів під час навчання на режисерському факультеті столичного театрального вузу, а вийшовши на творчі общири в обласних театрах, самі прагнули бути гідними продовжувачами традицій корифеїв українського театру, які здобули рушійного оновлення в театральній практиці Леся Курбаса, драматургів Миколи Куліша, Володимира Винниченка, Костя Буревія, художників Анатолія Петрицького, Георгія Нарбута, Бориса Косарєва, Бурачека, Греченка, а в 60-70-ті роки минулого століття – Данила Лідера, Федора і Ярослава Ніродів, Мирона Кипріяна та інших сценографів і композиторів, які сприяли розвоєву української театральної культури, незважаючи на ідеологічні директиви прямувати по стовповій дорозі соціалістичного реалізму.

Нагадаю читачеві хоча б кілька імен наших педагогів-старійшин, які свого часу (в молоді роки) відчули подих новітнього Курбасівського театру, тим паче, що більшість із них були березолівцями. Я називаю лише тих майстрів сцени, які співпрацювали з театральним інститутом ім. І. Карпенка-Карого в 1950-1970 рр. Це, насамперед, Мар'ян Крушельницький, Амвросій Бучма, Михайло Верхацький, Володимир Скліренко, Влад Неллі, Іван Чабаненко, Василь Харченко, Михайло Карасьов, Леонід Олійник, Всеволод Биковець, Олександр Фомін та інші педа-

Світло спілкування

гоги вже молодші за віком, хоч це не є ознакою їхньої вторинності.

Продовжимо оповідь у формі уявного діалогу зі своїм опонентом. Йому першому – слово:

– Авторе, ви навчались в роки щільної опіки творчої інтелігенції з боку ідеологічних органів. Значна більшість випускників, вихованців названих вище педагогів поринали в атмосферу суцільного контролю ідеологів над творчістю театралів, музикантів, художників, літераторів і так далі, аж до вишивальниць, доскіпуючись – чому вони гаптують «хрестіком», а не «зірочкою»?

Стилістику майбутньої вистави, її образ мала затверджувати художня рада театру, до котрої входили представники вищих партійних і профспілкових органів. При захисті вистави принцип «більшості голосів» – не діяв. Долю вистави вирішував ідеологічний відділ райкому чи міському партії.

Відповідь опонентові:

– Шановний добродію! Адже історія театру другої половини ХХ століття (включно до розпаду СРСР) пам'ятає непоодинокі спалахи творчості в окремих театрах, коли виходила на кін правдива історія українського народу, його прагнення позбутися віковичного ярма від сусідів-зверхників, що штамували Україну, мов гвалтівник дівочу плахту. Ще в 1960-х роках постановка «Вовчих» у чернівецькому театрі ім. О. Кобилянської та «Оборона Буші» М. Старицького у тернопільчан – прозвучали як перший весняний грім над Україною, за котрим падали живодайні краплі історичної правди на глядачів, притулених одноманіттям п'ятирічок, одностайністю схвалень рішень керманічів партії і уряду.

Поява вистави «Дикий Ангел» за гостропроблемною п'єсою О. Коломійця в столичному театрі ім. І. Франка стала провісницею першої тріщини на кризі «замороженого» репертуарного плеса не лише франківців, а й інших театрів України. Рух до новітньої драматургії та устремління до пошуку сучасних, не традиційних способів (стилів) її втілення сприяв створенню нових театрів, альтернативних загальному академізму. Назвімо лише кілька відомих нині театрів Києва: «Молодий театр» ім. Л. Курбаса, Театр на Лівому березі Дніпра (художній керівник Е. Митницький), Театр драми «Золоті Ворота» (художній керівник В. Пацулов), Театр «Колесо» (режисер Каракачевська), Камерний театр Кужельного. З'явились молодіжні театри у Львові, Харкові, Запоріжжі, Чернігові та інших містах України.

– А який стосунок має твоя оповідь, авторе, до титульної теми «Голос Березолівця та його Відлуння»? А чи не занадто претендувати на функцію (на роль) Відлуння у контексті таких відомих, а іноді визначних імен з когорти Курбасівських поплічників і вихованців?

– Добродію, я остерігався саме такого запитання. Ви маєте рацію. Вже стільки сказано про драматичну, трагічну долю геніального Курбаса та його однодумців, що спогади актора театру «Березіль» М.В. Савченка можуть справити враження запізнілих принаймні на півстоліття. А наш дядько Кіндрат працював над спогадами-есеями в 1960-х роках, переважно під час відпочинку в рідному селі Ястрембенці, саме на тому обійті, де стояла колись хата їхнього батька (а нашого з братом Толею діда) Василя Прокоповича, по вуличному – Громуля.

Одного літа, десь у 1965 чи 1966 році, будучи на канікулах у мами, я молотив ціпом житні снопи. А Микола Васильович у садку, сидячи на ліжку, працював над мемуарами. Ліжко ми поставили для дядька з ініціативи Олени Ювхимівни, другої дружини

нашого родича. Адже минуло майже десять років відтоді, як пішла в інші світи незабутня дядина Ніна Петрівна Чуніхіна. Пригадую епізод розмови з дядьком. Отже, молочу снопи.

– Володю, відпочинь трохи. Сідай-но ось тут у холодку.

Ми сіли на обмолочені вже снопи жита. Я їх поклав для візаві під крислатою вишнею неморовкою. Дядько розпочав розмову з тривалої паузи і це мене збентежило: а чи не йтиме мова про мою долю? Адже після університету я все-таки поступив до Київського театрального інституту. І саме тоді чекав від дядька поради, як жити, що важливо пізнати в інституті?

– Чи пригадуєш ти, як твоя мама знайшла, відкопала мій пакунок з негативами?

– Пригадую. Мама якимось ломиком підважила обгорілу варбацу розміром метрів на три, а тоді засупом натрапила на якийсь пакунок. Відкопали і – в скованку, щоб ніхто не бачив. Мені кортіло розірвати, роздовбати цвяхом клейонку, щоб дізнатися, що там. А мама наказала нікому-нікому не говорити про нашу знахідку. І все. Я тільки пам'ятаю, як мати виняла з пакунка два чи три скельця. Ми думали – фото, а то – негативи. Я проти світла дивився. Обличчя чиєсь білі і рушниці ніби.

– То негативи з вистав. Ти нікому в Києві серед студентів не розповідав про ту знахідку?

– Ні. Кажу вам чесно. Я тільки тепер розумію, як ви з нашим батьком ризикували: заховати і зберегти фотоархів вистав Курбаса. Ще у Харкові Ніна Петрівна мені сказала: «Курбас репресивован. Ни о чем не расспрашивай Николая Васильевича. Он сам тебе со временем расскажет и о Харькове, о писателях, о «Березоле». Если сочтет нужным».

При моїй згадці про покійну дружину дядя Коля спохмурнів, опустив сиве чоло на руки, які тримали ціпок. Поважні літа і хронічна хвороба нервових тканин на нозі доймала нашого високого, гарного, стрункого, інтелігентного дядька Кіндрата.

– Ти пам'ятаєш, небоже, як шанобливо ставилась до тебе Ніна Петрівна?

– Пам'ятаю. Вдячним буду все життя, – відповів я дядькові, стримуючи раптову слізу, яка, здавалося, брала витоки з глибини душі.

– Перш, ніж тебе запросити до Харкова, ми з дружиною радились, міркували, а чи варто тебе вирикати із села від матері? Толя – «там» відбував термін. А матері твоїй важко було вижити після війни. А тоді якось несподівано через день чи два Ніна Петрівна каже рішуче: «Ніколай, немедленно вызывай своего племянника. Будем готовить его к поступлению в университет. Немедленно. Слышишь? Это я хочу сделать в память о твоем милом брате Захаре. И откуда берутся на селе великолдушие, умные, трудолюбивые, веселые, милье люди, такие как твой брат и как твоя племянница Тося? Где она, бедная, сейчас? Десять лет прошло после войны, а о ней – ни весточки».

Я спробував дослівно передати слова дядька Кіндрата, що стосувалися найріднішої на світі людини, незабутнього батька, якому обрвала життя війна, а нас з мамою і старшим братом пані Доля завела в такі тенета (зокрема, брата, політв'язня), з котрих живими повертаються лише найстійкіші до випробувань.

Мотивом дядькової розмови зі мною, племінником, була тривога за мое майбутнє. Анатолій відбув термін в тaborах на Печорі. Його хоч і реабілітовано в 1956 році, але однак «статус» колишнього політв'язня не давав братові можливості зайняти достойну посаду, навіть після закінчення (заочно) Львівського поліграфічного інституту.

— Володю, ти маєш бути обережним у всьому. У виборі друзів, у вислові своїх думок, у старанному виконанні своїх обов'язків, де б ти не працював...

І тут мені кольнуло під серцем: «Де б ти не працював...». Мені здавалося, що така пересторога рідного дядька подає підтекст: «Я не певен у твоєму успішному майбутті як режисера чи актора». І дядько Кіндрат продовжив свою тему:

— Я чув, що ти в інституті маєш пристойні успіхи. Мені говорив про це, здається, Бобошко. Театрознавець.

— Я знаю його. Одного разу він бував у нашому гуртожитку на Чигоріна. Говорили майже до ранку. Його тема: Театр Курбаса, драматургія Куліша, сценографія Петрицького.

Я змовчав про те, що в студентському товаристві, якби там бідно не жилося, а з'являлась пляшка вина або й щось міцніше. Це «міцніше» колеги привозили із села від батьків. Зокрема, Вася Яковець, родом із Чернігівщини, інколи частував нас таким «шедевром» домашнього виробництва, що пляшки вистачало покласти на «килим» чоловік п'ять голодних студентів.

Нема вже Василя Васильовича Яковця. Він успішно працював у Одеському українському драматичному театрі ім. В. Василька, здобув звання Народного артиста України і через кілька місяців помер...

Зраз мова йде про Юрія Бобошка. Він, виявляється, спілкувався з Миколою Васильовичем у 1960-х роках на предмет фотоархівів Курбасівського періоду. Контактував з дядьком і Микола Лабінський, упорядник першого в Україні видання спогадів про Леся Курбаса його соратників.

Розмову продовжив Микола Васильович:

— Я щодо твоїх успіхів. Мені приємно, що ти отримуєш стипендію імені Бучми. А ми з Бронеком працювали разом. Часто були задіяні у виставі як партнери. До речі, на тих шкляніх негативах збереглись фотознімки з вистав за участю Бучми, Гірняка, Федорцево... Не знаю, що вам читають з історії театру... Чи ви чули щось про Гірняка, Руліна, Кошиця?

— Хіба це заборонені імена? Бучма працює в театрі Франка, Федорцева у Харкові, а де Гірняк?

— Йосип Гірняк емігрував у Америку. Фотознімki з його образами, типажами у видавництвах не проходять, — дядько Кіндрат раптом затих, похапцем відклав ціпок і двома долонями став масажувати праву ногу вище ступні аж до середини літки. Так бувало і в Харкові, йдемо вдвох від дядькової квартири з вулиці Правди до театру через парк Шевченка і раптом Микола Васильович зупиняється і, обпершись на жовтий ціпок, вільною рукою масажує ногу, тамуючи біль, який, здавалося, збивав чоловікові дихання. Ось і зараз дядько Коля полегшено зітхнув і продовжив розмову.

— Я хотів з тобою про Анатолія поговорити. Він покалічив собі долю. Ще й одружився з жінкою, що теж відбула термін. Здається, п'ять чи сім років?

— Вони листувались таємно, розповідала невістка. Чоловічий табір з жіночим. Пізнавали одне одного по листах. Це не захоплення з першого погляду. Мабуть, Толя відчув внутрішній світ дівчини. І вона відповідно, — спробував я відповісти дядькові вже як зрілий юнак, третіокурсник університету. Адже на тему кохання, спільності поглядів, подружньої вірності ми з колегами в гуртожитку, бувало, до нічної години дискутували, лежачи вже в ліжках при вимкненому світлі.

— Ідейні переконання багатьом зруйнували сім'ї. Особливо серед дворян. Бувало, син чи дочка таємно від батьків поступить в організацію якихось «боротьбістів». І раптом — арешти, обшуки, тюрми... До

речі, така партія діяла в Харкові. До неї входили розумні, активні люди, зокрема, Довженко.

А яку політичну платформу мав наш Толя в 1948 році? Хлопцю — двадцять один рік, в індустріальному технікумі всі предмети — переважно технічні. Не думаю, що на політінформаціях хтось прищепив студентам вірус вільнодумства. Не інакше хлопця втягнули в якусь підпільну організацію. От і має твій брат тавро на все життя — політ'язень.

А тим часом з двору подає голос Олена Ювхимівна, опікунка Миколи Васильовича.

— Коля! Иди, пожалуйста, сюда. Тут к нам пришли. Творожок свеженький принесли...

Цю звістку дядько Кіндрат сприйняв не без роздратування.

— Зараз прийду! І треба про той «творожок» гукити на все село...

Річ у тім, що вдячні яструбенці, родичі і просто односельчани часто приносили до нашого двору гостинець для харків'ян. То був гонорар натуральними продуктами за дядькові foto, ті, що Микола Васильович привіз для земляків з Харкова, або сфотографував цього літа, щоб восени вже проявити плівки, віддрукувати і надіслати нашій мамі бандероль з цупком коричневому папері з сургучевими печатками. Тоді разом з листоношою ішла по селу звістка: «Кіндрат з Харкова прислав Дуні Захарисі цілий пакет з фотографіями. І ті, що фотографувались влітку, одне за одним ішли до нашої хати, щоб довідатись, чи не надіслав наш родич світлин з їхніми родинами. Готуючи до видання книжку есеїв «Яструбенська седміця», я вибрав у своїх односельчан кілька десятків світлин, виконаних Миколою Васильовичем не лише в 1960-ті роки, а й значно раніше — в довоєнні роки...

Шановний читачу, тут я мушу припинити розповідь про нашу незакінчену бесіду з дядьком Кіндратом. І не тому, що нам завадив хтось із односельчан, прибавши до двору нашої мами, щоб зустрітися з Миколою Васильовичем як з фотографом. Річ у тім, що за роки моєго навчання в Харкові (1955-1960), роботи в текстильному технікумі, я не пам'ятаю випадку, щоб між нами, дядьком і племінником, відбулась ґрунтовна розмова про суспільне життя, про сутність соціалістичного реалізму в літературі і мистецтві як методу, який категорично відкидав Курбасівську систему сценічних перетворень. Та й, зрештою, як осмислити суть біомеханіки Мейєрхольда і в чому «ворохість» творчих методів видатних реформаторів сцени 1920-30-х років Л. Курбаса у Києві та Харкові, а В. Мейєрхольда у Москві?

Я не наважувався просити Миколу Васильовича розповісти про Леся Курбаса як режисера і актора. Хоча від дядька я чимало цікавого довідався про життя і творчість відомих майстрів сцени: Івана Мар'яненка, Дмитра Антоновича, Валентини Чистякової, Леся Сердюка, Євгена Бондаренка, Романа Черкашина та інших сподвижників Леся Курбаса.

Я відвідував усі Харківські театри, особливо театр ім. Т.Г. Шевченка, захоплюючись грою Михайла Покотила, Поліни Кумаченко, Ярослава Геляса, Федора Радчука, Мізіненка, Костюченка, Федорцевої, Миколи Савченка, Лідії Криницької, Леоніда Тарабаринова і, зокрема, Леоніда Бикова, Борисенка, Рубінчика, Ставицького, Чибісової, Попової та інших популярних шевченківців молодшого покоління. Це стало для мене доброю школою підготовки до вступу на режисерський факультет Київського інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого. Одначе в кінці п'ятдесятих років ми, студенти, не могли дізнатися про трагічну долю Леся Курбаса, драматурга Миколи Куліша, письменників Миколи Зерова,

Світло спілкування

Миколи Хвильового та інших.

Я часто згадував застережливу фразу дядини Ніни Петрівни: «Курбас репресиван... Николай Васильович, возможно, когда-нибудь тебе расскажет о нем... Если сочтет нужным».

Тепер я розумію, чому мій дядько не вводив мене у спогади про бурені 1920-40-ві роки, орошені потом і слізми селян у роки голодомору та насильницької колективізації в Україні.

Микола Васильович з дружиною Ніною Петрівною відчули у Харкові жах, який охопив промислово-наукове місто в роки тотальних арештів патріотів України: літераторів, митців, громадських діячів, вчених, офіцерів, вчителів, служителів церкви – всіх, хто відчував, що зашморг на ший поневоленої України щодень все дужче стискається, щоб ніхто не міг навіть пошепки вимовити про Україну, що має свою самобутню мову, пісню, розвій народної творчості, хоча про людське око, для світової спільноти, в Україні існували україномовні театри, возводились пам'ятники Т.Г. Шевченку, а в Харкові – скульптор Манізер створив таку поліфонічну скульптуру Тараса, що він, нібито, тільки й мріяв усе життя саме про Жовтневу Соціалістичну революцію. Навколо високого постамента пам'ятника Поету по спіралі історії зводяться постаті запорожців, герой Коліївщини, а потім – робітничі маніфестації проти фабрикантів і, зрештою, апогей – перемога повстання робітників і селян під проводом більшовиків.

Відповідним чином редагувались тексти творів Кобзаря, щоб вилучити дух бунтарства, неусвітньої туги Т. Шевченка за козацькою, лицарською звитягою у боротьбі проти зайд, які упродовж століть грабували українські землі, тримаючи в ярмі знедолених людей.

Гонта, Залізняк, Іван Підкова, Іван Бондаренко, Лук'ян Кобилиця, Іван Сірко, Северин Наливайко – ось неповний перелік тих лицарів духу і чину, чиї подвиги оспівав у поемах Т. Шевченка і вони мають слугувати взірцями у вихованні патріотизму молодих громадян України «і нині, і присно, і во віki віkів»...

Радянської доби на сценах театрів, на кіноекранах оживали образи народних героїв, адже тема боротьби за звільнення українського народу від зовнішніх ворогів і своїх внутрішніх панів-визискувачів була співзвучною ідеологічним доктрином партії і уряду: волю, незалежність, розквіт, щастя Україні на береги Дніпра принесли з Московії більшовики. Ця ідеологічна схема лежала в основі всіх навчально-виховних програм шкіл, училищ, технікумів і вузів. Літератори, композитори, діячі театрів мали оспівувати в своїй творчості велич подвигів героїв Революції, Громадянської та Вітчизняної воєн, втілювати образи сучасних трудівників, будівників «розвинутого соціалізму», який мав повільно вивести суспільство до омріянного революційними романтиками – комунізму.

П'есу «Сталевари» Г. Бокарєва ми теж втілили на сцені Житомирського обласного українського музично-драматичного театру (тепер – ім. І. Кочерги). Сталося це 1974 року після завершення моєго стажування у МХАТі під керівництвом Олега Єфремова. Як ху-

дожній керівник моєї постановки, Олег Миколайович бував у Житомирі, схвалив наше сценічне рішення (художник Федір Назаров), посприяв створенню декорацій. Секретар обкому партії дав завдання кільком заводам і фабрикам Житомира виготовити складне оформлення вистави: «діючі» мартенівські печі, рухливий «бульдозер» на сцені, струмки «киплячої» сталі, що виливалися з ковшів, міріади іскор тощо.

Уявіть собі, шановний читачу, що під час вистави виникали аплодисменти і на ефектну сценографію, і на майстерну гру акторів таких як Петро Кукуюк, Василь Яременко, Григорій Артеменко, Леонід Мальчук, Володимир Нестеренко та інших. Суть конфлікту в тому, що в погоні за кількістю металурги виплавили неякісну сталь, а це – рівнозначно диверсії. Адже в майбутньому зазнають аварій ті агрегати, до яких комплектуючі деталі виготовлять із неякісної сталі.

До гостропроблемних п'єс 1970-1980 років можна додати кілька п'єс українських драматургів, це, насамперед, драма «Дикий Ангел» Олексія Коломійця. Здійснив її постановку Володимир Оглоблін, художник – Ярослав Нірод. У головній ролі дебютував на сцені столичного театру ім. І. Франка провідний актор харківської школи – Валерій Івченко.

Вистава франківців мала великий успіх. Валерій Івченко та Богдан Ступка – виконавець ролі Маляра – 1980 року виступили в Кіровграді у виставі кропивничан. У той час я лише розпочав роботу на батьківщині корифеїв українського театру. Кіровградщина готувалась до знаменної дати: 100-річчя українського професійного театру, заснованого в колишньому Єлисаветграді Марком Кропивницьким...

Я прихильно ставився до обох акторів: до харків'янина В. Івченка і до львів'янина Б. Ступки. Мені було цікаво познайомитись з В. Івченком, адже він у Харківському академічному українському театрі ім. Т. Шевченка працював свого часу разом з М.В. Савченком. Більше того! В. Івченко був уведений до знаменитої вистави шевченківців «Шельменко-денщик» на роль невдахи-жениха пана Лопуцьковського. У цій ролі тривалий час із незмінним успіхом виступав наш дядько Кіндрат, чи то пак – Микола. Про це засвідчує рецензія на роль Лопуцьковського у виконанні М. Савченка під час гастролей харків'ян у Москві. Рецензія має назву «Актерские удачи». Вона, мабуть, навівала Миколі Васильовичу не лише приемний спогад про успіх у цій ролі, а й пробуджувала затамований на довгі роки щем. Про який щем М.В. Савченка йдеться? А річ у тім, шановний читачу, що дирекція Харківського академічного українського драматичного театру імені Т.Г. Шевченка кілька разів представляла Миколу Васильовича до присвоєння йому почесного звання «Заслужений артист УРСР». Відмова була мотивована тим, що актор перевував у офіційному шлюбі з колишньою дворянкою Н.П. Чуніхіною.

Очевидно, тому мій рідний дядько так оберігав мене від впливів радикалізму (вільнодумства) у формуванні свідомості і вибору власної творчої позиції у мистецтві...

**Із сумом сповіщаємо, що 5 грудня 2016 року постійного нашого автора і шанувальника
Володимира Захаровича Савченка не стало.**

Редакція журналу «Світло спілкування»
висловлює щирі співчуття рідним і близьким покійного.
Світла пам'ять про цю світлу і талановиту людину назавжди
залишиться в наших серцях.

ЗМІСТ

Від редакції.....	3
Біблійна сторінка	
о.Олександр Стакурський.....	4
о.В'ячеслав Гриневич.....	6
Ми пам'ятаємо	
Володимир Студінський "Сторінками щоденників записів Юрка Гудзя: магічне слово для сина".....	8
Давайте познайомимось	
Художник Макаренко Олексій Дмитрович.....	11
Ванда Чайковська, Анатолій Шевчук "Лісова пісня" Лесі Українки у квіткописі Олексія Макаренка".....	12
Світло Житомира	
Сергій Бабич	
Григорій Цимбалюк "Дорогою безглуздя до власної душі".....	15
Житомирський мартиролог	
Заброцький Вадим Йосипович	19
Шуліков Сергій Вікторович.....	22
Читаємо листи	
Неля Ковалюк.....	25
Денис Іванченко.....	25
Андрій Надіїн.....	28
Сторінка малечі	
Тамара Глазунова "Конвалії".....	29
Сельний крин	
Сторінка Лілії.....	31
Здобутки	
Марія Пономаренко "Радісна подія".....	32
Наши дебюти	
Леся Паходюк.....	33
Країни	
Леся Українка.....	34
Розвідки	
Віктор Шпак "У таланту Купріна - українська школа".....	36
Український вимір	
Олександр Кухарчук "Державотворчий геній гетьмана Івана Виговського".....	37
Літературна сторінка	
Віктор Васильчук.....	43
Костянтин Гай (Гулюк).....	50
Василь Дацюк.....	53
Сергій Кобилінський.....	54
Марія Хімич.....	56
Василь Сташук.....	58
Микола Ярмолюк.....	62
Віталій Мельничук "Яким бачу Український дім у Житомирі"	66
Корифеї	
Микола Савченко, Володимир Савченко "Голос Березолівця та його відлуння".....	69

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Григорій Цимбалюк - головний редактор, Лілія Демянюк - заступник головного редактора,
Неля Ковалюк, Марія Пономаренко
Дизайн та верстка Іванець Віктор

«Безкоштовно»
Редакція журналу «Світло спілкування»
вул. Театральна 17/20 к.119 тел.: 51-76-46 e-mail: zhogoli@rambler.ru

Засновник
ЖОГОЛІ «Молодь.Жінка.Сім'я»
Зареєстровано Міністерством Юстиції України
Свідоцтво про реєстрацію Серія ЖТ № 78/455Р від 12.07.2010р.
Наклад: 250 прим.

Відруковано ФОП Поп І.С.
м. Житомир, вул. М.Бердичівська, 17 а.
тел.: (0412) 422-106, e-mail: zt_druk@i.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції України
серія ДК №3544 від 05.08.2009 р.

Листування з читачами тільки на сторінках видання.
Редакція журналу не завжди поділяє думки і погляди, викладені у матеріалах наших авторів.